

YÖN

HAFTALIK GAZETE

İNÖNÜ'NÜN
GRUPTAKİ
GİZLİ
KONUŞMASI

Gençlik ihtar ediyor!..

Yobazlara yumuşak tutumun sebebi

İmam-hatip okullarının kuruluş gayesi, yeni bir 31 Mart vak'asının kurmaylarını yetiştirmektir. İki okullar, Atatürkçü gençliği sindirmeğe ve halkı Atatürkten soğutmağa matuf bir hareketin plânına uyularak açılmışlardır ve ilk olan devletin bünyesiyle uyumsuzluk halindedirler. Yumşak ve uzlaşmacı tutumla, bu plânın yobazlık hareketiyle anlaşılmağa varılmaz, çünkü bunların gayesi, Atatürk adını Türkiyeden silmektir. En sonunda aydın kuvvetlerin tepesi atar ve kanlı bir olay ile hepsinin kökü kazınır. Kazınır ama, her işi böyle tepe atmasına varana kadar başboş bırakamayız. Gürselin ailenen tuttuğu, beğendiği bir yazara yapıldığı bugün öğrendiğimiz tecavüz, açıkça ve hiçbir levli göstermez şekilde bir 31 Mart vakasıdır ve hedefi Gürsel, M.H.K., ordu, üniversite, aydın, gençlik, Atatürk ve Cumhuriyettir. Bu yobaz muhitterinin çeşitlerinde bulunduğum. Pek çoğu eski devir saraylıları mütegalibesini tarafından himaye görmekte ve açıkça cumhuriyet aleyhtarı propagandaya yapmaktaydılar. Atatürk'e kinleri öylesine şiddetli ve şursuzdu ve bunu öylesine hınçla, sistemli olarak işliyorlardı ki, Türkiye'yi yıkmak isteyen bir dış düşman için memleketimizde kuracağı gizli teşkilâta vereceği en iyi vechi, dindarlıkla maskelenmiş Atatürk düşmanlığı

vechesidir.

Bu kimselere karşı müsamaha göstermemiz onları bu gün bu hale getirmiştir. Daha da müsamaha gösterilecek olursa ikinci bir 31 Mart, belki de çok kanlı ve korkunç bir şekilde olabilir. Müsamahacı beyler, böyle bir hâdisede ölmeleri muhtemel binlerce gencin sorumluluğunu hissetmezler mi? Zaten bugüne kadar manen öksüz bıraktıkları gençleri bir de yobazlara parçalatacaklar! Bütün bunlar, bir devlet idaresindeki prensip noksanından doğuyor. Fakat, bir prensibi yapmak ve bulmak için en mühim yardımcı olan Üniversite öğretim üyeleri, aydınlar, düşünürler hep ihmal ediyor, sözü dinlenmiyor. Devlet idaresi direktif verme sanatı değil, teşkilât kurma ve kıymetli elementlere rahatça çalışma imkânını verme sanatıdır. Biz bu günkü kötü durumu tahakküm ve teğallüp hevesimiz yüzünden yarattık. Samimi devlet adamlarımız yoktur, iş yoktur, bir tane bile yoktur. Atatürkten beri de olmadı. Onun görünmez etkisi bizi bu güne dek yaşatmıştır. 1938 den bu yana yapılan her iyi iş onun eseri, her kötü iş ondan uzaklaşmanın sonucudur. Atatürk, en sert ve hiddetli olduğu zaman bile despot olmadı; fakat etrafındaki herkes, ve şimdiki bütün devlet adamlarımız güler yüzlü, kibar despotlardır. Despotluğun en çirkin şekli, güler yüz ve nezaket perdesiyle karşınıza çıkar. İnsanı nezaketten de tiksindirir.

Şu devleti erkek gibi idare edelim. Bu devlet Atatürkün devleti ise onun istediği gibi olsun. Müsamaha dediğimiz cıvıkkı yetişir artık, Türk gençliği sünepe şeflere itimat etmez, şerefinden şüphe eder böyle şeflerin!

Yılmaz İdil

Senatör Uluç'a açık mektup

Sizi, her sahada tefessüh etmiş, ATATÜRK ile kellerini çiğnemiş, kanun muvacehesinde gayri meşru hale gelmiş ve saltanatları sırasında yaptıkları dalaveralarını örtmek gayesiyle dikta rejimi kurmak isteyen sabık ve sakıt bir iktidara karşı ayaklanan Türk gençliğine —İktidar koltuklarını bırakmamak pahasına— reva görülen en deni işkencelere artık son verilmesini sağlamak için organize edilen Harbiyeliler yürüyüşüne önderlik ederken tanırım.

Gençlikle ölüm kalım mücadelesi yapan sahte iktidara karşı, kelleyi koltuğa alarak, memleketi iç ve dış düşmanlara karşı korumakla vazifeli bir kütleye, iktidar aleyhinde üniformalı olarak önderlik etmek her babayığın yapabileceği bir iş değildir o zaman.

Sayın General, ne heybetli yürüyüşü o... O tarihi vakur yürüyüş, yıllardan beri yokluktan ve karaborsa yılanının zehrinde binbir ıstırap çeken, memleketin yarımından haklı olarak endişe duyan, günlerden beri polis copları altında inleyen ve ha-

yaflarını HÜRRIYET uğrunda fedadan çekimyen asil Türk gençliğinden en ağır kanun mes'uliyeti karşısında büyük bir cesaret ve cesaretle bizzat aldığımız HÜRRIYET BAYRAĞI, olayları büyük bir sabır ve metanetle takip eden silahlı kuvvet mensuplarının kalbinde dalgalandı. Bu ulvi ilham, Menderes dikta rejiminin yok edilmesine ve asırlardan beri özenen eşsiz, lekeli ve kansız 27 MAYIS Devriminin gerçekleşmesine sebep oldu. Halkın kendi istikbali için tahakkük ettirdiği devrimden memnun olmayan bazı mirasçedilerin, eski sömürme çağını tekrar canlandırmak üzere bütün varlıklarıyla çalıştıkları gözden kaçmıyor. Fakat bu fakir halkın artık ne emilecek kanı ve ne de parazitleri destekleyecek takati kalmamıştır. Ağır geçim şartı ve işsizlikten kıvrılmakta olan halkın, bu aziz vatana tam mânasiyle yararlı olmaları ancak hak ve hukuklarının sosyal adalet ve güvenliğinin tesis edilmesi ile sağlanabilecektir. Sizin de buna iman ettiğinizde kat'i olarak inanmaktayım. Çok temiz geçmişiniz ve olağanüstü cesaretinize sığınarak, günlük çalışmalarınızla hayatlarını devam ettirmek mecburiyetinde olan çok saf ve çalışkan memleket evlatlarına yaşama hakkı verilmek üzere bu defa da SOSYAL ADALET VE GÜVENLİK yönünde önderlik etmenizi rica ederim.

Mustafa Çetin
(Emekli Albay)

KAYMAKAMIN NAKLİNDEN DOĞAN KIZGINLIK

Mehmet Can olayı, ifade ettiği mâna bakımından dış basın da dikkatini çekti. Londra'da çıkan dünyanın en güvenilir gazetesi «The Times»'ın 3 Nisan 1962 tarihli sayısında şu satırlar vardı:

«Müteşebbis bir kaymakamın Güney Türkiye'nin Toros dağları bölgesindeki Kadırlı kasabasından alınıp Doğu Türkiye'de bir göreve nakledilmesi protestolara yol açtı.

Kaymakam B. Mehmet Can, genç kaymakamların en faahterinden biri olarak çok iyi tanınıyordu. Görevi sırasında, geri bir bölgede dikkate değer reformlar yapmıştı. Mahalli halk arasında son derece sevildiği, fakat ağaların, yani feodal toprak sahiplerinin nefretini kazandığı söylenmekteydi.

Hükümetin davranışını tenkit edenler, müteşebbis kaymakamın doğrudan doğruya feodal toprak sahiplerinden gelen tazyik sonucunda başka bir yere nakledildiğini iddia ediyorlar. Buna karşılık, nakilden doğrudan doğruya sorumlu olan ve o havalide doğan İçişleri Bakanı da naklin basit bir terfi mesofesinden ibaret olduğunu söyledi.

Basına yaptığı bir görüşme sırasında, Başbakan İsmet İnönü'nün de bu konudaki fikri soruldu. Başbakan, memurun naklini İçişleri Bakanlığının normal yetkisi içine giren bir mesele saydığını söyledi.

Bu konu etrafında halk afkârının kızgınlık göstermesi İnönü hükümeti üzerindeki radikal görüş tazyikinin gültüde srtmakta olduğunu göstermesi bakımından dikkate değer. Bu görüşün ordu içinde de açıkça sempatanları bulunmasaydı, tazyike daha az önem vermek mümkün olabilirdi.»

The Daily Telegraph

TÜRKİYEDEKİ YENİ KUVVET

İngiltere'nin ve dünyanın en büyük gazetelerinden muhafazakâr Daily Telegraph'ın 10 Nisan 1962 tarihli sayısında Türkiye ile ilgili uzunca bir yazı çıktı. Yazar Anthony Monn, devrim ve Seçim sonrasının çeşitli olaylarını, Türkiye'nin karşılaştığı güçlükleri, reform ihtiyacını ve Beş Yıllık Plânı'na önüne çıkacak engelleri bahis konusu ettikten sonra, şöyle diyor:

«Son zamanlarda, hattâ son birkaç ay içinde gelişen bir olay da, yeni haftalık gazete YÖN gibi yayınlarda ifadesini bulan bir entellektüel sosyalizm cereyanının ortaya çıkması oldu. Hareket, şimdilik küçük fakat gültüde etkisini arttıran bir zümrenin içinde kalmaktadır ve bu zümre bugünün Türkiye'sinde, az çok, vaktiyle Londra İktisat Okulu'nun İngiltere'de oynadığı rolü yerine getirir gibidir.

Bu adamlardan bazıları siyasî bakımdan bağımsız, birçoğu da başında İnönü'nün bulunduğu Cumhuriyet Halk Partisi'nin sol kanadına mensup. Öyle anlaşılıyor ki, gerek Cumhurbaşkanı Gürsel, gerek İnönü, bu gelişmeyi biraz şaşkınlıkla takip ediyorlar; iktisatla beslenen bu genç sosyalistlerin heyecanlarını ve fikirlerini değerlendirmek, aynı zamanda da onların Leninizm ve hattâ Titoizmin dolambaçlı yollarına kaymalarına yol açmamak nasıl mümkün olabilir?

Cumhurbaşkanı Gürsel benim sorularına bir soruyla cevap verdi ve «sosyalizm hakkında siz ne düşünüyorsunuz?» diye sordu. İngiliz İşçi Partisi tarafından savunulan fikirlerin refaha erişmiş bir «proletaryanın orta sınıfa katılmasıyla birlikte artık geride kaldığını kendisine söylediğim zaman, Gürsel, biraz da gıpta ile, «Türkiye'de böyle bir durumun olabilmesi için çok uzun bir zamanın geçmesi lâzım» dedi.

refah yolu

TASARRUFLARINI ZİRAAT BANKASINDA TOPLAYANLARA AÇIKTIR

ZİRAAT BANKASI

UĞUR K.

(YÖN — 817)

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

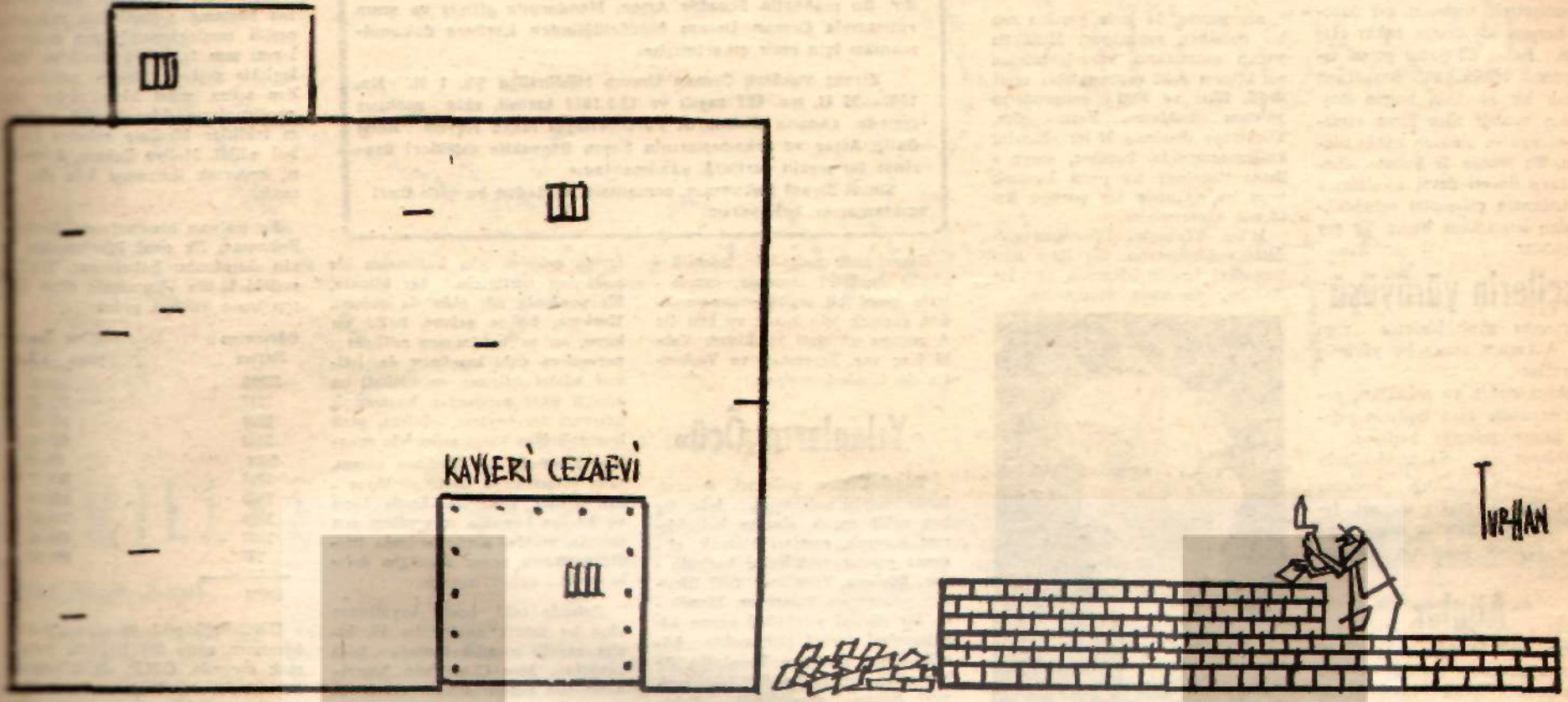
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcioğlu
(BASIN AHLAK YASASINA UYMAI TAHHÜT ETMİŞTİR)

YÖN

İDAREHANE: BAKANLIKLAR — ANKARA. ATATÜRK BULVARI 137/8
Telefon: 12 72 88 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenari sokağı 32 Cagalıoğlu. Posta kutusu: 512 — İstanbul. Telefon 223315 ★ Diziilip basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL.

ABONE: Yıllığı (52 sayı) 50 T.L., altı aylığı (26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı) 12:50 T.L.'dir. Öğretmen ve öğrencilere indirimli abone tarifesini: Yıllık 40 T.L., altı aylık 20 T.L., üç aylık 10 T.L.'dir. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN: Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dir. 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarifeye ve pazarlığa tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

BAKİŞ

Hükûmet ne yapıyor?

Hükûmetin tutumu

M ecclise iyi çalışmamasından, altı ayı sun'î meselelerle geçirmesinden şikâyetçiyiz. Çoğunluğun, Millî Meclis Hükûmeti ısratını tasfiye etme gayri içinde olduğunu görmekten üzülüyoruz. Vergi kaçakçılığını kolaylaştırmaktan başka hayda sağlayamayacak olan servet beyanının kaldırılması, geçmiş devirdeki hırsızlıkların aynı gibi meselelerin, Meclisten rahatça geçebileceğini görmekten endişeliyiz. Ciddî devralara karşı, milletvekillerinin gösterdikleri işsizlikten dertliyiz.

Çalışmaya başladığı günden bu yana Hükûmet ne yaptı acaba? Doğrusu merak ediyoruz. Aradan altı ay zaman geçti. Meclis bir iki ay sonra yaz tatiline girecek. Ama Hükûmet, Anayasamızın mecbur ettiği bir iki basit kuruluş kanununun dışında ciddi hiç bir tasarıyı Meclise getiremedi. Plânlı hızlı kalkınmanın ilk şartı olan vergi reformu nerede? Yıllardır üzerinde çalışılan Toprak Reformu Tasarısından ne haber? Mesken ve Kira Kanunları gelecek mi? Geçenlerde dâvası ne oldu? İktisadi Devlet Teşebbüslerinin yeniden teşkilâtlandırılması ile ilgili tasarı niçin bekler? Çalışma Bakanının ısrarlarına rağmen, Grev Kanunu Tasarısı hâlâ neden geciktirilir?

Hükûmetten ciddi kanun tasarıları gelmesi Meclis ne yapar? Vaktini elbette milletvekillerinden gelen, giderleri arttırıcı bir maddelik «eşmene selâm» teklifleri ile geçiren Önce hükûmetler ciddi olmalı ki, Meclisten de tasarıları varsa ciddileşebilir.

Özellikle, 22 Şubat'tan hemen sonra Hükûmet, Maliye Bakanlığında 6 aydır hazır bekleyen vergi tasarılarını derhal Meclise getirmeninde, büyük bir psikolojik hâta işlenmiştir. Plâna yürütülmesi için zarurî olan ve o havada kalınca kanunlaşabilecek tasarıları, bugün Meclisten geçirmek hayaldir. Hükûmetin sun'î yüzünden büyük bir tesadüf kaçırılmaktadır. Bunun vergi tasarıları, Hükûmet, 22 Şubat affını bile, 23 Şubat'ta Meclise getirmek basiretini gösterecektir, bu sebepten siyasî bir buhran ortaya çıkacaktır! Bu, izahı mümkün olmayan bir gerçektir.

Hükûmet neyle uğraşılıyor? Af dedikodularıyla mı? Parti işleriyle mi, partizanlara önem dağıtmakla mı? Bilemiyoruz.

Hükûmet, ilk günlerde niyetlendiği keşme kekme gösterişini bile, kendi eliyle gültü etmiştir. Kırmızı plâka saltanatında

bir değişiklik yoktur. Bakanların çoğu, ilk günlerdeki kararlarını unutarak, bakanlık ödeneklerini almaktadır. Daha önemlisi, vatanında, şikâyetçi olduğu lüks ve israf manzarasının her gün yeni örneklerini görmektedir. Muhalefet yıllarında iktidarın lüks ve israfını en büyük propaganda konusu yapan CHP'ye mensup bakanların, bugün sırtlarında smokinleri, ellerinde viski kadehleri ziyafetten ziyafete dolaşmalarından millet hoşlanmıyor. Bu sözleri bugün demagogjik bulup dudak bükünenler, bu demagogjiyi kendilerinin yarattığını unutmamalıdır. Dünkü muhalifler, israf manzarası değişmedikçe, milletin fedakârlık istiyemeyeceklerini aklarılarından çıkarmamalıdır.

Bakanların tutumu

Henüz ciddi meselelere el atmamış olan Hükûmet plânlı gidişe ayak uyduracak bir bünyeye de sahip gözükmemektedir. Bakanların davranışları ciddiyyeten uzaktır: Milletvekilleri ve senatörlere, masraf arttırıcı kanun tekliflerinden kaçınmaları için rica mektupları gönderdikten hemen bir gün sonra Maliye Bakanı, (her halde Adalet Bakanı arkadaşını üzmemek için olacak) masraf arttırıcı bir teklifin aleyhinde şiddetle vaziyet almaz, susar oturursa, Hükûmet politikasının da, yazılan mektubun da ne değeri olur? Maliye Bakanının yapması gereken savunmayı, bir milletvekili yaparsa, Maliye Bakanının bakanlığı nerede kalır? Bir bakan, bir taraftan «vergi alacağız» derken, öbür taraftan lüzumsuz vergi indirimlerine girişirse, nasıl ciddiye alınır? Bakan olana kadar, vergilerin budanmasının en hararetili şampiyonluğunu yapan bir insana, Mecliste yeni vergileri nasıl inandırıcı bir şekilde savunabilir? Nitekim Maliye Bakanı tâviz tasarıları getirdiği halde, bunları bile Meclisten ve komisyonundan geçirememiş, her seferinde yenilmiştir. Bütçe Komisyonunda devamlı olarak görüşlerini kabul ettiremeyen bir Maliye Bakanı istifa etmek için ne bekler, bilemeyiz.

İstese de, istemese de ikinci bir başbakan durumunda bulunan Devlet Bakanı Feyzioğlu, Maliye Bakanının, dolayısıyla Hükûmetin devamı yenilgileri karşısından neden kürsüye çıkıp, Hükûmetin görüşünü savunmaz, anlamak mümkün değildir. Devlet Bakanı şimdiye kadar, Doğuda açlığın önlenmesi gibi, hep alkış toplayacak kanunlar-

da söz aldı. Nazik meselelerde Meclisi göslemekten dikkatle kaçındı, perde arkasında kalmayı tercih etti. Bu tutum, Hükûmetin işini kolaylaştırmamaktadır.

Öbür bakanların davranışları da sınırlı verici değildir: Bakanlar Kurulunca kabul edilen 1962 plânı ile, İktisadi Devlet Teşebbüslerinin zararlarının önlenmesi kararlaştırıldığı halde, bir Sanayi Bakanı, zararına elektrik enerjisi satmaya devam olunacağını iftiharla açıklayabilmektedir. Bir Ulaştırma Bakanı, 40 milyon lirayı bulan şehir içi vapur seferlerinin zararını azaltıcı tedbirleri gönül rahatlığı ile reddedebilmektedir. Bir Tekel Bakanı, Devlet para sıkıntısı çekerken tekel maddeleri fiyatlarının ucuzlatılacağından sevingile söz edebilmektedir. Başbakan istediği kadar, «Devlet gelirlerini arttıramazsak, plânı yürütemeyiz» diye haykırınsın, bakanlar, tam bir sorumsuzluk içinde, Devlet gelirlerini azaltıcı yolda siyasî yatırımlar yapabilmektedir.

Bakanlar, 1962 plânının tavsiyelerini çoktan unutmuşlardır: Programda, zarar eden uzak hatlardaki dış uçak seferlerinin kaldırılması istendiği halde, Ulaştırma Bakanı jet uçakları almaktan söz açabilmektedir. Basın-Yayın ve Turizm Bakanı, Plânlama Teşkilâtından habersiz, televizyon kurma sevdasına kapılabilmektedir. Sanayi Bakanlığı, Plânlama Teşkilâtının menfi tavsiyelerine rağmen, binek otomobili imâl ederek hayalde ısrar edebilmektedir. Bir Maliye Bakanı, «Plâncılar, plân yapmakla uğraşsınlar, vergi işine karışmasınlar» diyebilmektedir.

İhtilâlcî Türkiye

Ne kalkınma, ne de plân bu davranışlarla bağdaşmaz. Böyle bir Hükûmetin kalkınma için gerekli iç imkânları sağlayabilmesi ve plânlı gidişe ayak uydurabilmesi, mucizelere ihtiyaç gösterecektir. Mucize devirleri de çoktan kapanmıştır. Dış yardım ise, büyük önemine rağmen teferruattır.

Başbakan istediği kadar «Bakanlarmla ne güzel anlaşıyorum, ne ahenkli çalışıyorum» desin, durum değişmeyecektir. Kâbine ve ayrı ayrı bakanlar, meseleler, imkânlar ve çözüm yolları hakkında toplu bir görüşe, sosyal uyanışı anlayacak sa-

zıye ve Meclisi ikna edecek güce sahip olmadıkça, Bakanlar Kurulunda kardeş kardeş sohbet etmek, memleketi, şiddetlenme istidadi gösteren sosyal ve ekonomik kavgalardan kurtaramıyacaktır.

Bakanlar isterlerse birbirlerinin can düşmanı olsunlar, fakat halka yönelmiş hızlı kalkınmaya ve plânlı gidişe ayak uydurmayı öğrensinler. Birbirleriyle değil, halkçı kalkınma plânlarıyla kardeşane geçinmeyi beceresinler. Önemli olan budur.

Ağır şartlar içinde bulunan Türkiye'de, krali idare devri artık kapanmıştır. Eskiden idarecilerin kardeş kardeş geçinmesi veya bir takım saray entrikalarıyla mutlu azınlığın idare edilebilir hale getirilmesi ve böylece dengeyi sağlanması kâfi idi. Nüfus pek az artıyordu. Halktan gelen talep yoktu.

Halbuki, idarecileri değişmese bile, bugün Türkiye değişmiştir. Türkiye, 1945'ten beri henüz tamamiyle farkında olmadığımız, üç ihtilâl tanımıştır. Bir defa, nüfus, 1945'ten itibaren görülmemiş ölçüde, çoğalmıştır. Nüfus ihtilâli şehirlerde sayı hızla artan ve yavaş yavaş düşünmesini öğrenen bir proleterya yaratmaktadır. Mucizevi şekilde hızlı kalkınmayı verebilsek bile, Devlet plânlama Teşkilâtının incelemelerinin de gösterdiği gibi, şehirlerde işsiz sayısı geniş ölçüde artacaktır.

İkinci ihtilâl genel oydur. Sayıca hızla çoğalan Türk halkı, artık talep etmeyi öğrenmiştir. Daha yüksek bir hayat seviyesine erişmeyi, bir hak olarak istemektedir. Üçüncü ihtilâl ise, dünyaya açılmamızdır. Dış dünyaya açılış, mukayese imkânı vererek, daha iyi bir hayat seviyesine ulaşma isteklerini şiddetlendirmekte ve krali idareyi temelinden sarsmaktadır.

Böyle bir Türkiye, artık uzun zaman krali metodlarla ve sun'î sarmaşdolaşlarla idare edilemez. Kozisyonu kuvvetlendirme toplantıları ve yuvarlak masa hazırlıkları teferruattır. Kurtuluş, gerçek bir halk idaresiyle, yani sosyal adalet içinde hızlı kalkınmayı halk ile beraber gerçekleştirecek bir kadro ile mümkündür. Bunun ötesi, millete artık bıkınlık veren sun'î saray oyunlarıdır.

Doğan Avcioğlu

22 Şubat affı

22 Şubat günü Meclis bombaydı. Fakat 22 Şubat affının Meclisten geçirilmesi, bütün gayretlere rağmen zaman akdı ve çatlak seslerin yükselmesine yol açtı. Bu konuda, 22 Şubat gecesi bütün mevcudiyetiyle toplanan bir Meclisin herşeyi söylemeye hakkı olabileirdi. Fakat 22 Şubat gecesi istifa ederek bütün yükü Başbakanı bırakarak bir Meclisin bugün Başbakanın verdiği itiraz etmeye vicdanen ve ahlâken hakkı olmazdı. Bu sebeple 22 Şubat affını 27 Mayıs öncesi devri hortlatmak için istismara çalışanlar tutundukları dalı kesmekten başka bir şey yapmadılar.

İşçilerin yürüyüşü

Perşembe günü binlerce yapı işçisi Ankara'da sessiz bir yürüyüş yapacaklar.

Ankara caddeleri ve sokakları, perşembe gününde işçilerin yığınağı hâline gelmeye başlayıyor.

Hükümet ise, Kayserideki işçilerin affının ortaya çıkardığı buhranı çözüm yolu aramakla meşgul. İşsizlik için bir yuvarlak masa toplantısı yapmak kimsenin aklına gelmiyor.

Ağalar

Sürgündeki 55 Ağa da yakında yerlerine dönecek. Ağalar, el konan topraklarını da kurtarmanın yolunu buldu. Bütçe Komisyonunun da kabul edilen teklife göre, ağaların müsadere edilen toprakları, bazı şartlarla geri verilecek.

27 Mayıs'ı koruma kanunu çıkartıncalar, 27 Mayıs'ın yaptıklarını tasfiye için yarış ediyorlar.

Vergi Raporu

Vergi sisteminiz hakkında bir rapor vermek için memleketimize gelen, Prof. Kaldor, raporunu tamamladı ve Türkiye'den ayrıldı. Rapor şimdi Hükümette. Hükümetin bu rapordan ne dereceye kadar faydalanacağını doğrusu merak ediyoruz. Rapor açıklanırsa, hiç değilse halk efkârı ondan faydalanabilir. Açık rejim idarecilerinin, sır sayılacak hiç bir tarafı olmayan bu raporu açıklamasını merakla bekliyoruz.

Toprak Reformu

Toprak Reformu, Ankara Maarif Koleji'ne de girildi. Kolejde «Ziya Gökalp» derneğinin tertiplediği açık oturum, reformun hararetle taraftarı bulunan bir dinleyici kalabalığının huzurunda yapıldı. Prof. Aydın Yalçın hariç, oturuma katılanlar köklü bir toprak reformununun zaruri olduğu hususunda birleştiler.

Senatör Ahmet Yıldız, reformun siyasi, iktisadi ve sosyal yönlerini belirten güzel bir konuşma yaptı. «Ben bir toprak ağasıyım diye sözcüme başbakan Ziraat Fakültesi asistanlarından Yahya Kanbolat ise, memleketimizde büyük bir toprak adabetsizliği olduğunu belirtti ve ağaları daha da nüfuzu ve zengin yapacak olan ziraat reform fikrine köklü bir toprak reformununun zaruri olduğu hususunda birleştiler.

Büyük sermaye için 6 milyon lira toplamak zor değil. Zor olan, yerin üstüne çıkmasını faaliyetlerin dışında, paranın verimli bir şekilde kullanılması. Özellikle yayım alanında tesiri olabilecek kiraçlık kalemler bulmak kolay olmayacak.

Söylenişine göre, başmak üzere bulunan gazetesi, kurtarması için, Ahmet Emin Yalman'a önemli bir yardım yapıyor. Yalman, bu yardım karşılığında «Hayat» kuvvetlerinin yanında yer alacak ve Sosyalist «Şer» kuvvetlerine yer yansın edecek. Tabii ki Üniversitelerden de kiraçlık kalemler araştırılacak. İlan yoluyla gazetelere baskı yapılacak. Bunlar faaliyetlerin görünüşü ve pek önemli olmayan tarafları. Fakat bir YÖN için 6 milyon gördükten sonra büyük sermayenin faaliyetlerini nerelelere kadar uzanacağı bilinemez. Bildiğimiz YÖN'ün, bu mücadeleden çok daha kuvvetli olarak çıkacağı.

Başka bir güçlük rejimin istikrarıdır. Batılı dostlar politik gelişmelerimize fazla güvenle bakıyorlar. Fakat yine de Atina toplantısının müsbet sonuçlanmasını beklemek lazım.

14'ler

Bir gazete, 14 lerle yapılan son bir mülakatı yayımlıyor. Mülakatı yapan gazetecinin vardığı hüküm şu: «Onarı ruhi çaprazlığın eseri değil, fikri ve ilmi çalışmaların yoksulu buldum». Yazara göre, Türkiye'de dönünce 14 ler -izm-i kullanılmamakta, beraber, sosyalizme yönelmiş bir parti kurmak veya bu eğilimde bir partiye katılmak kararındalar.

14'ler, Türkiye'ni liderliğini şiddetle reddediyorlar. Bir lider göstermeleri ısrarla istenince, 14 ler Kabibay üzerinde duruyorlar.

Orhan Kabibay

147'ler döndü

147 lerin tamamının üniversiteye dönüştü, M.B.K. nin tasarrufuna bugüne kadar tamamen haksız sayılan çevrelerde dahi tereddütler yarıttı. Üniversite, kendi kendine tasfiye yapabileceğini ispat etmek zorunda.

Üniversite 27 Mayıs'tan beri prestijinden kaybeden müesseseler arasında. Tasfiyeden kaçıp, eskiler ve yeniler arasında Tıp Fakültesinde başlayan çocukça koltuk çekilmesi, üniversiteye zarar veriyor. Bu böyle giderse, çok daha büyük çapta bir tasfiyenin gerektirini, Üniversite kendiliğinden hazırlamış olacak.

Sermayedarlarımız

YÖN'ün çıkışıyla paniğe kapılan büyük sermaye, YÖN'e uğramamakla devam ediyor. Bu eski devir hasretlileri, 6 milyon liralık sosyalizmle mücadele fonu için para topluyorlar. Fona para veren her tüccar, iki tüccarın daha fona katılmasını sağlamakla mükellef. Bu kimseler de, aynı şekilde iki kişiyi buluyorlar. Tıpkı «Saadet zinciri» mektuplarının yayılması gibi.

Büyük sermaye için 6 milyon lira toplamak zor değil. Zor olan, yerin üstüne çıkmasını faaliyetlerin dışında, paranın verimli bir şekilde kullanılması. Özellikle yayım alanında tesiri olabilecek kiraçlık kalemler bulmak kolay olmayacak.

Söylenişine göre, başmak üzere bulunan gazetesi, kurtarması için, Ahmet Emin Yalman'a önemli bir yardım yapıyor. Yalman, bu yardım karşılığında «Hayat» kuvvetlerinin yanında yer alacak ve Sosyalist «Şer» kuvvetlerine yer yansın edecek. Tabii ki Üniversitelerden de kiraçlık kalemler araştırılacak. İlan yoluyla gazetelere baskı yapılacak. Bunlar faaliyetlerin görünüşü ve pek önemli olmayan tarafları. Fakat bir YÖN için 6 milyon gördükten sonra büyük sermayenin faaliyetlerini nerelelere kadar uzanacağı bilinemez. Bildiğimiz YÖN'ün, bu mücadeleden çok daha kuvvetli olarak çıkacağı.

Menderes'in Gizli Emri!

Adana Senatörü Galip Afşar'ın «orman kaatibi olduğunu üç hafta önce yazmıştık. Üç haftadır Senatörün cevap vermesini bekliyoruz, fakat Senatör susuyor. Zira Senatör, Orman Kanununun 19 uncu maddesini uygulatmıyor, ormanları keçilere peşkeş çektiren adamdır. Bu maksatla Senatör Afşar, Menderes'e gitmiş ve onun vastasıyla Orman Umum Müdürlüğünden keçilere dokunulmaması için emir çıkartmıştır.

Ziraat Vekâleti Orman Umum Müdürlüğü Şb. 1 H. No. 1002-35 U. No. 587 sayılı ve 12.3.1957 tarihli, zâta mahsus emirde «Adana Demokrat Parti Vihâyet İdare Heyeti Reisi Galip Afşar ve arkadaşlarının Sayın Başvekile dilekleri üzerine bu emrin verildiği yazılmaktadır.

Şimdi Ziraat Bakanının, ormanlara kasteden bu gizli emri açıklamasını bekliyoruz.

Sosyalizmle mücadele teşebbüsü'nün öncülleri arasında, gazete lerin genel bir sağlık muayenesinden geçmek için karısı ve kızı ile Avrupa'ya gittiğini yazdıkları Vehbi Koç var. Eczacıbaşı ve Taşkent de isimleri geçiyor.

«Yılanların Öcü»

Topaloğlu'nun polisleri, sinemalarda asayişli saflamaktan âciz. Üç beş cahil çocuk, sinema koltuklarını keserek, camları kırarak, sinema salonu sahiplerini korkutuyor. Böylece Yılanların Öcü filmi'nin oynanması önleniyor. Efendi ce bir gösteri yürüyüşü yapan öğretmenleri tevkif ettirmekte büyük başarı gösteren Topaloğlu, üç beş cahil çocuğa haddini bildiremiyor! Bütün yapabildiği, Fakir Baykurt'un, filmi gösterildiği Cebeci sinemasına gitmesini önlemek. Onu, polislerle karakola götürmek. Bir 28 Nisan günü Türkiye'de neler görüyoruz.

Bu arada, ne tarz bir milliyetçi olduğunu okuyucularımızın artık yakından bildiği Dr. Tevfik Özlü, Başkan Gürsel'e bir açık mektup yazarak, Yılanların Öcü'nün kültür Bolşevizmi yaptığını ileri sürüyor! Film gösterilen ise, «Ne varmış bu filmde» deyip sinemadan çıkıyor.

Bu komünistlik iddiaları artık bikkilik verdi. Marxist kirli üç beş adam, gerçek vatandaşları Komünistlikle suçlayıp duruyorlar.

Cumhuriyetle Özgür Fehmi Başkut, bu iftira kampanyasının iç yüzünü nefis bir fıkra ile ortaya koydu. Fıkra, «Cumhuriyet gazetesi Komünist, Cumhuriyet okumayın» ikazıyla karışılan bir okuyucunun şikâyeti dolayısıyla yazılmış. Okuyucunun, «Cumhuriyet okuma» şifon satışına verdiği cevap çok hoş: «Bana hak. Ben 30-40 yıl boyunca bu gazeteyi okurum. Babam da anam da Cumhuriyet okuyucuları idiler. Çocukum da aynı gazeteyi okuyacak. Etker dediğin doğru ise, hiç şüphe etme sülfürece biz de Komünistiz. Daha ötesi var mı bunun? Haydi şimdi çek arabam!»

Cevat Fehmi'nin fikrasi şöyle devam ediyor:

«28 Nisan yıldönümü geldi ya, arkasından da 27 Mayıs yıldönümü yaklaşıyor... Mafum gazetelerinde memleketin komünizm tehlikesinin ortığından bahseden makaleler fasalasmaya başladı. Meshur taktiliklerin şemasız bir sadakate tahliye devam ediyorlar.

Millî Mücadele ve sonrası kapsayan Atatürk devrini hatırlıyorum. Bu memlekette o zaman da elbet bugünkü gibi komünistler vardı. Hem galiba adedece fazla ve hiç şüphe yok ki çok daha hareketli idiler. Partiler, dernekler, gizli cemiyetler, yer altı teşkilatı kurmaya çalışıyorlar, yaklaşıyorlar, mahakeme ediyorlardı. Evet o zaman da komünistler vardı. Yok olan komünizm korkusu idi. Bunların âdeta farkında değildik. Bugün ise ortada fasistler görülüyor, her nevi geriller görülüyor, bütün siyasi mezheplerin mensupları görülüyor, yalnız görülüyorlar, hiç değişmez mazideki kadar görülüyorlar, komünistler... Bunu mukabil, bütün memleketi bir komünizm korkusudur sarın bulmuşuz. Hepimiz dâğışet içinde, komünizmi ve komünistleri düşünerek tıdır tıdırıyoruz.

Eyyv neden mi? Çünkü bizde komünizm artık nazarıları başka

tarafa çekmek için kullanılan bir hokkabaz taktiğinin, bir hilenin, bir perde'nin adı oldu da ondan... Korkma, önüne gelene, hakta on koyu, en su katılmamış milliyetperverlere dahi komünist de, içtimai adalete istiyene, memleketi bugün ilkel şartlardan kurtarmak istiyene, derebeylere, ağalara, şeyh lere soflara karşı mücadele açanlara komünist de. Korkma, canım, sana kimse neye böyle söylüyor -sun demez, rastgeleli kızla boya ve herkes bunlarla meşgulken sen arkada, geride, perde ardında isteğin oyunu oynat, dileğin dola bir çevir...

Aslında eski, basit, hayatlanmış olan bu taktik neyliyelim ki, bizim zavallı memleketimizde hâlâ revaçta... Mac Charty'nin Amerika'da pek çabuk pazara çıkan işliklerini biz aldık, onlarla kendi başımıza çorap örüyoruz. Bundan en büyük felahığı yine biz görmekteyiz ve ileride şüphe yok ki, daha fazlasını da göreceğiz.

Cevat Fehmi Başkut

Sevimli bir başyazar

Bir gazetenin bilgisi terbiyesi'nin seviyesini aşmayan başyazar, YÖN'ün «Meclis, herşeyin üstündür» Sloganının Anayasaya uygun düşmediğini yazmasına işerlemiş.

Aynı zamanda milletvekili de olan bu başyazar, çamur bir üslupla YÖN'ü savcılığa jurnal ediyor. Başyazarın çamurlama sürdürmeden, Anayasayı bilmiyen bu milletvekili başyazara biraz Anayasa dersi verelim! Yeni Anayasa'ya göre, Meclis herşeyin üstünde değildir. Meclis, yasama göreviyle vazifelendirilmiş. Anayasa organlarından biridir. Meclisin, Anayasa aykırı tasarruflarının, Anayasa mahkemesi tarafından iptali dahi bunu açıkça göstermektedir. 1924 Anayasası için bir dereceye kadar doğru sayılabilecek olan «Meclis, herşeyin üstündedir» sözü, 1961 Anayasası için doğru değildir. Kuvvucı Meclis Anayasa Komisyonu sözcüsü Turan Güneş, bu hususta şöyle diyor: «Yasama göreviyle vazifelendirilmiş bir organda vazife gören şahısların, biz millî iradenin mümessilleriyiz gibi, Anayasaların romantik çoğundan kalma bir takım sözlerle

vatandaşın haklarını ve toplumun menfaatlerini ayaklar altına almasının ne gibi neticeler doğurduğunu 27 mayısta gördük.»

Öğretmenler

Hükümetin masrafları arttırmaktan kaçınma gayretlerine rağmen, çeşitli meslek gruplarının maaşlarına zam teklifleri Meclisten kolaylıkla geçiyor. Meclis, polisler -den sonra, zabıt kâtiplerinin ve gardiyanların ödeneklerini artırıcı teklifler Mecliste rahatça kabul edildi. Maliye Bakanı, bütçesini korumak ihtiyacını bile duymadı.

Bu ihtiyacı hissetmiyen Maliye Bakanına, ilk okul öğretmenlerinin durumunu hatırlatırız. Türkiye'deki 70 bin öğretmenin eline geçen maaş miktarı şudur:

Öğretmen Sayısı	Eline geçen para (T.L.)
37919	303.31
7517	347.47
7323	391.63
5108	437.97
2678	471.91
1765	560.27
2520	642.59
3280	730.91
1600	855.49
225	959.97

69935

Görüldüğü gibi, 40 bine yakın öğretmen ayda 300 lira ile yetinmek zorunda. C.H.P. seçim beyannamesinde de, Turhan Feyzioğlu'nun ısrarıyla, öğretmenlere ödenek verileceği fikri yer almıştı. Polis ve gardiyanlar içine böyle bir vaat yoktu. Hatırlatırız.

Öğretmenler gibi devlet hizmetindeki doktorların durumu da çok kötü. 20 yılda yakın bir tabii devresini geçiren doktorların 3-400 lira aylıkda çalıştırılması düşünülemez.

Çalışanlar Partisi

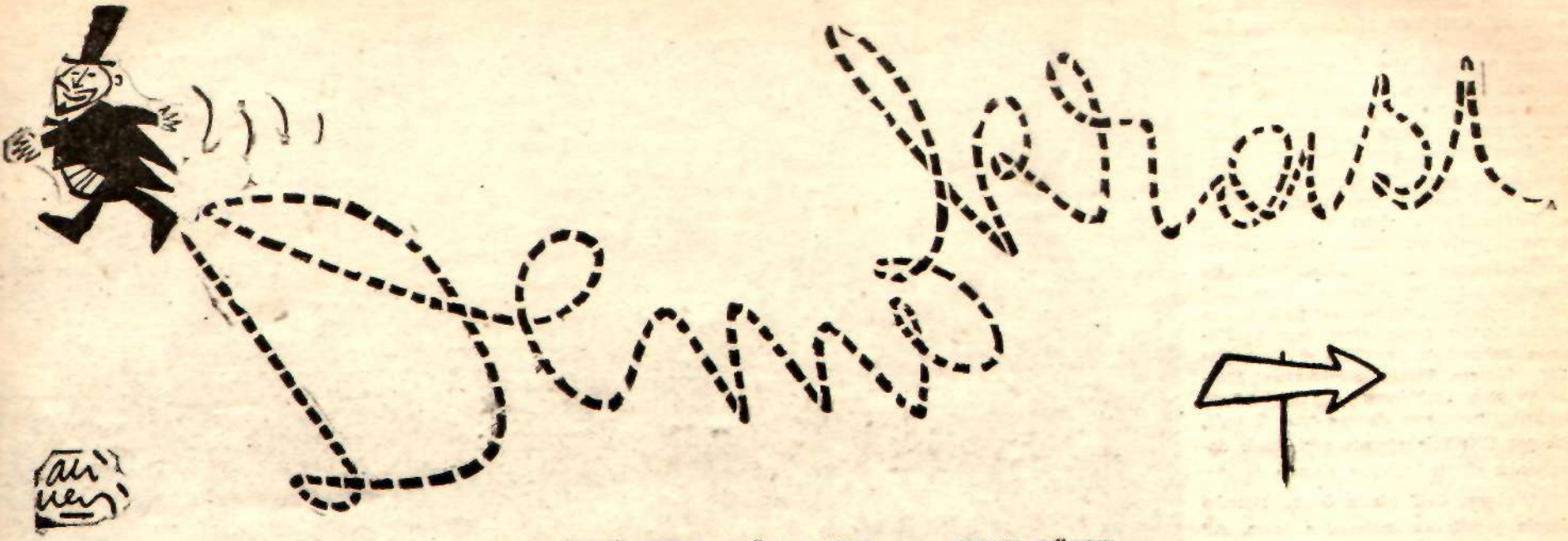
Türkiye Çalışanlar Partisi'nin kuruluş hazırlıkları geçen hafta da devam etti. Şimdiki hâlde, parti programının ve bunun başına konacak olan başlangıç kısmının ikinci görüşmesi bitirilmiştir. Şimdi, bunlar, resmi bir davetname ile birlikte İstanbul'daki Türkiye İşçi Partisine ve Ankara'daki Sosyalist Parti'ye gönderilecek ve programın yayımlanmadan önce bir de bu teşekküllerin temsilcileriyle birlikte gözden geçirilmesi sağlanacaktır. Böylece, bir fikir birliğinin doğması ve müşterek zeminin bulunması ümit edilmedir. Her iki teşekkülden de isteyenlerin katılımıyla hareketin ilk anlardan itibaren kuvvetli şekilde doğabilmesi isteniyor. Fakat esas gaye, bu teşekküllerin birleştirilmesi olmalıdır. Şimdiki hâlde, Çalışanlar Partisi'nin karşılaşılabileceği en büyük tehlike, gerçek sosyalist düşüncede olan kimselerin, parti saflarının sosyalizm no dasından faydalanmak isteyen açık gözlerle doldurulması tehlikesidir. Bunu önlemek için, hareketin müteşebbis durumunda bulunana sendika liderlerinin çok dikkatli davranmaları gerekmektedir.

İkinci tehlike aceleciliktir. Acelecilik, çok ufak bir partinin doğmasına yol açarak, hayal kırıklığı yaratabilir. Zaman, çalışanların lehine işlemektedir. Bu sebeple, aceleye lüzum yoktur.

Erbaa çarpışması

Erbaada halk jandarma karakolunu basıyor. Halk ve karakol arasında saatlerce çarpışma oluyor. İki taraftan da yaralılar var.

Olay son derece önemli. En büyük hakaretkiller karşısında bile isyan etmiyen, devlet otoritesinin önünde boyununu bükken Anadolu halkı, karakola yürüyor. Halkı eleden çıkartan büyük sebepler olmalı, görünen sebep, genç bir Erbaalı karakolda dövülerek öldürüldüğünün sanılması. Fakat görünürdeki sebeplerle yetinmeyip olayın derinliklerine inelim. Erbaa karakoluna hücum, önemli bir olay.

«BUGÜNKÜ GİDİŞ DEĞİŞMELİDİR» — CEMAL GÜRSEL—

MİLLET

Gençlikten ihtar!

28 Nisan 1962, tam 2 yıl önceki gibi, «Nereye gidiyoruz» diye soran içi dolu bir gençlik buldu.

Halbuki, polis kurşunları altında istenen hak ve hürriyetleri sıralayan bir Anayasa ortadaydı. Hükümetin başında, saygı ve güven veren tarih şahsiyet İnönü vardı. Rejim, daha ilk günlerini yaşıyordu. Aradan 6 ay bile geçmemişti... Buna rağmen gençlik gidişten emin değildi. Üzgünü, öfkeliydi.

Bu hayal kırıklığını, 28 Nisan 1960 ta, iki bacağından birini Beyazıt meydanında bırakan Hüseyin Onur, şu sözlerle belirtti: «O yüreğim yantıyor Emeksizim, Nedimin, Kalmazım. Yüreğim yantıyor! Af istiyorlar, huzur istiyorlar. Ağalar saltanatı istiyorlar. Biliyoruz, kemiklerimiz azlıyor. Siz bunun için mi can vermişsiniz yiğit kardeşlerim.»

Evet, İnönüye rağmen, iktidardaki insanların vatan sathından görünüşü budur. Sanki iktidar, Merihten gelmiş, 1962 Türkiye'nin meselelerinden habersiz yaratıkların elindedir. Bu adamlar, gençliğe kurşun sıkanların affını, bütün bir milletin ilk meselesi olarak görece kadar miyopturlar. Bu insanlar, artan işsizliğin, fakirliğin, topraksızlığın, evsizliğin ve adaletsizliğin farkında değildir. Ancak Merihli yaratıkların gösterebilecekleri bir fütursuzluk içinde, bir ağalar saltanatını yaşatmaya çalışıyorlar.

Manzara alabildiğine sun'ı, 1962 Türkiye'nin meselelerinden alabildiğine uzaktır.

28 Nisan, bu manzaranın yarattığı gerginlik içinde kutlandı. Hüseyin Onur «Bugün yine o güne kadar bedbaht ve üzüntülüyüz. Fakat o güne kadar mücadeleye azimliyiz» diyordu...

Tepemizdeki ağalar, 28 Nisan ihtiarını acaba anlayabilecekler mi?

Cumhurbaşkanı Gürsel

20 NİSAN, 2 MAYIS 1962

Başkandan ihtar!

28 Nisan günü ikinci ihtar, Devlet Başkanından geldi. Gürsel Paşa, Floryada gazetecilerle konuştu. Gürsel Paşanın sözlerinin daha önceden kalemle alınmış olması, konuşmanın önemli arttırdı...

Paşanın konuşması, herhalde çeşitli tartışmalara yol açacaktır. Bir Cumhurbaşkanının bu tarz konuşmaya hakkı olmadığı

da çok daha yumuşak bir üslupla bu görüşü destekledi.

Koalisyonun iki kanadını uzlaştırma toplantısının ilk günü daha çok usul meseleleriyle geçti. Neticede üç komisyon kurulması kararlaştırıldı. Asil ciddi konuşmalar hafta içinde yapılacaktır.

Konuşmaların zeminini, Devlet Başkanı Gürsel'in çok tesiri yapan sert çıkışı teşkil etti. Basın—Yayın Bakanı Kâmuran Ev-

Ankara'da yapılan 29 Nisan töreninden görü nüş.

leri sürülecektir. Bununla beraber, Gürsel'in konuşmasının, bir çevrenin görüşlerini aksettirdiği ortadadır: «Meclis toplanalı 6 ay olduğu halde, memleketin binbir meselesinden daha birini dahi ciddi olarak ele almış değildir. Elbette bu, çıkar yol sayılmaz. Ya bütün olaylar aklın gösterdiği bir yola girecek, yahut başka çareler aranacaktır. Bu karmakarışıklık yapıcı değildir ve bu tahripçi idare ilânhaye devam edemez.»

Anayasanın bekçisi Cumhurbaşkanından gelen ihtar, serttir...

KOALİSYON

Üçüncü balayı

Düşman kardeşler'i uzlaştırma toplantısı, haftanın ilk günü 25 CHP. İleri geleni ile 21 AP. idarecisi arasında çok yumuşak bir hava içinde başladı. İnönü, Gümüşpala'ya verdiği muhtıradan söz açarak, koalisyonun işleminin, iki parti arasında daha sıkı ve dostane işbirliği ihtiyacı gösterdiğini belirtti. Başbakan, özellikle plânın AP. tarafından desteklenmesi lüzumu üzerinde durdu. Fırtınalardan sonra sükûnete kavuşan Gümüşpala ise, memleket menfaatlerinin parti menfaatlerinin üstünde olduğunu söyleyerek koalisyonu sağlam temellere oturtmak için gereken iyi niyetin ve fedakârlığın esirgenmeyeceğini açıkladı. Cumhurbaşkanı Gürsel'in sert çıkışı, Gümüşpala'yı daha yumuşak yapmış, Louis komplekslerinden şimdilik uzaklaştırmıştı. Hava, bir yakınlaşma için elverişliydi.

Balayı toplantısının üslup itibarıyla en sert çıkışını Emin Paksüt yaptı. Fakat o da «Koalisyon bugünkü haliyle yürümez. Açıkça her şey ortaya dökelim. Anlaşmazlıklar çözülsün» demekten öteye gitmedi. Muhtemel dış yardımların sihirli câzibesıyla iynserliğini kazanan Fevziçoğlu

liyaçoğlu, zihinleri işgal eden bu meseleyi açığa vurdu. Fakat bu gündem dışı mesele üzerinde a'lenen müzakere uygun görülmedi. Bununla beraber, koalisyonun her iki kanadının da hoşuna gitmeyen beklenilmedi çıkış, düşüncelere ve konuşmalara tesir etti. Başkan Gürsel'in tesadüfî olmayan sert beyanı, Birinci Ordu Kumandanı Cemal Tural ile uzun uzun konuşması, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Nâsır Zeytinoğlu'nun eski MBK'cılarının tutumu, Alican'ın tasvipkâr konuşması zihinleri kurcaladı durdu. Bu istifhamlar, uzlaşma toplantısının daha sâkin bir hava içinde geçmesini kolaylaştırdı. AP'liler, CHP'lilerden çok daha büyük bir tehallükle İsmet Paşaya olan hayranlıklarını belirtmeye dikkat ettiler. Koalisyonun ne kadar süreceği kestirilemeyen yeni bir balayı devresi başlamıştı. Halbuki geçen hafta koalisyon barometresi, tam bir fırtına işareti veriyordu.

İnönü ve Erim

Nitekim Perşembe günü Başbakan İnönü Grupta, Koalisyonun geçirdiği sarsıntılara işaret ederek, «Bu böyle devam edemez» dedi. Sonra ilâve etti, «Bugünkü hali ile koalisyonun devamı mümkün değildir.»

CHP Genel Başkanının bu sözleri ertesi günkü Ulus Gazetesinin en büyük puntoları ile ilân edildi. Zaten resmi gazete gibi çıkmaya alışmış olan Ulus'a son günlerde bir hal âriz olmuş, bir hâşinlik gelmişti. Nitekim bir gün önceki Ulus başlığında da, gene aynı kara harfler, «CHP Meclisi terketti» şeklindeydi. Cumartesi günkü Ulusun başlığı ise, «Koalisyon gâye değil, vasiyettir» diye ilân ediyor, hemen biraz altında da, «CHP Anayasanın ihlaline göz yummayacak» başlığı yer alıyordu. Anlaşılan 27 Mayıs öncesi ısınan havalarla beraber işler de kızışıyordu.

Ne var ki, başka bir çıkar yol bulamayan İnönü, haftanın sonunda, bütün tâviz vermez görünüşüne rağmen, bir takım tâvizler vererek ve bunu gözlerden saklamaya çalışarak koalisyonu yaşatma çabasına devam etti.

İnönü'nün ilk tepesini attıran davranış, AP Genel Başkanı Gümüşpala'nın kendisini XVI. Louis'ye benzetmesi oldu. Nitekim Başbakan o kadar kızdı ki, Cumhuriyet Senatosu Başbakanının verdiği bir kokeytle, AP liderlerinden birine, «sizi bırakacağım» dedi. Fakat İnönü'yü asıl kızdıran karşısına, Nihat Erim veya Kasım Gülek'in çıkarılmak istenmesiydi. İnönü'nün, kara listesine aldığı bu iki politikacıyı hiç affedemediği biliniyordu. Mecliste İnönü'ye karşı olan CHP'liler ile AP, YTP ve CKMP'lilerin ise ikide birde bu iki politikacıdan birinin adını ciddi veya gayri ciddi ortaya sürdükleri gözden kaçmıyordu. Doğrusu, Erim ve Gülek de beyanat ve davranışları ile fırsatları kaçırmak istemediklerini gösteriyorlardı. Erim'in, Devlet Başkanı Gürsel ile olan dostane münasebetleri Gürsel — İnönü anlaşmazlığı da gözönünde tutulunca, Erim'in başbakanlığı söylentilerini kuvvetlendirdi.

İnönü, Salı günkü Bakanlar Kurulu toplantısına, bu hava içinde geldi. Başbakanlıktan çekilmek istediğini bakanlarına, bu arada AP'li bakanlara da açıkladı. «Bu şartlar altında koalisyonu devam ettirmeye imkân yok» diyordu. Ne var ki, o gün İnönü'nün bu sert çıkışı, CHP'lilerden çok AP'li bakanları telaşlandırdı. Hatta bunlardan biri, «Efendim, ikide bir Nihat Erim diyorlar, inanın ki böyle birşey yok. Ben, Nihat beyle de konuşum, Paşanın karşısına asla çıkmayı düşünmem şeklinde konuşuyorum» dedi. İnönü, AP'li bakanlardan, kendi partileri içinde de ciddi bir huzursuzluğun başladığı ve Gümüşpala'nın asla tasvip edilmediği garantisini aldıktan sonra bir daha istifa lâft etmedi.

Perşembenin gelişi...

Koalisyonun müttad buhranlardan bir yenisine sürüklenmesi için, Salıdan sonra çok fazla zaman geçmedi. Çarşamba günü, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik toplantısı vardı. Gündemde, bazı eski bakanlar hakkında Meclis soruşturması açılmasıyla ilgili komisyon raporları bulunuyordu. Müzakere oldukça sâkin bir hava içinde başladı. Esat Budakoğlu hakkındaki bir rapor okundu, itiraz görmeden kabul edildi. Meclisin hukukçu üyelerinden kurulmuş beşerli iki komisyondan birincisi, Budakoğlu hakkında Meclis soruşturması açılmasına mahal olmadığı yolunda oybirliği ile karar vermişti. Meclis Genel Kurulu karara uydular. Sonra Sıtkı Yırcalı'ya ait bir komisyon raporu da aynı muameleye tabi tutuldu. Derken sıra gene sâbık bakanlardan Samet Ağaoğlu'nun hayli kabarık dosyalarından birine geldi. 1 numaralı Meclis soruşturma Komisyonu, Budakoğlu ve Yırcalı'nın aksine, Ağaoğlu'nun dosyaları hakkında Meclis Soruşturması açılması kararı almıştı. Komisyon, AP, YTP ve CKMP milletvekilleri vardı. Komisyonun sözcüsü Muammer Erten ise bir CHP milletvekiliydi ve hâkimlikten Parlamente'ye gelmişti. Biraz önce, Meclis soruşturması açılması yolunda Komisyonun aldığı karara uyan ve ellerini hep birlikte kaldıran Senatörler ve Milletvekilleri, sıra, Meclis Soruşturması açılması yolundaki bir tezkereye gelince, altında kendi arkadaşlarının da im-

zasi olmasına rağmen, komisyon kararının aleyhine oy kullanmakta beis görmediler. İşte bu hal, CHP'ileri çileden çıkardı. Eski MBK üyeleri olan Tabii Senatörler de haklı olarak Ağaoğlu gibi yolsuzlukları mahkeme hükmüne bağlanmış birisinin, AP ve YTP lilerle bir kısım CKMP'liler tarafından korunmak istemesi karşısında çileden çıktılar. DP devri artıklarının çoğunlukta olduğu üç parti komisyonun oybirliğiyle aldığı kararı hiçe sayarak sanki bir nevi işbirliği yapmıştı. Türkiye Büyük Millet Meclisi böylece, Samet Ağaoğlu'nun hakkında Meclis Soruşturma açılması talebini reddediyordu. Bu durumdan tehevüre kapılan bir kısım CHP liler, sigara paketlerine davrazıp, koridorun yolunu tuttular. Onları gören diğer CHP'iler ve derken Tabii Senatörler de dışarı çıktılar. Böylece, Türkiye Büyük Millet Meclisi bir anda CHP'lilerin ve Tabii Senato üyelerinin boykotuna uğramış oldu. O anda, pek çok CHP'linin ağzında aynı cümle doluyordu: «Böyle koalisyon olmaz.»

O akşam, CHP Meclis Grubu Yönetim Kurulu yaptığı bir toplantıdan sonra, AP ve YTP Meclis Gruplarını, Anayasanın sarih hükmüne rağmen daha önceden bir be-irli konuda karar almakla suçlandıran bir bildiri yayınladı. Tabii Senatörler de aynı şekilde bir bildiri yayınlamaya Meclisteki çoğunluğu teşkil eden DP artıklarına şiddetle çıktılar. Koalisyon bir buhran daha atlatıyordu.

Aynı akşam toplanan CHP Merkez İdare Kurulu ise, bir akşam önceden koalisyonun çökme kararı aldığını, tanınmış gazeteciler vasıtası ile etrafa duyuruyordu. Öztrak ve Kemali Beyazıt, şahsi dostları

CHP ve AP idarecileri «Koalisyonu kurtar mas» görüşmelerinin ilk gününde masa başın da...

olan bir takım gazetecilerle yaptıkları telefon konuşmalarında, «Merkez İdare Kurulu olarak karar verdik, yarın toplanacak olan Grup toplantısına koalisyonun çökme kararımızı götüreceğiz, bu iş böyle yürümez» diyorlardı. Maksat, blöfü AP yetkililerine göstermekti. Nitekim, ertesi sabah, Meclis koridorlarında boy gösteren bir takım AP'lilerin son derece yumuşak halleri dikkati

çekti. CHP'nin gerçekten koalisyondan çekilebileceği endişesi, AP yöneticilerini ür-kütümüstü. CHP'lilerin ve Tabii Senatörlerin ithamlarını ertesi gün sadece YTP'liler, sertçe bir bildiri ile cevaplandırdı. Onlar, «önceden Grup kararı alan biz değiliz, biz vicdanlarımıza göre oy kullandık, önceden Grup kararı alanlar CHP'lilerdir, dolayısı ile Anayasayı çiğneyen de onlar, bu Meclisi topluca terk etmelerinden belli» diyorlar-dı.

İnönü tenkit ediliyor!

CHP Senato ve Meclis Grupları Perşembe günü sabahı saat onda toplandı. İlk sözü Genel Başkan İnönü aldı. İnönü daha baştan, Grubuna hâkim olmak için gerekli parolayı ortaya attı: «Arkadaşlar bütün sorumluluk kendi üzerlerindedir, sabah iki kişiyi kabul edilecekmiş gibi neticelerini önceden hesaplayarak konuşunlar.»

Genel Başkanın bu ikazına rağmen, daha sonra söz alan hatipler içinde ögçlü, -tabii İnönü'ye göre ögçülü- kaçırılanların sayısı hiç de az olmadı. Üstelik, bu arada yapılan konuşmalarda, sabah iki kişi, öğle-den sonra da bir kişi, İnönü'yü oldukça sert bir şekilde tenkit etmekte de geri kalmadılar. Sabah oturumunda konuşanlardan Artvin Senatörü Fehmi Alparslan, «İsmet Paşa tavizle bir politika gütmekte, tarihi şahsiyetini düşünmektedir. Paşanın CHP'nin kaderiyle oynamaya hakkı yoktur» dedi. Alparslan, «askerî idareyi asla arzu etmediğini, böyle iken bile, şerefsiz bir politika güden ortaklarla işbirliği yapmaktan ise, askerî bir diktatörlük idaresini tercih edeceğini de belirtmekten geri kalmadı. Muğla milletvekili Turhan Şahin ise, «Memleketin kaderi, İsmet Paşanın iki dudagının arasında değildir, yeni yetişen nesiller memleket dâvalarına sahip çıkmıştır. Ama Türkiye bugün anarşik bir manzara arz etmektedir» dedi. Fehmi Alparslan yaptığı konuşmada, CHP'lilere bel ki de farkında olmadan en esaslı ikazı da yapmış, «Silâhli Kuvvetlerde artık yavaş yavaş (sizde iş yok) fikri gelişmektedir.» demişti.

Öğleden sonra söz alan hatiplerden Sükrü Koç ise şunları söyledi: «Bugünkü şekliyle zayıf hükümetli bir koalisyon devam ederse, ekonomik ve sosyal krizler şiddetlenecektir. Bunun ağırlaşması halinde, yeni ihtilaller gelecektir. Hem bu seferki ihtilâl, 27 Mayıs'a benzemeyecektir. Aç, işsiz halk yığınlarının manevî desteğiyle başlayacak bir ihtilâl, CHP'yi kudretsiz bir iktidarın başında bulmamalıdır. Yeni hükümet, sosyal ve ekonomik reformları derhal ele almalıdır. İsmet İnönü, gündüze kadar birçok tarhi fırsatı kaçırmış, zamanı israf etmiştir. Hususiyte tedafül metodlarla çalışmak zorunda kalmak, başarısızlığının başlıca sebebi olmuştur.»

İnönü, kendi grubunda, kendi partinin milletvekili olan bu genç adamı ilk defa görüyormuş gibi baktıktan sonra, yanında oturan Ordu milletvekili Ferda Güley'e eğilip, Koç'un adının ne olduğunu sormuş, sonra da kürsüdeki genç hatibe soruları olacağını söylemişti. Nitekim Koç kürsüde iken, İnönü, Güley'in aracılığı ile, genç milletvekilinin tedafül metodları ve kaçırılan fırsatları

açıklamasını istedi. Koç'un cevabı şu oldu: «CHP memleketin kaderine ve meselelerine sahip çıkacak yerde, AP ile lüzumsuz çekiş-melere başlamıştır. Başbakan, memleketin dikkatini kalkınma meselelerine çekmekte geç kalmıştır. Nitekim 5 yıllık plân hakkında yaptığı güzel konuşma, basının ve halk efkârının dikkatini çekmemiştir. Af yavaş-larının alıp yürüdüğü bir devrede, ekonomi-k kalkınma işini sahneye koyamayan baş-bakan, nihayet Gümüşpala ile faydasız bir polemige girmiş ve böylece kalkınma ha-reketi teşebbüsünden ricat etmiştir. Oysaki 22 Şubat sonrası devrede, 5 yıllık kalkınma ve reform tedbirleri, Meclisten kolaylıkla geçebilirdi. Bunlar kaçırılmış fırsatlardır.»

Koç, konuşmasını bitirip yerine döner iken İnönü onun ceketinden tutup, «zeki bir milletvekilisin, memnun oldum» demişti. Sözüleri ile tatmin edemediği Sükrü Koç'u itüfatı ile tatmin etmek istiyordu. Bu arada, Nihat Erim ve Turgut Güle yan yana, Kasım Gülek bir başka yerde, mütebessim konuş-maları takip ediyorlardı. O gün Grupta tam otuz hatip söz aldı. Bunların içinde koalis-yondan hemen çekilelim, hayır karşımızda-kilere son bir şans verelim diyenler oldu. Bu arada Edirne Milletvekillerinden Fahir Gir-itlioğlu da, koalisyonda kalma fikrini sav-unurken istemeyerek ve farkında olmayarak İnönü'nün kalbini kırdı. Giritlioğlu, «Koalis-yonda kalmakta fayda vardır, başka türlü İnönü söz sahibi olamazdır» diyordu.

İnönü, konuşmasını oldukça geç bir saatte yaptı. Ayrıca yayınladığımız bu konuş-ma, bir şeyi ortaya koydu. İnönü ümit-sizdi. Koalisyonun bu şartlar altında yürü-meyeceğini nihayet görmüştü. Ancak, başka çıkar yol da bulamadığı için, kör-topal da olsa koalisyonu devam ettirmenin yollarını aramayı daha uygun buluyordu.

Koalisyon değil koordinasyon

Perşembe günkü CHP ortak grup-ları toplantısında konuşanlardan Esat Mahmut Karakurt, AP ile yapı-lan koalisyon konusunda, «Dün öğrendik ki, biz bir koalisyonda değil, aleyhimize hazırlanmış bir koordinasyundayız» demişti. Bir başka hatip ise, AP'li iktidar ortakları-nı, «şerefsiz siyaset kundakçılığı» ile suç-lanmıştı. AP'liler bütün bunlara rağmen, İnönü'süz bir iktidarın kendileri için çok tekil olacağı anlamış gibi, aşağıdan aldıkları alıyorlardı. AP yöneticileri, CHP yetkililerini gördükçe, İnönü'nün koalisyon-dan çekilmesinin memleketin yüksek men-faatleri ile asla bağdaşamayacağını, bunun için kendilerinin gerekli bütün fedakâri-leri yapmaya hazır olduklarını belirtiyor-lardı.

CHP İdarecileri de, aslında koalisyonun devamına taraftardılar. Nitekim Merkez İdare Kurulu toplantısında ortaya atılan YTP — CHP koalisyonu fikri hiç itibar görmedi. Eski «hürriyetçilere» karşı CHP de duyulan hissi uzaklık, koltukların yeniden paylaşılmasının yaratacağı güçlükler de ek-lenince, konunun uzun uzun görüşülmesine lüzum kalmadı. Halbuki AP'nin mutedille-

İlhan Selçuk

Bu da bir taktik ama...

Başımıza bir «Yirminci Yüzyıl-ıklar» çıktı şimdi. Bu yirminci Yüzyıllıklar diyorlar ki :
— Bu sosyalizm dediğiniz Ondoku-zuncu Yüzyıldan kalma modası geçmiş fikirler... Biz Yirminci Yüzyılda yaşıyo-ruz.

Eh... Bu da bir dâğılıştır... Pek ciddi sayılmasa bile bazı kimseler bu fikri be-nimsemekte serbesttirler elbet. Ve Batı-da, Doğuda sosyalizmin çeşitli görünü-leri 1950'den bu yana dünya haritasını kaplarken sosyalizmin modası geçmiş bir akın olduğunu ileri sürmek mantığa aykırı gelse bile, bazı kimselerin men-faatlarına uygun görünebilir.

Biliyorsunuz bizde bu lâf vaktiyle aforoz edilmişti. Hem de bizzat bizim Yirminci Yüzyıllıklar tarafından aforoz edilmişti.

— Sosyalizmi, dedi mi biri, bizim-kiler şimdiki gibi kibar kibar:

— Canım bunun da modası geçti ama!.. diye işi örtbas etmeğe çalışmazlar-dı... Bilâkis:

— Vay vatan haini, vay muzır mañ-lıklı!.. diye yaygarayı koparırlar, üstüne üstüne yürürlerdi.

27 Mayıs devrimi bu imkânı kaldı-rmıştır. Askerler sosyalizmin gerçek an-lamında küllü bir şey olmadığını bir ih-tilâlle kabul ettirdiler Yirminci Yüzyıl-ıklara... Cemal Paşa daha devrimin ilk günlerinde bile:

— Bize bir sosyalist partisi lâzım... demişti.

Üstelik ihtilâlciler, profesörleri Ankara'da toplayıp:

— Bize bir Anayasa hazırlayın!.. dedikleri zaman adamlar kâğıdı kalemi ellerine alıp yazmağa başladılar:

— Sosyal hukuk devleti... Sosyal adalet... Sosyal güvenlik... Sosyal hak-lar...

Önce şaşırıldılar bizim Yirminci Yü-z-yıllıklar... Ömürlerinde ilk defa işittik-leri şeylerdi bunlar:

— Ne oluyoruz yahu? Demirperde Anayasası mı bu?... gibi lâflar ettiler.

Ama eski silâh aşınmıştı artık... Bu suretle Ondokuzuncu Yüzyılın modası geçmiş fikirleri Türkiye'ye bir ihtilâlle girmiş oldu. Yirminci Yüzyıllıklarımız da ilk defa bu fikirleri şaşkınlıkla karşıladılar, ama zaman geçince toparlama-ğa başladılar kendilerini... Gel zaman git zaman şimdi nerede bir «sos...» lâfı geç-se çok bilmiş bir eda ile burun kıvrıp:

— Canım bunlar geçen yüzyıldan kalma fikirler... diye yazıyorlar.

Eh... bu da bir taktik sayılır. Bir çeşit bilgi görünmek politikası... İnsan-ların akıl erdiremedikleri konuları kü-çümsemek gayretleri yeni bir taktik say-ılmaz. Ve memleketin hali müsait olsa bir diyecek yok! Ama koskoca Anadolu-da yüzlerce yıl öncesini andıran bir Or-taçâğ düzeni devam ederken her türlü memleket dâvasına ve gerçeklerine sırt çevirip yalnız İsmet Paşa ile Pala Paşa arasındaki bir karışık politika havuzun-da şaşkın ördük gibi defne aramak bir-raz da ayıp kaçıyor doğrusu... Neymiş önemli olan ve yeni olan:

«— Pala Paşa buğulanan gözülüğü-nün camını hafifçe kırılmış yeşil mendil-likle silerek İsmet Paşaya doğru kırk-beş derece beş saniye eğildi... Burnunun ucu sınıktan terlemişti. «Kazandıız Paşam» dedi. Son kelimesini söylerken saat tam dokuz kırk dakika on salise geçiyordu. İsmet Paşa'nın yeni başarısını artık en tarafı çevreler bile tasdik eder-lerdi...»

Bu gibi Yirminci Yüzyıllık yazdı-rın bazan çok tatlı bir okunuşu oluyor. Ama on senedir öylesine dalmışız ki bu dedikoduya arada Ondokuzuncu Yüzyıl fikirleri kaynamış...

Aman dokunmayın da halk biraz öğrensin şu Ondokuzuncu Yüzyıl fikir-lerini... Bilindiği gibi biz on beş yıldan beri Yirminci Yüzyıl politikasını tatbik edip bir asır birden atladığımızdan ara-da boşluk kalmış.

27 Mayısta düştüğümüz işte bu boş-luktur.

VEŞİKA

Başbakan koalisyonundan ümitsiz...

İNÖNÜ'NÜN CUMHURİYET HALK PARTİSİ GRUBUNDA YAPTIĞI KONUŞMA

Sayın arkadaşlar,

Uzun bir oturum yaptınız. İyi şeyler söylediniz. Ben de fikirlerimi söylemek için söz aldım. Koalisyonun kısaca tarihi şudur: Devlet başkanı, kimseye bir şey sormadan, hükümet teşkilî işini bize vermiştir. Hakikatte bu vazifeyi biz kendimiz istemedik. Bir bakıma seçimler CHP'nin karşısında bulunan partiler tarafından kazanılmış bulunuyordu. Fakat hiç kimse hükümeti kuramıyordu. Çeşitli saf halar arzettikten sonra, karşıımızdakilerin en kalabalık olanı ile karma bir hükümet kurduk. AP, koalisyona kolay girmedi. Hatta zorlandılar, bu işe Gruplarının aksi kararına rağmen Merkez İdare Heyeti kararı ile katıldılar. Karma bir hükümetin kurulması memleketteki sert ve gergin havayı oldukça yumuşatmıştır. Dışarıda da bize itibar sağlamıştır. Hükümet iş başına geldikten sonra bizi takdir etmişlerdir. Bu hava içinde mâli ve ekonomik meselelere cesaretle el atmaya başladık. AP kanadı bu devre bizimle aynı ruh içinde çalışmıştır. Bu devre taviz verdiğimiz söylendi. Hakikatte biz taviz vermedik. Af meselesi seçim devresinde onların başlıca konusu olmuştur. Bu sebeple zaman zaman AP kanadındaki bakanlar ve milletvekilleri çeşitli çevrelerin baskısı altında tutularak af işini taze tutmaya çalıştılar.

Öyle bir zaman geldi ki AP müfritlerin tesir sahasına girdi. Bakanlarına olan baskı şiddetlendi. Bunun neticesi olarak CHP'yi yıpratmak ve hükümeti iş yapamaz hale getirmek yoluna girdiler. Liderleri de son zamanlardaki hareketleriyle bu yolda olduğunu gösterdi. Kendilerine hem hükümette olmanın imkânlarından faydalanmanın, hem de muhalefetteymiş gibi hareket etmenin doğru olmadığını defalarla hatırlatmak zorunda kaldık.

22 Şubat hâdiseleri bazı ifrat unsurlarının tatmir edilmemiş arzularının tezahürü idi. Yüksek Kumanda mevkilerinde bulunan vatansever arkadaşlarımız, memleket menfaatlarının birinci planda düşünülmesi gerektiğini ve münferit olaylarla parlamento düzeninin bozulmaması gerektiği fikrini benimsediler. Aslında ordu 2 yıldır siyasetin içinde bulunuyordu. 22 Şubat sonundaki zamanın çoğunu bu durumu düzetmek ve ordumuzu, şerefli vazifelerine iade etmek içinde harcadık.

AP, partizan bir idare vasatından doğmuştu. 22 Şubat sonu ordu müdahalesi endişesi kalkınca, yanlış bir istikamete saplandılar. Bilhassa Merkez İdare Heyetleri partizan bir tutuma airdi. Genel merkezileri, bakanları

ve mebusları adeta kontrol altında tutmaya başladılar. Bakanları baskıya tahammül edemez bir hale geldi. Ellerindeki basın ile geniş bir kampanya açtılar. Neticede af meselesini birinci plâna çıkardılar. Bilhassa seyahatten dönüşte bu konuda şikâyetleri şiddetlendi. İktidar partisi olmanın eski usulle istismarının mümkün olamayışı onları oldukça güç durumlarına düşürüyordu. CHP'yi yıpratma gayreti de buradan çıkmaktadır.

22 Şubat olaylarına katılan subayların affı orduya emniyet getirecektir. Ordu mecbur edilmedikçe politikaya girmez. Bu hep böyle olmuştur. Ama parlamento hayatı sonu-

na kadar dejenere edilemez. Bu yola girilirse, netice ne olur, şimdiden riyaî bir kat'iyetle kestirilemez.

Arkadaşlar, koalisyonundan çekilmeyi teklif ediyorsunuz. Bu çok kolaydır. Karar veririz biter. Ancak bundan sonraki durumun da muhakemesini yapmak gerektir. Biz ayrılırsak kendi aralarında birleşebilirler mi? Bunda ne nisbette muvaffak olurlar bilemem. Koalisyonda bulunmanın mahzurlarından bahsettiniz. Doğrudur. Bu mahzurları giderme çarelerini de aramak lâzımdır. Kesin bir netice alacağımızı sanmıyorum. Bu böyle de gidemez. Karşıımızdakiler de bunu biliyorlar mı? Onlar, böyle kritik bir devrede bizim koalisyonundan çekilmek suretiyle bir buhrana sebebiyet vereceğimizi ummamaktadırlar. Onlar için Af başlıca meseledir. Bizim konumuz devleti ayakta tutmaktır. Aftan sonra Koalisyonun çözülmesini isteyebilirler. Fakat memleket vahim buhranlara sürüklenebilir. Sık sık «İşler niye düzelmiyor» diye şikâyet ediyorlar. Biz buğdayını daha dışarıdan getirmeye mecbur, bozuk bir maliye ve asıl fecisi, düzenin bozukluğunun farkında olmayan bir iktidar devraldık. Herşeyin 5 ayda

düzelmesini isteyenler bu durumu hesaplamıyorlar.

Şimdi durum budur. Neticeye varmamız lâzımdır. Yetki verirseniz koalisyonun dürüst işleme şartile devam çarelerini arar karara bağlarız. Önemli üç konuda anlayışa varmak lâzım geliyor. Af meselesinde her üç parti bir olmuştur. Sanki ortada yalnız İsmet İnönü vardır ve o af istememektedir gibi bir hava yaratmaya çalışıyorlar. Bu konuda halk oyunu ve hükümet programını hesaplayarak bir neticeye varılacaktır. Benden «Zaman tayin et» diyorlar. Zaman tayin edilmesi ve bunu şimdiden ilân etmek mümkün değildir. İstesek de zaman tayini bizim elimizde değildir. Bir şey söylendimi yapılmak lâzımdır. Böyle bir zaman tayininde pek çok ihtimalleri hesaba katmak gerektir. Af meselesi dışında anlayış beraberliğine varılması gereken iki önemli nokta vardır. Bunların birisi partizan idareden kaçınmaktır. CHP aleyhine olarak hükümeti kullanmak istiyorlar. Liderleri ve Merkez heyetleri Bakanları serbest bırakmamaktadır. Bunu önlemek için tedbir bulmalıdır.

İkincisi Kalkınma plânı meselesidir. Plân yaptık. Dışarıdan yardım istiyoruz. Bu 5 yıllık bir mahrumiyet demektir. Bunu millete severek kabul ettirmek oldukça zordur. 2 yıl sabredersek, ümitler ufukta belirir. Ama bu noktada anlaşmak gerekir. Bunu yapabilirler mi? Hiç olmazsa hükümet kanadındaki bu işi anlaması lâzımdır. Senede 10 milyarlık yatırım yapacağız. Bunun 1/3 veya 1/4 ni dışarıdan alacağız, şöyle böyle yılda 7 milyarını içeriden biz bulacağız. Bu parayı azami tasarruf ve vergi ile teminden başka yol yoktur. Bütçeyi 1.5 milyar açıklıkla ele aldık. Kapattık bu açıklığı. Fakat geçen yıldan 800 milyonluk bir açık devrettiler. Durum bu iken siyasî partiler, masraf kanunu getirmede biribirleriyle yarış halindedirler.

Arkadaşlar, sizlere çok önemli bulduğumuz üç noktayı, kendi zaviyemden açıklamaya çalıştım. Tasvip ederseniz, bu mihver etrafında bir tebliğ yayınlarıyorsunuz. Koalisyonun devamı için bu üç noktayı esas müzakere konusu yaparız. Şunu açıkça belirteyim ki koalisyonu kurtarma ümidi kuvvetli değildir. Amma samimiyetimizi ve memleketin içinde bulunduğu şartları ortaya koyarak bir son gayret daha harcarız. Bütün gözler grubumuzdadır. Bu itibarla, serinkanlılıkla, sükûnetle hareket etmemiz gerekiyor.

İNÖNÜ, 26 NİSAN 1962

riyle takviye edilmiş ve müfritleri AP'ye gitmiş bir YTP ile yapılacak koalisyon, hiç değişse bugünkü koalisyonun anormal görünüşüne son verebilecekti. Ayrıca, YTP'yi eritmek yerine kuvvetlendirmek ve AP karşısında bir denge unsuru olarak kullanmak, CHP için avantajlıydı. Fakat hissi tepkiler, bu yolu, kapadı ve koalisyonu yaşatma fikri hâkim oldu.

CHP'nin muhalefe geçmesi fikri ise, teşkilâtın dağılmasını ve İnönü'nün daha fazla yıpranmasını önlemek bakımından cazip sayılırsa da, böyle bir durumda rejimin çökmesi ihtimali vardı. Sonra Cumhurbaşkanı Gürsel'in başbakanlığı Erim'e teklif etmesi ve onun bazı CHP milletvekillerini de pesinden sürüklemesi düşüncesi CHP ileri gelenlerinin çoğunu ürktüyordu. Bu sebeple, muhalefete geçiş fikri de ciddi olarak ele alınmadı.

Hırsızların affı

İllerin işlerini boşaltıp rahatladıkları, AP'lilerin ise her şeyi eyvallah ettikleri o perşembe-den sonra, koalisyonu yaşatabilmek için CHP Grup Yönetim ve Merkez Yönetim Kurulları ortak toplantılar yapıp şartlar hazırlarken Cuma gününe girildi. O gün, bir hafta önce az daha koalisyonun hayatına mal olacak olan 22 Şubatçıların affı ile ilgili tasarı Adalet Komisyonunda görüşülecekti. Komisyon o gün, 14 kişi ile güçlükle çoğunluk sağladı. Bir kısım AP'li ve YTP li komisyon üyeleri, kendilerince pek netameli olan 22 Şubatçıların affı tasarısına mecbur

kalıp da oy vermemek için komisyona gelmemişlerdi. AP ve YTP grupları daha önceden bu tasarıya müsbet oy vermeyi kararlaştırdıklarından, komisyona gelen üyeler, dört maddelik tasarıyı hemen hiç müzakeresiz kabul ettiler. Oylamada ondört el birden kalktı. Ne var ki, sıra imzaya geldiğinde, 20 kişilik Adalet Komisyonu üyelerinden sadece sekiz kişi bulunabildi ve tasarı bu sekiz kişinin imzası ile komisyondan geçmiş olarak Meclise sevk edildi. Komisyonun oylama sırasında ellerini kaldırdıkları halde sonradan imza atmaya yanaşmayan AP ve YTP milletvekilleri şunlardır: Burhan Arat, Naci Güray, Nihat Diler, İsaat Kemal Aybar, Mustafa Uyar.

Bu hal dahi gösteriyordu ki, 22 Şubatçıların affı Meclisten geçerken çoğunluk güçlükle sağlanacaktı. Zaten pek çok AP ve YTP milletvekili yöneticilerinin aldığı karara rağmen, bu tasarıya oy vermeyeceklerini ifade de fayda umuyorlardı. Nitekim tasarı Millî Savunma Komisyonundan geçerken de, AP'liler ve YTP'liler sıvışmayı tercih etmişlerdi. Ama, koalisyonun ciddiyetine güvenilmez bir ortaklık olduğu, Adalet Komisyonunun asıl bundan sonraki davranışında ortaya çıktı.

Komisyon gündeminde, 22 Şubatçıların affı tasarısından sonra, Diyarbakır milletvekili Alp Doğan Şen ve arkadaşları tarafından verilmiş bir kanun teklifi vardı. Kanun teklifi, 113 sayılı kanunun üçüncü maddesinin «M» bendinin değiştirilmesi ve daha önce çıkmış af sumulü dışında kalmış «görevlerini kötüye kullanmış» yüksek dereceli memurların da affedilmesi yolundaydı. Hükümet bu teklife karşı cephe almaya nereden se lüzum görmemiş, hattâ benimsenmişti. Ne var ki, Komisyonun o günkü toplantısında, Komisyonun CHP'li üyeleri tam bir eshabı

keyf uykusuna yatmışlardı. Bunun için de, YTP'li Sadık Peçinçek, AP'li Mazhar Arıkan ve ilk teklifin sahibi Alp Doğan Şen, komisyonda, başka bir değişikliğe istedikleri. 113 sayılı kanunun üçüncü fıkrasındaki «C» ve «L» bendlerinin de af sumulüne dahil edilmesini ileri sürdüler. Taktik sarıhtı. Af konusunun içine Millî Koruma ile alakalı suçlar ve Millî Birlik İdaresinin I sayılı kanunun 6 Maddesi gereğince af dışında bırakılan, düşük Cumhurbaşkanlığı, Başbakan ve Bakanlar Kurulu üyelerinin de teklif sumulüne alınması isteniyordu. 27 Mayıs'ın beklileri otmaları gereken CHP liler o sırada komisyon yerine aşğıdaki kahvehanede bulunmayı tercih ettiklerinden, teklifin karşısına sadece Komisyonda Hükümet adına hazır bulunan Ceza İşleri Genel Müdürü Melih Ezgü çıkmak zorunda kaldı. Millî Koruma suçlarının da affın sumulü içine alınmasına belki hükümet katılabildi ama, bakanların da karışmasına, Yüksek Adalet Divanında karara bağlanmış, Kromit, Vinileks gibi bazı davaların da af sumulüne girmesine birşey diyemezdi. İtirazını beyan etti. Beyan etti ama, memurdu, komisyonda oy hakkı yoktu. AP ve YTP oyları ile teklifler birleştirilerek kabul edildi. Böylece düşük iktidar mensuplarının hırsızlıklarının da affı gerçekleştirilmek isteniyordu.

CHP'liler ancak ertesi gün oynanan oyunun farkına vardılar, teklifin Meclisten geçmesi halinde koalisyonun çekilme tehditlerini ileri sürdüler ama, bu sâhâ da kullanıla kullanıla çaptan düşmeye başlamıştı.

Böylece, Cuma sabahı azıcık yatmış olan koalisyon buhranı, Cumartesi sabahı yeni bir krizle karşı karşıya kalmış oldu. Gerçi bu arada, AP ve CHP'nin idareci maslahatçı yöneticileri, «Koalisyonu Yaşatma Komiteleri» kurmak liderlerin arasını bulmak gibi palyatif tedbirler peşindeydiler. Aynı gün Başbakan İnönü, sabahın Çankaya'ya giderek Gürsel'i ziyaret etmiş, öğleden sonra ise Meclise gelerek, başta Gümüşpala olmak üzere parti liderlerini kabule başlamıştı. Bir hafta önce karşılaştığı bir kokteyilde görmemezlikten geldiği ve elini sıkmadığı Gümüşpala ile karşı karşıya bir masada oturan İnönü'nün durumu da, doğrusunu söylemek gerekirse, oldukça güçlü.

İnönü'nün liderlerle yaptığı görüşmeler, yeni bir Yuvarlak Masanın ilk temaslarıydı. Başbakan, Şömindeki hafta içinde af konusunda ve koalisyonun yaşaması konusunda dört parti liderinin bir yuvarlak masa başında oturması ve konuşması fikrini benimsemişti. Bu arada ortak iktidarın iki kanadının Merkez Yönetim ve Grup Yönetim Kurulları da kendi aralarında konuşmalar yapacaklar, koalisyonu devam ettirebilmek yollarını arayacaklar, yeni esaslara bağlayacaklardı.

Geride kalan koskocaman bir haftanın özünü çıkarmak gerekirse bunu bir cümlede yapmak mümkündür. Memleket binbir ıktı-sadı ve sosyal dert içinde kıvranırken parti liderleri ve hükümet sadece bir hafta daha havanda su dövmüşü ve havanda su dövmekte kararlıydılar. Hepsini bu kadar.

Şimdi çaresizlik içinde, koalisyonun yeni esasları tesbit edilecek. Hem de, kâğıt üzerinde anlaşmalar yapmanın bir işe yarayacağına ve koalisyonun iyileşme istidadi göstereceğine hiç kimse inanmadığı halde, bir sürü gevcekle zaman geçirecek. Gümüşpala'nın hükümette vazife almıştı. İşlerin düzlebileceği hayalleriyle avunulacak. Koalisyon, artık kaptansız bir gemi gibidir. Oyların üstüne çıkmasını beceremiyen insanlar, olaylar tarafından sürüklenmeye rıza göstermişlerdir. Böylece, aylardan sürüp giden rejim buhranı yeni koalisyon protokolü hazırlamakla, yuvarlak masa konferansları tertiplemeğe ölenemiyecek, bir safhaya gelmiş bulunuyordu. Şimdilik düşünülmemekle beraber en son çare olarak eski MBK'lerin de katılacakları millî bir koalisyona gidilse bile, buhran, ölenemiyecektir.

SOYGUNCULUK

Meşru hırsızlıklar

Yeni Meclisin en önemli iki meselesinden biri Kayseri affı ise, ötekisi servet beyannamesinin kaldırılmasıdır.

Af, 28 milyonda bir kaç bin kişiyi,

servet beyannamesi ise, devleti soymaya almış 50-100 bin zengini ilgilendirir. Fakat, Parlamento çoğunluğunun ararla üzerinde durduğu meseleler bunlardır! Hükümetin aylardır direnmesine ve halk efkârının bu konuda uyanmış olmasına rağmen, Bütçe Komisyonu, servet beyannamesinin geri verilmesi kararını almakta tereddüt etmemiştir. Mutlu azınlığın bu kadar fütursuzca savunulduğu görülmemiştir!

Servet Beyannamesinin kaldırılması, devleti rizikosuz soyma kapılarını tekrar açacaktır. Yön okuyucuları bunu çok iyi bilmektedir. Bu sebeple, meselenin teorik tarafı üzerinde durmuyacağız. Aynen ce-reyan etmiş iki olayla yetineceğiz: (Suç sayıldığı için kaçakların isimlerini açıklamıyacağız. Fakat bu soyguncular kendilerini tanıyacaklardır).

İstanbulun tanınmış müteahhitlerinden N.K.'nın 1950 gelir vergisi beyanına göre, Perşembe Pazarında babasından kalmış, yılda 480 lira kira getiren bir dükkanı vardır. N.K.'nın 1950 gelir beyannamesinde ise, kira gelirleri 15 milyon lira olarak gözükmektedir. Müteahhit, bu geliri, 1950-59 arasında yaptırdığı iki işhanından sağlamaktadır. Hanlardan biri iş muhitinde, büyük bir apartman - İşhanı olan ikincisi ise Şişli'dedir.

1,5 milyon kira getirecek binalarını maliyetinin 15 milyon lira olması lâzım dır. Çok insafli bir hesapla 7,5 milyon lira diyelim Müteahhit N.K. bu parayı nereden bulmuştur?

Zira N.K.'nın 1950-59 yılları arasında vergiye beyan ettiği gelirlerin toplamı 1 milyon lirayı bile bulmamaktadır. İki işhanı sahibi müteahhit, 9 yılda kazandığını söylediği 1 milyon yüzde 40 mı vergi olarak ödemiştir. Geriye 600 bin lira kalmaktadır. N.K. ailesinin yemeden, içmeden yaşadığını kabul etssek bile, 10-15 milyon lira değerindeki İşhanları bu 600 bin lira ile mi yapılmıştır? Kaldı ki, bu zenginimizin karısı ve kızı, yılda 3-5 defa Avrupaya gitmekle şöret yapmıştır. Yani aile, 9 yılda değil, 1 yılda 600 bin lirayı rahatça harcayacaktır. O halde İş hanları nasıl diktilerimştir?

Bir vergi uzmanı, vazifesi icabı bu soruyu tanınmış müteahhide sormuştur. Uzmanı, şikâret olmayın müteahhidin cevabı şudur: «1950 den önce mevcut altınlarımızı sattık bu İş hanlarını yaptık, hayat standartlarımızı devam ettirebildik. Çok büyük çapta devlet taahhütlerini de, zevk için, vatana ve millete hizmet için gerçekleştirdim!».

27 Mayıstan sonra Komite kararı ile servet beyanı istenen bu zat, servetinin 25 milyon lirayı bulduğunu ve bunu vergiye tâbi olmayan gelir kaynaklarından (ziraî kazanç, arsa alım satımı, devlet tahvili geliri v.s. gibi) ve 1955 ten önce yaptığı 3 büyük taahhüt işinden (vergi tahakkuk müruru zamanı cereyan etmişti) elde ettiğini söylemiş ve bu büyük çaptaki vergi kaçakçısı hakkında hiç bir muamele yapılamamıştır!

Halbuki 1950 de gelir vergisi yürürlüğe konurken, zamanın iktidarı C.H.P., bahardaki seçimlerden çekinerek feda ettiği servet beyanı müessesesini koymuş olsa idi, şimdi böyle komedyalar görülmi-yecekti. Hayasızca vergi kaçırılması vuku bulmuyacaktı. Nitekim Maliye Bakanının açıkladığı üzere, servet beyanı konur konmaz, beyannameli mükelleflerin bildirdikleri gelir, 1960 ta 2 milyar 695 milyon iken, 1961 de 4 milyar 175 milyona çıkmıştır! 1 milyar 480 milyon liralık artışta, servet beyanının tesiri büyüktür.

Bağka bir örnek, İstanbulun tanınmış mefruşatçılarından L.F. dir. Hesabı incelenirken L.F. den, her yıl müesseseye aşıktan yaptığı 300 bin lira civarındaki sermaye ilâvesinin izahı istenmiştir. Mefruşatçı, bunu karışımın alınmasını, satarak gerçekleştirdiğini söylemiştir.

1942 Varlık Vergisi dolayısıyla serveti sifıra inmiş sayıldığından, L.F. kendinin serveti olduğunu iddia edememiştir. Aslında bu 300 bin lira, perakende satışlardan sağlanıp ta, vergiden kaçırılmak için deftere geçirilmeyen miktardır. Eğer servet beyanı müessesesi olsaydı, L.F. bu 300 bin liranın hesabını kolay kolay veremiyecetti.

PORTRELER

Bir hasta kafa daha ...

Bir sabah, bir lisenin müdürü, bahçede bir gürlüğü, bir feryat duyar ve ne olduğunu anlamak için odasından dışarı fırlar. Aynı anda, karşısında bir öğretmeni bulur. Öğretmene sorar: «Ne var, ne oluyor?» Öğretmen yılmış ve memnun, dudaklarını yalayarak sırıltan cevap verir: «Duymadınız mı, Atatürk geberdi!»

Yıl 1938, günlerden 10 Kasım. Müdür, duyduklarına inanamaz, söylenen sözlerin dehşeti ile sarsılır, ama karşısındaki edebiyat öğretmeni hâlâ sırıltmaktadır. Dayanamaz, yılmış adamın suratına tokadı yapıştirir. Olaydan öğretiler haberdar olurlar, işe idare karışır ve bu Atatürk düşmanının canını korumak için türlü tedbirler almak zorunda kalınır. Okuldan güç kaçırlır, olay örtbas edilir.

Tanık mı? Atatürk'e dil uzatacak kadar şursuz olan bu zatı o zaman tokatlayan Müdür Rasim Bağgözdür. Millî Eğitim Bakanlığının en yüksek kademelerinde bulunmuş Cezmi Berkten, Ekrem Saraç da bu olayın görgü ve bilgi tanıklarıdır.

Ama durun, sadece Atatürk'ün değil, gerçek Türkçülüğün de düşmanı olan bu zatı muhterem hakkında bir de müfettiş raporundan satırlar vereyim ki, bu yaman kafatası öfçüsünün zikri ve fikri ilıce ortaya çıksın. İşte Millî Eğitim Bakanlığı arşivlerinde küflenmeye terk edilmiş yüzlerce rapordan birinden birkaç satır: «Derslerde talebeye İrkçılık — Turancılık üzerine tekinlerde bulunduğu; buna delil olmak üzere Atatürk'ün hususî hayatını yakından bildiğini onun, yatak odasında ve başının ucunda büyük Turan haritasının asılı bulunduğunu, Turanı almak istediğini, ölmeseydi onu almış bulunacağını ve İnönü'nün de Rusya'daki Türkleri getirmek için çalıştığını söylemek suretiyle talebeye çok kuvvetli tesirler yaptığı sabit olmuştur.»

«Türkiyenin nüfusu azdır, yurt dışındaki Türkleri kurtarmalıyız ve Turana yürümeliyiz» İafını diline dolayan, «yedi göbek ceddini sayamayanın Türk- lüğünden şüphe ederim» diyen ama ken-

disinin ve kendisinden daha maruf olan babaları bir anaları ayrı aşabeyinin Atatürk düşmanlıklarının vatan haini Çerkes Ethem ile akrabalıklarından ileri geldiği söylendiğinde pısan bu zatı muhteremin daha başka bazı marifetlerini de öğrenmek ister misiniz? Öyle ise sayalım: Vaktiyle bulunduğu okullarda, geçimsizliği ve tahrikçiliği dolayısı ile defalarca yerı değiştirilmiştir. Öğrencilere devamlı surette Turancılık tekinleri yaptı, şahsen veya avladı, öğrenciler vasıtası ile diğer öğretmenlere tehdit mektupları gönderdiği, öğrencilerini, öğretmenlerini tahkire sevk ettiği, gazino ve demiryollarına ait levhaları indirmek için öğrencilerini teşvik ettiği için, bu yaman öğretmenin siciline nihayet, «diselerde, bilfiil öğretmenlik yapması ve öğrencilerle temas etmesi uygun değildir» kaydı düşülmüştür.

Milletin parası mı? Ona da saygısı yoktur. Velinimeli Tefik İleri devrinde, şimdi senatör olan ve ahlâk, mukaddesat Türkçülüğü ve milliyetçilik konularındaki görüşleriyle bir portresini çizdiğimiz bir İkküdaşı gibi 4498 sayılı kanun hükümlerinden faydalanılarak İngiltereye gönderilmiştir. Devlet parası ile gittiği İngilterede yaptığı ne olmuştu? İngilizce öğretmek mi? Yok canım, onun öfçülerine göre «İngilizce öğrenip de ne olacak?» Bakanlığın kendisini İngiltereye gönderirken eline verdiği bir çalışma programı vardır. Zati muhterem, orada aylarca, devletin kendisine verdiği dövizleri, sırt üstü yatıp harcamış ve sonra, «Bu İngiltereden neyi öğreneceğiz yani, İngilizlerde ne, yok» gerekçesi ile Türkiye'ye dönmüştür. Halbuki devlet ondan, orada öğrendiklerinden sonradan istifade etmeyi isterdi. Batıdan öğreneceği bir şey olmayan bu kafatası öfçüsü sicilindeki kayda rağmen, efendileri devrinde, İmam Halip okullarında, Polis Kolejinde daima bir ek görevle öğrenci karşısına çıkarılmış, hasta düşüncelerini yaymak imkânlarını araştırmıştır. Bu zatı muhterem şimdi nerede midir? Söyliyelim, Millî Kütüphanenin tozlu rafları arasında jurnalcılığa devam görevinde.

CHP Milletvekilleri Konuşuyor

CHP. nin programındaki devletçilik, halkçılık ve devrimcilik ilkelerine sıkı sıkıya sarılması is tiyen 4 CHP. milletvekiline, bugünkü siyasî durumu nasıl gör düklerini sorduk. Şükrü Koç (Aydın), Sırrı Hocaoğlu (Hatay), Fakiş Özden (Konya), Süreyya Öner (Siirt) sorularımıza aşağıdaki cevapları verdiler:

SORU — 27 Mayıs'tan beri reform-zararı olduğu ileri sürülüyor. Sizce ne gibi reformlara ihtiyaç var. Meselâ toprak reformu, Köy Enstitüleri, vergi reformu konularındaki görüşleriniz nedir?

ŞÜKRÜ KOÇ — Reformlar şart. Toprak reformu derhal yapılmalıdır. Toprak çalışanların olmalıdır. Ekilen arazinin yüzde 55 i, çiftçi ailelerinin yüzde 15 nin elinde. Geriye kalan yüzde 85, toprakların ancak yüzde 45 ne sahip. Bu adaletsizliğe son vermek şart. Ayrıca dağıtık toprakların birleştirilmesi, istisnal kooperatiflerinin kurulması lâzım. Köy Enstitülerinin süratle açılması zarurî. Bu konuda arkadaşlarımla bir kanun teklifi hazırladım. Yakında Meclise vereceğim. (Diğer üç milletvekili, teklifi biz de imzaladık, diyerek, Enstitülerin derhal açılmasını istediler).

FAKİH ÖZDEN — Toprak reformunu, bir dönüm topraktan azami verim almak şeklinde anlıyorum. İstisnal Kooperatifleri şarttır. Devletin icabında mülkiyet hakkı sınırlarını daraltarak, teçhiz işletme ve istisnal bakımından her çeşit müdahalesine taraftarım.

Personel Kanununun çıkarmak gerek, emekçilerin normal geçinme imkânlarını sağlamak ve ücret anarşisine son vermek zorundayız. Bunu yapamazsak, hiç bir şey yürümez.

Vergi kaçakçılığı mutlaka önlenmelidir. Yılda 3 milyar lira vergi kaçırılıyor. Bu bakımdan servet beyanı iyi bir usul.

SÜREYYA ÖNER — Toprak dağıtılmasına gidilmedi ve işçi meselelerinin çözülmesi lâzımdır. Bizi içinde bulduğumuz durumdan, ancak radikal tedbirler kurtarabilir.

SIRRI HOCAOĞLU — Her alanda köklü reformlara ihtiyaç var. Toprak, toprakta çalışanların olmalıdır. Yakın zamanlara kadar, toprak mülkiyeti bu memleketinde mevcut değildir. Halkın memleketimizde büyük bir toprak adaletsizliği gözüküyor. Meselâ teçim bölgem olan Hatayda fakir çiftçiler topraksızlıktan kıvranırlarken, Nürseloğlu ailesinin 100 bin dönüm arazisi var. Arazinin dönümü 2 bin lira. Ağaların siyasî nüfuzuna son vermek için de toprak reformu zarurî.

Emekçiyi cezalandıran, varlıklıyı mükafatlandıran bugünkü vergi sistemi, emekçiyi koruyacak şekilde ıslah edilmelidir.

SORU — Meclis şimdiye kadar neler yaptı? Çalışmalardan memnun musunuz?

FAKİH ÖZDEN — Bilâncu bildiğinin gibi pek parlak değil. Şimdiye kadar istisnal nizamından normal nizamına geçiş için çalıştık. Reform kanunları gelince, gereken şekilde çıkması için gayret göstereceğiz.

SÜREYYA ÖNER — Anayasa icabı müddetli olan kanunlar çıkartıldı. Asıl çalışma devri yeni başlıyor.

ŞÜKRÜ KOÇ — 27 Mayıs'tan sonra böyle bir meclisin teşekkül edebileceğini ve bunun bir şey yapamayacağını görmek bile bir kazanç.

SIRRI HOCAOĞLU — Parlamenter sistemi ayakta tutmak için uğraşmakta-

yız. Fikir olarak bir insicama varılmamıştır. Yanlış istikamete giderek, bilâkıs Parlamento'ya daha büyük tehlikelere mâruz bırakılmaktadır.

SORU — Mecliste muhafazakâr kuvvetler çoğunlukta. Zarurî ekonomik ve sosyal reformları gerçekleştirmek isteyen kuvvetler azınlıkta. Sizler durumu nasıl görüyorsunuz? Halen Meclis içinde ve dışında neler yapmak mümkün?

FAKİH ÖZDEN — Mevcut kadro ile bir şey yapılabileceğini sanmıyorum. Devrimci kuvvetler ise dağıntık ve teşkilatsız. Devrimcilerin teşkilatlanması lâzım. İsmet Paşa ayakta tutulmalıdır. Böylece, devrimci fikirlerin yayılması imkânı sağlanacak. İsmet Paşa, belki halen yeteri kadar ilerici değildir. Fakat hiç bir zaman fasist olamaz. Zira o, Atatürk devrimlerinin sembolüdür.

Olaylar, devrimci kuvvetlerin lehine çalışıyor. Ancak onlar, bugünkü davalarını çözebilecek çözüm yolları getiriyorlar. Sosyal bir uyanış da başladı. İstanbuldaki büyük işçi nümayişi önemli bir olay.

Bugünkü Meclisin hali ortada. C. H. P. dahil 4 partikarmakarışık bir hüviyet arz ediyor. Çoğunluk şahsî geçim endişesini, memleket endişesinin üstünde tutuyor. Ciddî bir hareketin etrafında toplanabilmek için bir cereyan yok. karşı olduğu bile pek belli değil.

ŞÜKRÜ KOÇ — Gerici ve muhafazakâr kuvvetler toplanmış durumda...

SÜREYYA ÖNER — Evet, daha derli toplu...

FAKİH ÖZDEN — Onları da birleştirilen Kayseri affı. Af çıksın, dağılacaklar...

SÜREYYA ÖNER — Koalisyondan ümitvar değilim. Bizim kanat statükocu, öbürü ise gerici. C.H.P. yi programına sadık bir hâle getirmek lâzım. Devletçilik, halkçılık, lâiklik gibi ilkelerden taviz verilmemelidir. C.H.P. grubuna şans ve mühlet tanınmalı.

FAKİH ÖZDEN — Gelmiş geçmiş Meclisler içinde bu kadar heyecansızını görmedim. Bağır, çağır. Duyan, dinleyen yok. Bayan Ağaoğlunun rahatça konuşabildiği yerde, inkılâpçı rahat konuşamamaktadır. Meclis içinde bir toparlanma çok zor.

ŞÜKRÜ KOÇ — Bugünkü güçlükleri yenmek için koalisyondan başka alternatif yok. Koalisyona rıza gösterelim. Fakat devam edemeyiz. Koalisyondan memleket davalarını çözmekte gösterdiği aziz, güçlükleri daha da arttıracak, ilerici hareketleri çabuklaştıracaktır.

FAKİH ÖZDEN — Çok doğru.

ŞÜKRÜ KOÇ — Parlamento yeterlidir. Halkı temsil ettiği söylenemez. İktisadî gücü temsil edenler çoğunlukta, halk yığınlarını istismar edenlerin kendileri veya adamları Parlamento'ya gelmişlerdir.

Bir noktada Fakiş ve Süreyya Beylerden ayrılıyorum. Parlamento'da devrimci bir çok insan var. Yalnız birbirli-

Süreyya Öner

Sırrı Hocaoğlu

Fakiş Özden

M. Şükrü Koç

mi tanımıyoruz. Aynı partiden olmamıza rağmen, meselâ Fakiş Beyin fikirlerini ilk defa bugün işitmiş bulunuyorum.

Rejim çökerse, bugün sahip olduğumuz zamanı bile kaybedebiliriz. Zamanı faydalanalım. Hiç değilse C.H.P. içinde devrimci bir grup ortaya çıkmalı, belirli sosyal ve ekonomik reformlar etrafında toplanmalıdır. Bu grup hükûmete ışık tutmalı ve gittikçe ümitsizliğe düşen halk efkârına, parlamentonun münhasıran muhafazakâr bir topluluk olmadığını göstermelidir.

SIRRI HOCAOĞLU — Memleketin içinde bulunduğu ekonomik durumu halkı ferahlatıcı istikamette geliştirme imkânları sağlamak, mevcut parlamenter nizamı ayakta tutmak son derece güçtür. Bugünkü Koalisyon Hükümeti büyük halk yığınlarının istisnalarına çare bulacak kudrette değildir. Yılda 3 milyar kaçırılan vergi kaçakçılarının üstüne bu hükümet yürüyemez. Büyük şehirlerimizin etrafında kümelenen 100 binlerce vatandaşımızı gecekonduculardan kurtarmak için arsa spekülasyonu'yla bu hükümet mücadele edemez. Fakiş ailelerinin iş ağırları halinde devam eden kira faefalarını bu hükümet önleyemez. Ciddi

bir toprak reformu yapamaz.

Memleketin bütün yükü, memur, işçi, ırgat ve fakir köylünün sırtına yüklediği müddetçe, yaşatmaya çalıştığımız parlamenter nizamı devamlı olabileceğini ümit etmek için çok iyimser olmak lâzım. Binaenaleyh C.H.P. taviz verip, koalisyonu devam ettireceği yerde, Atatürkçü, devletçi, halkçı ve milliyetçi olarak büyük halk kütlelerine teveccüh etmeli, devleti varlıklı sınıfların elinde oyuncak olmaktan kurtarıp, varlıklı sınıfları devlete tâbi kılmaya çalışmalıdır. Demokratik rejimi, selâmete ulaştırmanın yolu budur.

Türkiyenin, bugün bir iktisadî gelişmeyi sağlamak için dış yardımlara ihtiyaç olduğu aşikârdır. Devlet adamlarımız, mütefiklerimiz ve dostlarımız, askerî yönden stratejik durumumuzu değil, sosyal yönden jeopolitik durumumuzu tebarüz ettirecek olurlarsa, istedikleri yardımı, ümid ederim ki, daha kolaylıkla alabileceklerdir.

Plânlı bir yatırım gayretinin, ilk sonuçlarını bile 4-5 yıldan önce almak mümkün olmayacağına göre, böyle bir yardıma mutlak ihtiyaç var. Bu olmazsa, takip edilecek politikayı, bu şartlara göre ayarlamak zarurî oriyaya çıkacaktır. Başka yol göremiyorum.

Veraset vergisi kaçakçılığı

Servet beyanı, aynı zamanda veraset ve intikal vergisi kaçakçılıklarını önleyebilecektir. Halen veraset vergisinin miktarı yılda 3-5 milyon liradır. Verginin matrihi 50 milyon lira civarındadır. Halbuki yapılan hesaplara göre, yıllık matrihin 3 milyar lira olması lâzımdır. Devlet, bu yoldan da geniş ölçüde yararlanmaktadır.

YÖN, 2 MAYIS 1962

27 Mayıs'tan sonra, servetlerinin hesabı sorulan pek çok kimse, gayri meşru gözükten servetlerini vergi tahakkuk mürruru zamanı cereyan etmiş veraset vergisi kaçakçılığıyla izah etmişlerdir. Bu uydurma izahların yanı sıra, çok ufak vergi beyanlarıyla, milyonluk servetlere tevarüs etmişlerdir.

Servet beyanı olan memleketlerde veraset vergisi bizdeki, komik halinden kurtulmakta, vârisler, mirisin son servet

beyannamesiyle, ölüm tarihi arasındaki müddete ait değişiklikleri beyanla yetindikleri için, servetin gerçek değeri bilinmemektedir. Esasen servet beyanının yalnız gelir vergisi için kullanılması halinde, yüksek beyanda bulunmak kârlidir. Başlangıçta serveti yüksek gösterip, rahatça vergi kaçırmak kabildir. Aynı beyanname, veraset vergisi için de kullanıldığı takdirde ki mükellef, doğru beyanda bulunmak zorunda kalır. Bu sebeple, servet

beyannamesi aleyhtarlarının ilk talepleri -Beyanları düzeltilim. İhtilâl rejimi içinde korkularak düşük beyanda bulunulmuştur- şeklinde iken, bu kimseler bilâhare mekanizmayı kavrayınca, servet beyanına kayıtsız şartsız kaldirılmasını istemişlerdir! Fakat Parlamentoda, servet beyanının kaldırılmasını istemek için, insanın kendisini milletten değil de, 50-100 bin vergi kaçakçısının temsilcisi sayması lâzımdır.

Çocuk suçlular arasında «iyi yetiştirilmişler» de var. İşte hırsızlık yapan lise öğrencileri...

Utanç konusu: Suçlu çocuklar

Istanbul Emniyet Müdürü, «İstanbul'da suçların dörtte biri çocuklar tarafından işleniyor» dedi. Suç işlemeye mahkûm kimsesiz çocukların sayısı ise milyonu aşıyor. Hukukçu yazar İlhan Tarus, ilgililerle konuşarak, İstatistiklerden ve Ankara Ağırceza Mahkemeleri dosyalarından faydalanarak, suçlu çocuklar meselesinin bilinmiyen yönlerini ortaya koydu:

Fârik ve mümeyyiz

Ankara'da çalışmakta olan üç ağırceza mahkemesinde bugünlerde görülmekte olan 25-30 kadar «suçlu çocuk» la ilgili dâvada (ırza geçme) suçunun yarıya yakın oranda, yer aldığını ilkpeşin açıklıyalım. Bu inanılmaz müşahedeye katılırken ele aldığımız çocukların (11-15) yaşları arasında olduğunu da gözönünde tutalım. Ceza kanunumuz ve benimsediğimiz ceza sistemine göre onbir yaşını bitirmiş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar ayrı bir kategori teşkil etmektedir. C.K. nun 54 nolu Maddesi şöyle der:

«Fırlı işlediği zaman onbir yaşını bitirmiş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar, fârik ve mümeyyiz olmadıkları surette, haklarında hiçbir ceza tertip olunamaz. Ancak işlenen fiil bir seneden fazla yapılsın veya daha ağır cezayı müstahak cürümlerden ise bundan evvelki maddede ahkâmı tatbik olunur.

Eğer çocuk işlediği fiilin bir suç olduğunu fark ve temyiz ile hareket etmiş ise suçun cezası aşağıda yazılı şekillerde indirilir:

1. İdam cezası yerine onbeş seneden eksik olmamak üzere muvakkat ağır hapis;
2. Müebbet ağır hapis yerine on seneden onbeş seneye kadar ağır hapis cezası hükümlenir.
3. Sair cezalar yarıya indirilir.

Anne hizmetlerinden mahrumiyet ve emniyeti umumiye nazareti altına alınmak cezaları tatbik olunmaz.

Şahsi hürriyet bağlayıcı cezalar para cezasından çevrilmiş olsa dahi, eğer suçlu cezasından çektilirmesine başlandıktan zaman on sekiz yaşını bitirmemiş ise ceza bir ıslahhanede çektilir.

Bu mahkûmiyetler tekrerrüre esas olmaz.

Birinci fıkrada (bundan evvelki maddede) dediği, onbir yaşını bitirmemiş çocuklara ilişkin maddedir ki, onlara hiçbir ceza verilemeyeceğini belirtir. Çok ağır

suç işlemişlerse çok indirmeli cezaların «Devlet idare ve mürakabesindeki» ıslah müesseselerinde çektilirmesini de emreder ama, bu çeşit müesseselerden bir teki dahi memleketimizde kurulmamış olduğu için çocuk babasına teslim edilir. Mesele de kapanır.

54 nolu addenin en çok dikkati çeken yanı, 11-15 yaşlarındaki çocukların «fârik ve mümeyyiz» oldukları takdirde gene de ceza çekeceklerine dair olan hükümdür. Bu demektir ki, örneğin 14 yaşında bir çocuk işlediği fiilin bir suç olduğunu fark ve temyiz ile hareket etmiş ise, büyükler ve tam ehliyetliler derecesinde olmasa bile gene de ağır cezalara çarptırılacak; başka bir öndörtlülük çocuk bu işi bilerek yapmamış ise hiç ceza görmeyecek. Buradaki «fark ve temyiz» in anormal kişiler için sözelgesi edilmediğini, onların söz dışı tutulduğunu, buradaki iki çocuğun da normal insanlar olduğunu ayrıca açıklıyalım. Böylece «bilerek» ya da «bilmiyerek» suç işleyenleri birbirinden ayırma işi büyük önem kazanıyor. Çocuk suçluluğunda başlıca, en kalabalık ve sosyal bakımdan en önemli kategoriyi teşkil eden 11-15 yaş arasındaki çocukların bütün istikbali, kaderi, ona bağlı insanların, horantının, hattâ ilişkin çevrenin mukadderatı, o öndörtlülük çocuğun fârik ve mümeyyiz olup olmadığını belirtme işine bağlamıyor. Aca, bu bu büyük, bu hayati ayırım işi bizde nasıl yapıyor? Sözün kısası şöyle: Varsa Adli Tabip, yoksa uzman hekim, o da yoksa pratisyen hekim, o da yoksa sağlık memuru tarafından yapılan kısa bir muayene-neden sonra! Gerçi bu sonuncu elemanın belki de daha ilerkilerin raporları şayed gerekli görülürse sonradan daha yüksek uzmanlara ya da kurullara incelettiliriyor ve doğrulukları onaylattiliriyorsa da; çoğu zaman aradan vakit geçmiş, deliller yokolmuş ya da değişmiş, bilhassa, sanık çocuk üzerinde değil, eldeki rapor kâğıdı üzerinde inceleme yapıp öylece kontrole gidilmiştir.

Tenasül organı muayenesi

Sanık çocuk hazırlık ya da ilk soruşturma sırasında, yanında bir kolluk memuru bulunduğu halde hekimin odasına gönderiliyor. Orada baş-

ka bekleyenler vardır. Hekim çoğu zaman, hattâ her zaman meşgul, mahmudür. Yorgun, hattâ bitik, meyustur. Hele Adli tabipler bir zabıt kâlibu kadar işe boğulmuş, batmıştır. Bu eleman, ayırsabildiği beş, on, bilemediniz yirmi, çok vicdanlı ise altmış dakika çocukla meşgul olacak; onun yaptığı işi suç olduğunu bile bile mi, yoksa bilmeden, öyle oyun olsun diye mi yaptığını araştıracaktır. Hekimlerin çocuğa bir takım sorular sorduğu, bilgi almağa çalıştığı sık sık görülür. Bir takımına psikanaliz yöntemlerine göre, kısa ruhi araştırmalara bile gittiği vakidir. Gelgelim, yüzde doksan hekim, kısa bir muayeneyle yetinir. Hem de ne muayenesi? Tenasül organı muayenesi... Çocuğun başka hiçbir yerine bakmağa dahi lüzum olmadığı kanısında olan hekim, ortadaki olayın bir tenasüli hâdiseden ibaret görünmesi sebebiyle, kendince haklı bir tedbire başvurduğunu düşünüyor demektir. Oysa suç işlediğini bilerek harekete geçmiş olan çocuğun tabanını muayene etmekle tenasül organını yoklamak arasında hiçbir ayırımı olmaz.

Bir takım hekim arkadaşların şu dakikada homurdanmağa başladıklarını duyar gibi oluyorum. Diyecekler ki, tenasül organı belli başlı (idrak) delillerinden biri sayılır... Niçin sayılır bilemem ama, diyelim adam öldüren 10 ya da 19 yaşında çocuğun neden dolayı tenasül organının muayenesi aklı gelmez? Akilece sakat, sarhoş ya da her türlü ceza indirmelerine, hattâ muafiyetlere aday bir suçlu, niçin herşeyden önce tenasül organı incelemesine tâbi tutulmaz? Faydası yoktur da ondan.

Bir örnek veriyorum:

Ankara 2 inci Ağırceza mahkemesinde eylevni görülmekte olan bir dâvada (dosya 961/110) sanık 12 yaşında, 1,55 boyunda, 40 kilo ağırlığındadır. Adı, (H.S.). Geçen yılın Ağustos ayının 11 inci günü A.N.A. adında dört yaşında bir çocuğu elinden tutmuş, sapa bir köseye çekmiş ve ırzına geçmiştir. İlk muayeneyi yapan belediye hekimini mağdurda küçük yırtık ve kan izi görmüşse de mahkeme bununla yetinmemiş, sanığı mağduru ve raporu Ankara Tıp Fakültesi Adli ve Sosyal Tıp Enstitüsüne göndermiştir. Prof. Dr. Adnan Öztürel, Akıl ve sinir mütchassısı Dr. Zeliha Oğuzhan, Adli Tıp mütchassısı İbrahim Tunah ve Adli Tıp mütchassası Dr. Çetin Çuhruk imzalarını taşıyan 21.2.963 günlü, 88 sayılı raporda şöyle bir fennî görüş ileri sürülüyor: (Sanığın tenasül organı, sönük halde 8 santim uzunlukta, 8,5 santim çaptadır. Biraz da anormal sayıl-

Suçlu çocukların meselesinin kaynağı kimsesiz çocuklar, sokak-

ması gereken bu hal onun bilerek irza geçmeğe muktedir olduğunu gösterir...)

Mağdurdaki sıyrık ve kan izi çoktan silinmiş olduğundan kurul mağduru tam olarak kirlettiği kanaatinde değildir ama, sanık hakkındaki görüş enteresandır.

Başka bir örnek:

Ankara 1 İnci Ağırceza mahkemesinde elyevm görülmekte olan gene bir irza geçme davasında (Dosya 961/268) üç sanık var: B.G., M.A.B., E.A.,... Sırasıyla ve suç işleme gününde 13, 13, 15 yaşlarında bulunuyorlar. Mağdur Ş.K. yı —ki suç sırasında 9 yaşındadır— kandırıp Altındağ kayalıklarına götürüyorlar, birbirlerinin gözü önünde sırayla ırzına geçiyorlar. Mahkeme suçtan önce sanıkların geçirdiği hayatla ilgilenmediği için dosyada fazla bilgi yoksa da, bu çocukların Altındağ mahallesinde birer gecekondu'da oturdukları, son derece yoksul horantalar mensup oldukları, üçer beşer vedişer kişinin sırt sırta yattığı, aralarında genç evlilerin de bulunduğu, tam mânâsıyla içine bir hayattan kopup geldikleri açıkça görülüyor. Belki de gözünü dünyaya açtığı günden başlayarak, bütün çocukluk çağınca tenasülî hareket, soluk, eses, laf şahidi olmuştur. Bu çocukların, başka dosyalar da başka çocukların, daha küçüklerin, sayısını az sonra açıklayacağım yüzlerce çocuğun devamlı etki, telkin altında, merak ve heves salkasıyla, oyun gibi, tecessüz süsü tatmin gibi bir sürüklenme, bir ruhi ile altında bu işlere girişmiş olmaları akla gelemeyebilir mi? Pekâlâ gelir. Hele uzman hekimlerin, çocuğun bir kulağının büyüklük ya da burnunun uzun olması kablinden bir dış görünüşe kapılarak (idrak) gibi derin, karanlık bir kuyudan haber getirmeleri ve toplumumuzun temel direklerine baltalar savurmanın sorumluluğuna katılmaları anlaşılır şeylerden değildir.

Başka bir örnek vermek istiyorum:

Ankara 3 Üçüncü Ağırceza mahkemesinde bugünlerde görülmekte olan bir davada (Dosya 961/82) sanık 1949 doğumludur. Suçu işlediği tarihe göre, 12 yaşındadır. Cürmü, başkalarıyla birlikte adam öldürmeğe tam teşebbüs. Şevket Yılmaz ile Be-yaz Karakuş'u öldürmeyi kafalarına koyan, yaşı yetik üç kişi yanlarına 12 yaşındaki Y.A. yı almayı ihmal etmemişlerdir. Görünüşe göre, asıl rolü çocuk oynayacak, az bir ceza ile kurtulacaktır. Ama akla gelmez engeller ortaya çıkmış, elden gelen her şey yapılmış, yalnız öldürme fiili meydana gelmemiştir. Burada sanık Y.A. nın (yaptığının suç olduğunu bilerek) hareketle geçtiğini sanmak ve bunu tıbbi bir

Kimse ve parmaklıklar arkasında...

raporla tespit ederek zavallıyı toplumumuzdan koparıp almak, akıl kârı değildir. Ama bu hata, irtikâp edilmiştir.

Burada tamamiyle değişik, hem de kıvanç duyabileceğimiz bir noktaya işaret edelim: Ceza kanunumuzun 54 nolu maddesinin son fıkrasına göre, 11 - 15 yaş arasındaki hükümlerin kesinleşen bu cezaları tekrerrüğe esas olmaz. İlk bakışta önemsiz, hattâ gülünç gibi görünebilecek olan bu ileri görüş, bu uygarcı adım, aslında büyük önemi olan bir davranıştır. Hiç değilse şöyle düşünebiliriz, hem de işi daha çabuk kavramış oluruz: (Kanun, o seri tutumu içinde onikilik bir çocuğu sabıkalı da sayabilirdi...)

Cezaya karşı sigorta

Suçlu çocukları koruma bahsinde anormal sayılabilecek yufka yürekliliğe de pek gitmemek gerektiğini belirtmeden geçmiyelim. Merhametin ve aşırı korumanın gölgesi altında, gerçek suçluları toplumun içine salmamız da mümkündür. Önemli realite şudur: Yurdumuzda nüfus kütüğüne kayıt içinde bir takım hiyellere başvurulması âdettir. Belki de hayatın zorlukları, deneyler ve zaruretler halkımızı buna sürükler. Günlüğüne bu işi yapma yerine mümkün olduğu kadar geç ksydettilme yoluna gider. Bilhassa köylüler elden geldiğince askere geç gitmesini sağlama bahanesini ileri sürmektedirler. Bunun da etkisi yok değildir ama, asıl sebep (elinden bir kaza çıktığı takdirde) kanunun ceza indirmesinden yararlanma kararıdır. En önde «kan davası» olma üzere Anadolu'nun toprak sadamı çocuğunun ileride mutlaka (bir kazaya uğrayacağını bilir. «Elinden bir kaza çıkacağını» hesaba katar. Hekim müayenesinin, hem de anlattığımız yöntemle yararlı olduğu yer ve konu budur.

Bir örnek:

Ankara 3 Üçüncü Ağırceza mahkemesinde gene bugünlerde görülmekte olan bir (zorla irza geçme) davasında (dosya 961/11) sanık M.D., 13 yaşındadır. Mağdur, yani ırzına zorla geçilen Y.İ.A., ise 14 yaşındadır. Ankarada bir firmada çalışmakta, geceleri de orada yatmaktadır. Sabaha karşı küçük, büyüğün yatağına sokulup onu bastırması, hem de zorla ırzına tecavüz etmiştir. Zorla irza geçmenin, mağdurlar küçük olsa dahi, oldukça çetin bir iş olduğu düşünülürse burada sanığın doğuştan babası tarafından nüfus sicil aracıyla cezaya karşı sigorta ettiril-

diği meydana çıkar.

Başka bir örnek:

Ankara 1 İnci Ağırceza mahkemesinin eldeki dosyalarından birinde (dosya 961/303) zorla kadın kaçırmak ve irza geçmekten sanık olan Duran Yıldız kayden 3.3. 1949 doğumludur. Suç tarihine bakılırsa 12 yaşındadır. Oysa eskiden nişanlı olan genç kadın, horantası tarafından başkasına verildi diye fırsat gözlemiş, günün birinde arkadaşlarıyla evinin arkasındaki bahçede patates ayıklıyan H.A. yı duvardan atlayıp surlına vurarak kaçırmıştır. Yollarda, otobüslerde tabanca da göstermiş, Ankara'da Kayasta oturan ağabeyinin evine getirmiş, yirmi gün karı-koca hayatı yaşamışlardır. Bu işleri becerenin de küçüklere hak tanınan ceza indirimine kavuşması elbette beklenmez. Nitekim ofumla rol oynayan bir hekim raporuyla sanığın 19 yaşında olduğu saptanmıştır.

Gene de merhamet duygularımıza, koruma ve esirgeme eğilimlerimize layık olan - olmayan çocuk sanıklar hususunda tereddühten kurtulamıyoruz. İşlediği fiilin suç olduğunu bilerek hareket ettiğini maddi delillerle saptamağa kalkıştığımız zaman nice hataya düşebiliyorsak, hareket biçimine, suçun niteliğine, işleme tarzına bakarak da bir sonuç almak mümkün olmuyor. Hiç değilse kolayımıza gelmiyor. Bir iki örnek verelim:

Ankara 1 İnci Ağırceza mahkemesinin görülmekte olan dosyalarından birinde (dosya 962/18) sanık olarak üç çocuk görürüz. Adları M.Ö. H.N.O., K.M.,... Suç: Gece vakti anahtar uydurmak suretiyle hırsızlık. Sırasıyla yaşları 13, 14, 16... Suçun işleme tarzı: Güngör Akkaya'ya ait bakkal dükkânının vitrin camını geceyarısından sonra keserek dükkâna girmişler, şangırtya uyanan dükkân sahibinin çıkarması üzerine kaçmışlardır. İkinci suç: Gece saat 1'de Haydar Eden'in bakkal dükkânına anahtar uydurmak suretiyle girmişler, ancak görülüp beki vesaire tarafından yakalanmışlardır.

Bakkal dükkânlarını tercih, cam kırma aemiliği, sonunda da cürmü meşhul halinde yakalanma olay ve unsurları, dosyadaki tahsilata göre, çocuğu nitelik arz ediyor. Bir «oyun» dan az ileri vasıf gösteren suç, bir takım özelliklere göre de tam bilerek ve tefrik ederek işlenmiş görünüyor.

2 İnci Ağırcezanın bir başka dosyasında (961/337) büsbütün «idrak» e dayalı bir suçla karşı karşıyayız. Sanıklar altı ki-

şidir, iskambil kâğıdı kaçakçılığıyla uğraşıyorlar. Suriye'den kaçak iskambil kâğıdı getirip satmanın bire yirmi ölçümünde kâr getirdiğini, Kızılaya tekel olarak bağışlanan bu büyük kârın ahlak bozucu niteliğinin düşünülmediğini, bu vesile ile öğreniyoruz. Suç tarihinde, 1961 ortalarında 14 yaşlarında olan Ç.Ö., çetenin başıdır. Öteki suçlular (11 - 15) yaş kategorisi dışında, hattâ tam ceza ehliyetini haiz kişilerdir. Ancak çocuk sanığımız aynı zamanda kunduracıdır ve dükkânın özgür sahibidir. Başkanlık biraz da bu mekân güvenine dayanıyor. Yakalandıkları sıra kaçakçılığın zekice işlenmekte olduğu ve uzun süre devam ettiği meydana çıkıyor.

Bu suçlunun çocuk indiriminden yararlanmasını hoş karşılamıyoruz ama, özel duygulara bilin uygulamalarında yer olmadığını unutmamalıyız.

Bilinmiyerek işlenen suç

Tam ters doğrultuda, bütün mânâsıyla çocuğa ve bilinmiyerek işlenen suçta da tipik bir örnek verelim:

1 İnci Ağırceza'da (dosya 962/1915) oniki yaşında H.E. adında bir küçük kız muhakeme edilmektedir. Cuma Konakçı adında, kendinden bir iki yaş küçük bir çocuğa taş atmış, çocuk gözünden yaralanmıştır. Tıp Fakültesi Göz Kliniği (121/570) sayılı raporuyla (oftalmi sempatik) tehlikesi tespit etmiş, ailesinin rızasıyla sol göz operasyonu alınmıştır. Ceza Kanununun 456/3. Maddesine göre H.E. ağır hapis tehlikesiyle karşı karşıyadır. 54 nolu maddeden indirim yapılacaktır ama, bu sanığa (suça bile işledi) damgasını vurmak, öyleysine rapor vermek, üstünde durulacak bir cesarettir. Çocukların, biraz da aralarına giren çocuğa kızışma yüzünden her zaman dövüşüp taşlaştıkları dosyadaki delillerle meydana çıkmıştır. H.E. nin, suç olduğunu bile bile erkek arkadaşına taş atmasına biz inanmıyoruz. Sız isterseniz inanabilirsiniz.

Son olarak, Ankara 3 Üçüncü Ağırceza mahkemesinde görülmekte olan bir irza geçme davasını özeltleyeceğiz (Dosya 962/70): Suç tarihine göre ondört yaşında bulunan N.E., o tarihte onbeş yaşında bulunan genç kız G.A. yı manevî cebirle kirletmiştir. İki tarafın horantaları anlaşmışlar, imam nikâhiyle çocukları evlendirmişlerdir. Aradan bir süre geçmiş, kız anasının medenî nikâh istemesi, erkeğin de buna yanaşmaması üzerine, bizzat ananın ihbarı ile iş meydana çıkmıştır. Şimdi küçük sanık, kendinden bir yaş büyük olan kıza zorla tasallut suçundan ağır ceza tehdidine maruzdur.

Ülke çapında bu örneklerin yüzleri, belki de binleri bulacağı kuşku götürmez. Meydana çıkmamış olan benzeri suçların, imam nikâhiyle evlenip çocuk çocuğa karışan küçüklerin ise onbinleri aştığından şüphe edemeyiz. Gerçeğe uymaması, üstüne üstlük, kötü uygulamalara kurban edilmesi, tabiata ve topluma karşı sorumlu olmayan büyük sayıdaki küçükümüzü aramızdan alıp götürmekte, bunları yarımküçükler arasında kötlük etme ve kötlü tohum açma görevine hazırlanmaktadır.

Infaz safhası

Çocuk suçlarının ve suçlu çocukların sayıca gün günden artış göstermesi, adli temayülün de (ceza müeyyidesiyle ıslah) yolunda belirmesi karşısında, mutlak surette özel bir rejime ihtiyaç gösteren infaz aşamasının ne nitelikte olduğu sorunu üzerinde de biraz duralım.

11 yaşından küçük suçluların sorumsuz olanları dışında kalan ve ağır suç işleyen bölümünü ıslah için, devlet idare ve müraakbesinde açılacak müesseselere konmasını emreden Ceza Kanununun 53 üncü maddesi hükmünün bugüne kadar yerine getirilmediğini tekrarlıyalım. Bu demektir ki, 11 yaşından aşağı bir çocuk adam da öldürse, hattâ ölümlü cezasını müstelzim olacak şekilde önceden hazırlanarak ve pusu kurarak soygun yapan ve adam öldüren çetenin faal unsuru da olsa, ana babasına tesliminden öte bir işleme bağlanamaz. Onbir yaşında bir çocuğu sırasına göre ve genel olarak yıllarca hapse sürüklenebilen bir ceza anlayışı, ondan bir yaş küçük ve bunca tehlikeli bir çocuğu sokağa salıvermekte bir sakınca görmüyor.

Âdeta alay olsun diye, maddenin so-

ta ku mar oynuyor

nuna bir de şu eklenti yapılmış: «Ana babaya ihtar olunur ki, eğer küçük bir çürüm daha işlerse, kendilerinden ikiyüz liraya kadar para cezası alınacaktır! (Ağır para cezası bile değil).

Hüküm giymiş, bu da kesinleşmiş çocuk suçlular için özel koşullara bağlı çekirtilme kurumu olarak yurdumuzda tek bir çatı-altı vardır: Ankara-Kalaba İslah evi! Buraya altı aydan fazla ceza giymiş çocuklar alınır. Ayrıca son günlerde ikiser yüz kadrolu İzmir ve Elâzığ İslah evlerinin açılması da derpiş edilmiştir ki, buralara altışar aya kadar hükümlü çocuklar alınacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti toprakları üzerinde bugün çeşitli suçlardan hükümlü olup mahpus bulunan topyekûn (1938) çocuk vardır. Çocuk suçlarını altı aydan (aşağı) ve (yukarı) diye iki kategoriye ayırmak, konulacakları müesseseyi belirtme bakımından kolaylık sağladığı için, biz de öyle yapıyoruz. Altı aydan yukarı ceza giymiş suçlu sayısı şöyle:

Hırsızlık	17
Irza geçmek	146
Kız kaçırmak	2
Ölüme sebebiyet	5
Öldürme	20

Toplam 190

Altı aydan aşağı cezalılı çocuk sayısı da böyle:

Orman kanununu ihlâl	606
Hırsızlık	187
Silâh taşımak	13
Yaralamak — Müessir fiil	63
Adâba aykırı hareket	13
Kız ve kadın kaçırma	2
Kaçakçılık	14

840

Orman suçları!

Bu tablodan kısaca anlamlar çıkarılabilir:

1 — Önce, her çeşit suçtan yakalanıp ceza giydirilememiş çocuk sayısının bu rakamların çok üstünde olduğunu belirtelim.

2 — Orman kanununa aykırı hareket bahsinde çocuk suçlular rekor denebilecek bir yekûna çıkıyorlar: 606! Son on günlük aktüel mevcudu ifade eden bu korkunç rakam, ormanlarımızın kimler tarafından yakılmakta olduğunu gösterir en belîğ delildir. Ayrıca masum çocukların büyükler tarafından kışkırtılarak suç işlemeğe itelendiklerinin de en açık belgesidir 11-15 yaşlarındaki çocuğun tarla açmak için kendi başına yangın çıkarmayı düşüneceğine, hele bu şura varmış olanların 606 kişiye belîğ olacağına kimse inanmaz. Orman yakma suçu, ekonomik bir düşünce ve hesabın, bir seçme ve karar verme yeteneğinin, ince ve gereği gibi tedbirli kişinin eseri olarak meydana gelir. Demek oluyor ki, büyükler, mantığımız göre de anababa dışındaki yabancılara, az bir ceza ile kurtulacak durumda bulunan çocukları yangın parlatmağa kışkırtmaktadır. Ana-babanın, hattâ yakın akrabaların az da olsa çocuğa hapis cezası giydirilmesine vicdanen rıza gösteremeyeceklerini kabul ediyoruz.

Orman suçlarında hükümlü sayısına, bugün görülmekte olan birkaç yüzlük dosya sayısını ve onların küçük suçlularını da katınız. Ayrıca tutulmayan, tespit edilemeyen suçluların —belki de iki katı, üç katı— yekûnunu da düşününüz. Sonunda çocuklarımızın nasıl da sürüleri halinde suçluluğa doğru sürüklendiğini anlayabileceksiniz. Az ceza umuduna ve tesellisine vicdansız kışkırtıcılar gibi bağlananlar aramızda da varsa, onlara şunu söylemek isterim: Cezaevlerimizde üç gün kapalı kalan çocuk, büyük ölçüde, toplumuz için yitmiş sayılır.

3 — İstanbul zabıtasının, bundan onbeş gün önce bizzat müdürünün ağzından haykırdığı: «İstanbul'da suçların dörtte biri çocuklar tarafından işleniyor!», sloganı, istatistiklerde yankı bulamamaktadır. Bugün hükümlü durumda ve içerde bulunan İstanbullu suçlu çocuk sayısı 16'dır. Oysa Bursa'da (47) çocuk yatıyor. Tokat'ta 66. Zile'de 84 çocuk hükümlü var. Bir bölüğünün infaz sırasında başka yerlere aktarıldığı, ya da başka türlü bir transfer

Plân bile işsizliği kaldıramıyacak!

Ankarada binlerce işsiz, dertlerini hükümete duyurabilmek için nümayişe hazırlanırken, Devlet Plânlama Teşkilâtınca yüzde 7 kalkınma hızına göre yapılan hesaplar, işsizliğin yıldan yıla artacağını göstermektedir.

Bugünkü imkânlarımızla yüzde 7 kalkınma hızını gerçekleştirmek hayâl-

dir. Fakat bu başarılsa bile, 1963 de iş hayatına katılan 330 bin kişiye, 1966 da 540 bin kişiye ve nihayet 1977 de 3 milyon 330 bin kişiye iş bulunamayacaktır. Türkiye hızla bir işsizler memleketi olmaya doğru gitmektedir. 1977 de gizli işsizleri saymadan, 4 milyona yakın açık işsiz olacaktır. Aşağıdaki tablo bu korkunç gidişi göstermektedir:

İŞSİZ SAYISI YILDAN YILA ARTACAK

	(1) TARIM	(2) ENDÜSTRİ	(3) HİZMETLER	(4) TOPLAM	(5) 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus	(6) Faal nüfus 100 % u: (5)	(7) İşsiz nüfus (6) — (4)
1960	10570	1130	1.510	13.210	15.920	13.200	—
1962	10860	1190	1.630	13.680	16.780	13.900	220
1963	11000	1230	1.740	13.970	17.240	14.300	330
1964	11000	1280	1.860	14.140	17.770	14.700	560
1965	11000	1350	2.000	14.350	18.180	15.100	750
1966	11000	1440	2.140	14.580	18.740	15.500	940
1967	11000	1480	2.280	14.760	19.320	16.000	1.240
1972	11000	1850	3.200	16.050	22.510	18.700	2.050
1977		2380	4.490	17.770	26.160	21.700	3.930

Kaynak: Devlet Plânlama Teşkilâtı (bin olarak)

meydana geldiği düşünülebilirse de, durum yine de izaha muhtaçtır.

4 — İstatistikten çıkarılabileceğimiz sonuçların en önemlisine gelmiş bulunuyoruz: Çocuklar arasında zorla irza geçme suçu başta gidiyor: 146 hükümlü! Görülmekte olan dâvalar bunun dışındadır. Baştan beri verdiğimiz örneklerde başlıca yerli bu çeşidin tuttuğu da dikkate çarpmıştır elbet. Kız-kadın kaırma, Adâba aykırı hareket gibi suçlar da eklenirse genel toplamda bu suçlar 163'e çıkmakta, hırsızlık 154 ile ikinci sıraya düşmektedir.

11-12 yaşındaki erkek çocuğunun maddi zorla irza geçme suçunu işlemesi, yukarıda da belirttik, zordur. Binde bir mümkündür. Buradaki yekûnun yüzde doksan dokuzunu manevî zor'a yükliyoruz. Onbeş yaşından aşağı kızlara (pek ayırd edilmeden de erkeklerle) vaki tecavüzler, çocuk suçlarında çoğunluğu teşkil ediyor demektir. Gene yukarıda kısaca belirttiğimiz dinsel ve sosyal baskıyı, evlenme yaşının doğal çağa uygun düşmesi olayını gözönünde tutarsak, çocuk suçluluğu dediğimiz büyük problemi istiyerek ve bilmiyerek bizzat bizim işirdiğimiz meydana çıkar. Görevleri yalnız bu konularla ilgilenmek olan Cezaevlerimize sorun üzerinde kafa yormalarını salık veririz.

5 — Kadrosu 200 kişi olan Kalaba İslah evinde altı aydan fazla cezaya hükümlü bütün suçluların toplanmış olduğunu farzedelim. Yeniden kurulup hizmete girdiği ifade olunan İzmir ve Elâzığ İslah evlerinin 840 hükümlü çocuğu nasıl olup da içine alabileceği meraka değer. Bu binaların 200'er kişilik olduğunu söylemiş-tik. İlgililerin umduğuna göre ceza süreleri kısa olduğu için bu kadro ile bütün kısa cezalılı çocukları karşılamak eldedir. Birer hafta, birer ay, ikiser ay üzerinden yıla vurularak hesaplanırsa bu görüş akla yakın gelir. Ancak bütün yurt çapında kesinleşen kısa cezalılı hükümlerinin konusu olan çocukları iki il merkezinde toplamak ve bu hükümlerle ilgili çocukları orlara ulaştırıp sonunda geri göndermek, hele Adalet Bakanlığının bugünkü yazışma sis-

temi içinde, imkânsızdır. Bunu çok yakından, iyice biliyoruz. Sonuç şudur ki, suçlu sayılıp cezalandırılmış olan 11-15 yaşlı çocuklar şimdiye kadar olduğu gibi şimdiden sonra da —Tanrı bilir ne zamana dek— büyüklere mahsus mahpushaneler-cezalarını çekeceklerdir.

Bu durumda «çocuk mahkemeleri» gibi konuları ele almak, bu hususta yapılan etütleri ve girişleri teşebbüsleri söze geliştirmek, insanın içinden gelmiyor. Feleğin sillesini yemiş çocuğu toplum-dışı kalabalığın içine atmaktan başka çaresi olmayan bir milletin lüks denebilecek konularla uğraşmağa vakti yoktur. Çocuk mahkemesi için hazırlıklı yargı yetiştirilmesi sorunu belimizді büktüyor. Şimdiye kadar çocuk yargıcı olacak diye büyük masraflarla, en pahalı ülkelerde okutup yetiştirdiğimiz uzmanlar bile şurada burada, tutunabildikleri dallarda, kendilerinden bekleneni vermeden oturuyor. Top-

Tablonun ortaya koyduğu gerçekler şunlardır:

1. Batılı dostlara aşırı gözükken ve bugünkü imkânlarımızla orijinalitesi güç olan yüzde 7 kalkınma hızı ve bunun için gerekli yüzde 18 yatırım yetersizdir. Yatırım hacmini, milli geliri yüzde 25 ile 30 una çıkarmak lazımdır. Böyle bir şey güçtür, fakat imkânsız değildir. İşsizliği ortadan kaldırmak için ise şarttır.

2. Mevcut durumda, nüfus artışı yavaşlatıcı tedbirler alınmasına hayır demek kolay değildir. Ayrıca, kalifiye olmayan işçi ihracı, lüzumlu gözükmemektedir.

3. Atıl nüfusun, ufak nafıa işlerinde gönüllü olarak çalışmasını sağlayacak tedbirler alınmalıdır. «Angarya geliyor» diye bağırın bizim Hacıbaba politikacıları, yukarıdaki tablonun korkunçluğu karşısında, artık genelerinizi tutmalıdır!

Burjuva çocukları

Bu bahsi kapamadan önce «çocukların şehir suçları» biçiminde de açıklıyabileceğimiz soruna kısaca dokunmamak olmaz. Milletlerarası benzerlik gösterdiği için bir alanda benden çok daha yetkili kişiler bulunacağını biliyoruz. Bu sayın arkadaşlar burada gereği gibi konuşup bizleri aydınlatacaklardır. Bize sorarsanız sinemanın, yararsız basının, v.b. gibi kente mahsus ve maksur etkilerinin önü sıra suç işlemeğe girişen çocuklar, bizim incelemelerimizin, hattâ maksadımızın tamamıyla dışındadır. Bunların memleketimiz için bir tehlike teşkil ettiğine de, bir mesele sayılmasına gerektikine de kani değiliz. Mahkemelerde kent çocukları aleyhinde görülmekte olan dâvalar, genel çocuk suçları gidişinde, devde kulak bile değildir. Elyevm Kalaba İslah evinde şehirlili ya da büyük kasabalı bir tek çocuk bulunacağını sanmıyorum. Belki de (yüzde 1) oranında cezaevlerimizde bunlara rastlanılabiliyor. Elimizde hiçbir inceleme, hiçbir rakam, hiçbir delil olmadığı için tahminlere dayanmak zorunda kalıyoruz.

İşin özeti şudur: Pek çoğu rahat burjuva allelerine mensup, bir kısmı da şumarık, okul kaçığı, haylaz, birkaç yüz çocuk, gazetelerimizi ve bizi oyalayıp durmaktadırlar. Pek çoğu yakalanamıyor, yakalanmanın pek çoğu beraet edip saliveriliyor, yakasını kurtaramıyanların çoğunluğu da avukatları sayesinde kurtuluş çarelerinin peşine düşüyor. Konumuz ve yolumuz olan adli psikoloji, Adli Tıp ve ilmi yargılama ve infaz kadrosu içinde değil, aile ve okul eğitimi sorunları içinde ele alınması gerekli bir konudur bu.

YÖN, 2 MAYIS 1962

Doç. Dr. İhan F. Akın

Devlet Doktrinleri

ÇIKTI

Liberalizm, Sosyalizm, Marksizm ve Faşizm'in

bilim açısından inceleniş

DONYA Gazetesi idarehanesinden

temin edilebilir

(YÖN — 18)

Başbakan İnönü, kiracıların mütevazı gelirlerinin yüzde 37'sinin meskene gittiğini söyledi. Fakat bir çözüm yolu göstermekten nedense kaçındı. Kira derdinin halli, sosyal adaleti gerçekleştirmenin temel şartlarından biri. Ayda 400 lira kazanan adamın 148 lira kira vermesi, sosyal bir rezalettir. Batıda 400 lira gelirli adam, ancak 40 lira kira öder. M.B.K. zamanında, 14'lerden Mustafa Kaplanın gayretleriyle bir Kira Kanunu Tasarısı hazırlanmıştı. Bu tasarı ele alınarak kanunlaştırılmıdır. Aşağıdaki yazıda Mustafa Kaplan, Mesken Kanunu Tasarısının esaslarını anlatıyor:

Kiracıların Dertleri

Seyirci kalamazdık

Gerçektir ki, senelerden beri sosyal bünyemizi en ağır maddi ve manevi baskılara maruz bırakan davalarmızın başında mesken ve kira mevzuu gelmiştir.

Gün geçtikçe ağır şartlarla müzminleşen bu husus 27 Mayıs hareketinden sonra bazı mevzular meyanında gerçek sebep ve neticeleriyle ele alınmış ve giderilmesi kaçınılmaz bir görev olarak kabul edilmiştir.

Süresi ne olursa olsun Komitede geçici olmamız, memleketin ağırlanan çeşitli sosyal ve ekonomik problemleri önünde bir hakem veya seyirci rolünde kalmamızı zaruri kılamazdı. Esasen 27 Mayısın gerçek felsefesi siyasi buhranlara paralel olarak, bu yönden gelir. Bu zihniyet altında ve memleketin gerçek davalarına enerji katma hasretini duyan insanların iltiyakıyla meseleye girildi. 1960 Temmuz ayının son haftasında Komiteye arz edildi, gereken tasvip ve selâhiyet alınarak inceleme ve faaliyetlere geçildi.

Kira meselesi nedir?

Şüphesiz ki, kira problemi tek başına incelenecek bir husus değildir. Esas sebepleriyle mesken ihtiyacına bağlı bulunan bu mevzuun genel mesken politikası içinde tahlili ve halli en şaşmaz bir yoldur. Bugüne kadar bu mevzuda alınan değişik tedbirlerin çeşitli sebeplerle esas köklere giremediği ev bünyedeki gelişmeye paralel bir seyir takip edemeyiş meselenin hallini mümkün kılamamıştır.

Toplumlar geliştikçe yeni ihtiyaçlar doğurur. Atatürk inkılaplarıyla büyük bir gelişme hızı kazanan cemiyetimiz zamanın ve teknolojinin verdiği tekâmülde de içine alarak sosyal, siyasal ve ekonomik sahada belirli neticeler elde etmiş buna uygun olarak da yeni ihtiyaçların hal ve istikbale uygun olarak giderilmesi gelişme tempomuzu ne kadar arttırmış ise, külleme mevzuundaki sathî tedbirler de bu tempoyu o kadar frenlemiştir. Köklü tedbirlerle giderilemeyen gerçek ihtiyaçlar açık ve kapalı devam etmiş ve zaman potası içinde müzminleşerek karşıımıza sosyal ve ekonomik birer problem halinde çıkmıştır.

Cemiyetimizin gelişmesine uygun olarak senelerden beri mesken mevzuunda normalin çok üstünde bir talep belirmiştir. Buna mukabil bu talebi karşılayacak arz geliştirilememiş olduğundan büyük bir mesken buhranı meydana gelmiştir. Memleketimizde talebi arttıran esas faktörler şunlardır:

1 — % 27 oranındaki nüfus artışı,
2 — Sanayi kollarının gelişmesiyle zirai sahada işsizliğin büyük şehirlerde kurulmakta olan bu sektöre akması,

3 — Değişik tarihlerde gelen göçmenlerin ihtisaslarına uygun olarak büyük şehirlerdeki sanayi bölgelerine yerleştirilmesi.

4 — Sosyal bünyemizdeki değişiklik, (yeni evlenenlerin ayrı hane açma arzusu ve ihtiyacı),

5 — Eski ahşap binaların yıkılmasıyla yerine yeni kârgir binaların yapılması,

6 — Karşı ihtiyaçlar temin edilmeden yapılan istimlak ve yıkımlar.

Bütün bu âmiller bilhassa büyük şehirlerimizde ve sanayi bölgelerinde mesken talebini normalin çok üstünde arttırdı, yalnız özel sermayenin insiyatif ve imkânlarına terk edilen faaliyetler bu talebi karşılamak iktidarından çok uzak ve

organik karakterine uygun, azami kâr istikametinde seyreden zevksiz ve dağınık bir çalışma olmuştur. Faaliyet imkânlarını arttırmak için özel teşebbüse bu hususta tanınan kredi ve vergi muafiyetleri sermaye yatırımlarını kısmen arttırmış ise de, büyük ihtiyaçlar karşısındaki hacmi genel faaliyetin % 22 ni aşamamıştır, devlet plân ve sermayesiyle bu mevzuu hacmiyle münasip ilgi gösterememiştir. Milli Savunma, Dahiliye, Sanayi, Milli Eğitim Bakanlıklarıyla bazı iktisadi Devlet Teşekküllerinin bu mevzudaki faaliyetleri çok faydalı olmakla beraber, ihtiyaçların büyüklüğü yanında sembolik olmaktan ileri geçememiştir. Devlet sermayesinin bu sahadaki faaliyeti % 8 nisbetinde kalmıştır. Böylece devlet plân ve sermayesinden yoksun olan bu saha her sene % 70 nisbetinde bir eksikle teraküm edegelmiştir. Bu büyük ihtiyaçlar karşısında özel sermayenin çok mahdut oluşu rekabeti yok etmiş ve birçok müteşebbisi spekülâtif bir zihniyete sürüklemiştir. İnşaat malzemesindeki bazı tahdit ve karaborsa oyunları mesken inşaat ve satışındaki aşırı kârlar, ihtiyaçtan çok az olan binaların fiyatlarını ve kiralarını aşırı derecede arttırmıştır. Birçok memleketlerde kazancın 1/6 (% 16) olarak ayarlanan kira emsali memleketimizde sabit gelirli subay, memur v.s. gibi kişiler için % 30, % 45 arasına yükselmiştir. Bu büyük kira bedelleri bu zümrelerin maddi imkânlarını tüketirken ayrıca hava paraları, birkaç senelik peşin gibi usuller ve buna muvazı olarak kontrolsüz bir şekilde türeyen ve büyük kısmıyla ciddi iş yapmaktan uzak anaforu kapıkaççı zihniyetli emlak simsarları kiracılara sinir alârmı yaptıran bir deri yaratmıştır. Kira bedellerini ödemekten yoksun ve ihtiyaçlarını karşılayacak mesken bulamayan küçük esnaf ve işçi gibi sabit dar gelirli vatandaşları bir gecekondular problemi doğurmuştur.

Arsaları kıymetlendirmek ve ucuz inşaat saikiyle şehir dışında bir çok bölgelerde yapılan dağınık ve kontrolsüz inşaatlar çürük ve gayri sathî olarak devam etmiş gerek bu hususlar ve gerekse en yeni şehirlerimizde bile meydana getirilen plânsız ve kontrolsüz meskenler modern inşaatın zevksizlik örneği olmuştur. Bu dağınık inşaatlar Belediyelere su, yol, elektrik, vasıta ve safr gibi bir çok âhne hizmeti külfeti yüklemiş ve Belediye gelirlerini gayri iktisadi bir istikamete doğru sevk etmiştir.

Kiralar mevzuunda mevcut kanun ve tedbirler nazari sahada kalmış. İskân komisyonlarının bina kiralarındaki ölçüleri hissi olmaktan çıkmamış, bir çok yerlerde rayicin çok üstünde, bazı yerlerde de ev sahibinin aleyhinde olarak rayicin altında bir fiyat meydana çıkarmıştır.

İskân ve Mesken politikası

Netice olarak senelerden beri devlet, teşkilât, plân ve sermayesinden çok uzak, zevksiz ve büyük kısmı ile spekülâtif bir zihniyetle devam etmiş arz ve talep arasındaki muvazaneyi bozarak büyük bir mesken buhranı meydana getirmiştir. Bu husus sabit ve dar gelirli zümreyi her devirde ezen bir kira sistemi ile bir yara halinde duran bir gecekondular problemi ortaya çıkarmıştır.

Dávayı muvaffakiyetsizliğe götüren eksik üç ana faktör, sermaye eksikliği, plânsızlık ve kontrol sistemi olarak belirmektedir. Bu gerçek sebep ve neticeler ışığında çalışmalara girildi.

Bütün bu genel hususlar dikkate alınarak çalışmalar üç ana bölüm içinde icelendi, sırasıyla mesken ve iskân kanunu, gecekondular kanunu ve kira kanunu.

Mesken ve iskân kanunu ile buna sıkı derecede bağlı olan gecekondular probleminin halli aynı esaslar dahilinde düşünüldü. Genel esaslar şunlardır.

- 1 — Genel iskân ve mesken politikası,
- 2 — Genel iskân ve mesken plânı,
- 3 — Yatırımlar (% 20 nisbetinde olan özel sermayeyi teşvik ile % 85'e çıkarmak, % 85 ile devlet sermayesinin iştirakinin sağlanması),
- 4 — İşçi çalıştıran büyük müesseselerin çalışanlara mesken inşaat etme mükellefiyeti,
- 5 — İskân bölgelerinin tesbiti,
- 6 — Fazla nüfus artımı gösteren doğu Karadeniz bölgesi gibi bölgelerdeki halkın ve bazı ormanlık bölgelerde geçimini temin edemeyen bazı köylerin müsait ovalara iskânı,
- 7 — Anadoluyu kalkındırmada örnek olacak sosyal ve kültürel tesisleri ve teknik imkânları havi yeni klavuz köylerin, coğrafi, ekonomik ve sosyal şartlara uygun tesbiti ve kurulması,
- 8 — Gecekondulara karşılık plâna uygun ve sathî meskenlerin yapılması ve bunların dar gelirli gecekondular sahiplerine 20 sene vadeyle verilmesi,
- 9 — İmar ve iskân mevzuuna ait diğer genel ve teknik mevzular.

Kira derdine çare

Bu genel mevzular üzerinde çalışmalar devam ederken kira kanunu ele alındı ve bu prensiplere uygun olarak en kısa zamanda öncelikle çıkarılması için faaliyetlere başlandı. Bu sebeplerle 1960 Ağustos ayında sayın Prof. Hikmet Belbeş idaresinde 10 kişilik bir kira kanunu hazırlama komisyonu teşkil edildi. Bu komisyona Adalet, Sanayi, İmar ve İskân Bakanlıklarından iki mühendis, iki mimar, iki hukukçu, ev sahiplerini ve kiracıları temsil eden birer temsilci ile bu konuda ihtisas yapmış diğer bir uzman iştirak etti. Çalışmalar sayın Profesörün başkanlığında kıymetli üyelerin büyük gayretleriyle üç ay devam etti.

Çalışmalarda Almanya, Avusturya ve İsviçre kira sistemleri incelendi. Batı memleketlerinin geniş imkânlarına göre hazırlanan esaslar memleketimizin gerçek ihtiyaçları ve dar imkânlarına uydurulmaya çalışıldı. Esasen kira mevzuunda evvelce hazırlanmış fakat çeşitli sebeplerle faaliyete sokulamamış ayrı bir çalışma mevcut idi. Bundan da istifade edildi.

Gerek İmar ve İskân Bakanlığında, gerek Komitedeki İmar Komisyonunda mesken politikasına ait çalışmalar başlandı. Bu çalışmalarla kira kanunu mevzuundaki çalışmalar İmar Komisyonu başkan Haydar Tunçkanat ile yaptığımız koordinasyon ile sağlanıyordu. Kira kanunundaki faaliyetler zaruri olarak mesken komisyonunun faaliyetine syarlanıyordu. Bu şekilde devam eden kira kanunu incelemesi 20 Ekimde bitirildi. Kira kanununun gayesi kısaca şöyle açıklanabilir.

Mal sahibiyle kiracı münasebetlerini mevcut şartlar ve ticari prensiplere göre en adil ölçülerle düzenlemek, halen ihtiyacın büyük kısmını karşılayamayan meskenleri kontrol altına almak, kira seviyesini hayat seviyesine uygun ve muvazene- li tutmak.

Genel Esaslar: 1 — Mal sahibi - kiracı münasebetlerini asgari hadde indirmek.
2 — Kiralık binaları tesbit, mal sa-

hibi - kiracı münasebetlerini düzenleyecek merkezi kira komisyonlarını kurmak. (Belediyeler nezdinde)

3 — İlgal edilmiş ve tekmlil boş binalarını yeni baştan ve aynı riyaazi ölçülerle tesbit (kurulacak merkezi kira komisyonları vasıtasıyla),

4 — Kira tesbitini 1960 rayicine göre düzenlemek. Bina amorti müddetini 12 sene esasına göre ayarlamak, % 8,4 kazanç nisbetine göre (vergisiz),

5 — Kira tesbitinin esasları:
a. Bina inşaatının sınıfı tayin edilir. (1, 2, 3, 4 ncü sınıf),

b. Bu esasa göre binanın maliyet metre karesi kıymeti bulunur. (Rayice göre)
c. Yalnız bina inşaatında kullanılan arsa bedelinin binanın metre karesine düşen payı, maliyet metre karesine ilâve edilir. Bu miktar bina inşaatı için metre kare bedeli kabul edilir.

d. 12 senelik amorti müddetine göre metre kare aylık kira bedeli bulunur. Bu faktör kiraya verilecek dairenin metre karesiyle çarpılarak esas kira tesbit edilir. Şöyle ki 150 m² lik bir arsa üzerinde 120 m² genişliğinde 4 katlı bina inşa edilmiş olsa, bunun 1 m² inşaat bedeli bulunması için şu ameliye yapılır.

Bina birinci sınıf inşaatı tabii olduğuna ve birinci sınıf inşaat rayici 160 lira, binanın 1960 rayicine göre arsa metre karesi 200 lira esasına istinaden muamele şöyle cereyan eder:

Bina metre karesi = 120 × 4 kat = 480 m²

Bina inşaat maliyeti = 480 × inşaat metre kare rayici (160) = 78000 T.L.
Binada kullanılan arsa kıymeti = 120 m² × 200 = 24000

Binanın hakiki inşaat kıymeti = 100800

Bir metre karesinin maliyet fiyatı 100800 ÷ 480 = 210 T.L. (faktör)
Bina Amortisi 12 yıl = 144 ay

Bir metre kareye isabet eden aylık kira 210 ÷ 144 = 1,38 L.

Bu hesaba göre :

Kira Normal 110 m² daire = 110 × 1,38 = 152 T. Lirası
Çatı katı 100 m² lik daire = 100 × 1,38 = 138 % 10 tenzilat 124,2 Lira olur.
Çatı katlarından % 10 tenzilat yapılır.

e. Bu kira 1960 senesinde birinci sınıf olarak inşa edilmiş bir daire içindir. Binaların inşaatı dört sınıf üzerine ayrılmış olup metre kare inşaat tutarları rayice üzerine Belediyeden alınır. Daire içinde kalorifer, telefon v.s. gibi lüks mevzuat varsa tesbit edilen faktörler kadar ilâveler yapılır. Buna mukabil daire inşaat sınıfları içinde normal şartlar içinde değilse yine tesbit edilmiş olan mevcut faktörlere göre tenzilat yapılır. Meselâ, çatı katlarına % 10, bodrum katlarına % 15 tenzilat konmuştur. Ayrıca eski binaların inşa tarihlerine göre de tenzilatlar yapılmıştır. 1959 senesinde yapılan inşaat en az % 3 amortisi sağladığı kabul edilerek % 3 ondan daha evvelki seneler bir artmak suretiyle tenzilat tabidir. Bu tenzilat miktarı % 35 ten sonra her türlü eski binalar için sabittir. Bu hususlar biraz karışık görünmekle beraber riyaazi faktörlerle formüllere irca edilmiştir.

Binanın sıyama tesbiti bu formüllerle 20 dakika gibi kısa bir zamanda yapılabilir.

6. Ev sahipleri kiralamada kiracıdan iki aylık peşinden para talep edemez. Bir aylık peşin dalma ev sahibinin elinde kalır.

7. Kullanılmayan tekmlil boş binalar sahipleri tarafından tesbit edilen fiyatlar halinde kiracılara kiralanır. Kanunî ölçü olmasın (bu hususlar ayrıca tesbit edilmiştir.) İki ay içinde sahibi tarafından kiraya verilmeyen binalar merkezi kira komisyonları tarafından kiraya verilir. İki aylık müddetin sonunda merkez kira komisyonlarının getireceği üç ayrı kiracıdan birinin tercih edilmesi ev sahibinin hakkıdır. (Talep fazlaysa kiracı beşe kadar çıkar.)

8. Kira komisyonları resmi endekslerle göre hayat yükselişini veya inişini devamlı takip eder. Kati bilgilere göre hayat seviyesi % 7 den fazla bir inme veya yükselme göstermişse Belediye meclislerine yapılacak teklifle kiraları aynı nisbette yükseltir veya indirir.

9. Kiraya verilecek binaların camlarına komisyonlarca tanzim edilecek ve kiralık olduğunu belirtir kâğıttan özel işaretler konur. Daire kaplarına fiyatını belirtir etiketler asılır.

10. Kira komisyonları Belediyeler nezdinde çalışır. Bina sahiplerinden senelik (bina gelirinden) % 1 vergi alınır. Bu vergi komisyonun gelir ve ihtiyacı için kullanılır.

11. Bu genel esaslara uygun olarak mübellefi müblesiz ve iş yerleri hakkında ev sahibi kiracı arasındaki anlaşmazlığı gidermek, ve sahibinin genel mülkiyet hakkı ve hususları ihlâl eden çeşitli teffruatlı maddeler mevcuttur. Kanunun bîdayette 10 büyük şehirde yürürlüğe girmesi ve bilâhare doğacak ihtiyaca göre Bakanlar Kurulu kararınca diğer şehir ve kasabalara teşmilî düşünmüştür. Kanun 60 maddede üzerinde hazırlanmış olup merkezi kira komisyonlarının kuruluş ve işleme tarzı kanuna sokulmamıştır. Bu husus Belediyelere bırakılmıştır. Bu teşkilât genel olarak şöyle düşünülmüştür.

1 — 150 bin nüfuslu şehirlere kadar bir, fazlası için iki ilâ üç, biri merkez olmak üzere kira komisyonları kurulur.

2 — İhtiyacı karşılayacak şekilde üç

Ağalardan biri konuştu

Kadirli ağalarından C.H.P. Adana Milletvekili Kemal Sarıbrahimoğlu'ndan aşağıdaki mektubu aldık :

Yön Dergisi Neşriyat Müdürlüğüne
(Derginizin 4/Nisan/1962 Tarih ve 16 Sayılı nüshasının 10—11 nci sayfelerinde neşredilmiş olan «Kadirli Ağaları» başlıklı yazınıza şahsım adına cevabındır.)

Ben, Kadirli doğumlu olmakla beraber; avukatlığa 1950 tarihinde Ceyhan'da başladım. Mesleki ve politik faaliyetlerimin merkezi Ceyhan olagelmıştır.

Mesleki faaliyete başladığımdan bu yana, (hakkı şikâyet te meşrû bir hak olmasına rağmen) ne tarafımdan ne de tahrikimle hiç bir memur şikâyet edilmemiştir. Mehmet Can'ın nakli ile de ilgim olmamıştır. Şahsen, içinde bu memleketi hizmet aşkı taşıyan her vatanşahı ivassız bir muhabbet beslerim.

Gerek mesleki, gerekse politik faaliyetlerimde halk içinde, halkla beraber, halk için prensibini 6n plânda tutmuş, her türlü baskı, haksızlık ve tegallüple sebatla ve şerefle mücadele etmiş; halk kitlelerinin sağ duyusu ve desteği sayesinde karınca kararınca meslekte ve politikada başarı kazanmış bir insanım.

Yazınız da bahsi geçen şahıslarla akrabalığım olmadığımı gibi, bahsedilen konularla ilgim mevcut değildir. Tegallübün her çeşidinden nefret ederim. İddialı bir yayın organının, noksan

kişiden ibaret biri mühendis olmak üzere daimi ve muvakkat tesbit büroları açar. Bünyesinde ayrıca idari memurlar, kiracı ve ev sahiplerini temsil eden personelle kurulur. Görevleri genel olarak ev sahibi — kiracı münasebetlerini tanzim, kira hakkındaki müracaatları kabul, bölge-

ve yanlış istihbarata dayanarak aleyhinde yayında bulunması teessür ve teessüfümü mücip olmuştur. Hâtanızı tamir faziletini göstereceğimize inanıyorum. Hürmetlerimle.

Avukat
Kemal Sarıbrahimoğlu
Adana Milletvekili

İşte cevabımız :

1. Sarıbrahimoğlunun, Kaymakam Mehmet Can'ın nakli ile bir ilgisi yoktur. Kaymakamın nakli olayını bütün teffruatıyla anlatan 18 nci sayımızda Sarıbrahimoğlunun ismi geçmemektedir.

2. C.H.P. Adana Milletvekili, Kadirlinin atlara karşı olan ilgisiyle tanınmış bir ağa ailesine mensuptur. Sarıbrahimoğlunun babası Yakup ağa, 1934 te Diyarbakıra sürülen ağalardandır. Yakup ağanın sürgünde «Ben çkîya ağası değilim, başka türlü ağayım» dediği Kadirli'de anlatılır. Yakup ağa için yazılan destandan şu satırlar, onu tanıtmaya yetecektir:

«Yakup geldi ovaları kapladı
Haber saldı beylüz kısrak topladı
Çok fukara şıradı hopladı
Sürdü memleketi saman eyledi»

3. Tegallübün her çeşidinden nefret ettiğini, halk içinde, halkla beraber, halk için çalıştığını söyleyen Adana Milletvekili de, Kadirlinin toprağının ve

suyunun önemli bir kısmını elinde tutan ağalardan biridir. Ailenin Hazine'den gaspedilmiş 6—7 bin dönüm arazisi vardır. Aileye ait Karaömerli arki uzun yıllar süren su ticaretinden sonra, D.P. devrinde köylere verilmiştir. Şimdi arkin parasını 4 köy paylaşıyorlar.

4. Ailenin Savrın üzerinde bir su değirmeni vardır. Değirmenin Savrından alınan suyu, tekrar Savruna aktarmaktadır. Belediye, bu suyu halkın hizmetinde kullanmak isteyince, Sarıbrahimoğlu ve akrabaları «su bizimdir» diyerek Belediyeyi dâva ettiler. Davanın avukatlığını Adana Milletvekili Sarıbrahimoğlu yapmaktadır. Halk içinde halkla beraber, halk için çalıştığını söyleyen bir milletvekilinin, halkın suyunu, «bu su bizimdir» diyerek ele geçirmeye çalışması, hoş bir davranış değildir. Şimdilik bu kadar..

kiralık evlerin birden tesbiti için kâfi miktarda muvakkat tesbit komisyonları kurar ve bilâhare bunlar kaldırılır.

4 — Kira tesbitinden dolayı şikâyetler üzerine üç gün içinde hakem komisyonları gönderir. Bu esaslara göre diğer idari ve işletme faaliyetleri mevcuttur.

Bu şekilde hazırlanan kira kanunu tatbiki sâhadaki neticelerini görmek ve kira tesbitindeki zamanı ölçmek için 20 Ekim ile 2 Kasım arasında Ankara'da çeşitli bölgelerde (Kavaklıdere, Cebeçi, Yenışehir ve Yenimahallede) ayrı tip ve meskenlerde pratik çalışmalar yapıldı. Neticeler nazari hesaplara çok uygun ve adil ölçülerle ortaya çıktı. Birçok yerlerde kiralar % 17 ile % 28 arasında bir düşüş gösterdi. Buna mukabil bazı dairelerde yanlış takdirden dolayı ev sahibi aleyhinde olan çok ucuz kiralar % 40 a kadar bir artım gösterdi. 2 Kasım'da pratik tecrübeleri de biten kira kanunu taslağı 3 Kasım 1960 günü Komitedeki imar ve iskân komisyonuna havale edilerek buradaki çalışmalar prensipleri ve esasları üzerinde tekrar bir incelemeye tabi tutuldu. Maddelerin miktarı azaltıldı ve teffruatla çatışan bazı kısımlar giderildi. Buradaki çalışmalar büyük kısmıyla bitmişti. Kanun 15 Kasım 1960'da Komiteye sunulacak şekilde son hazırlıkları yapılmakta idi.

13 Kasım'daki malûm olaydan sonra ayrılmamı dolayısıyla bu çalışmalarını yakinen takip etmek fırsatını bulamadım. Şuna inanıyorum ki, hazırlanan tasarıda kontrol mevzuunda derpiş edilen bazı hususlar katı görünse bile memleketimizin bugünkü ihtiyaçları ve gerçekleri önünde başka türlü tedbirlerin tatbiki sâhada netice vermeyeceği tecrübeleri sabit olmuş bir gerçektir. Bu bakımdan bu esasların dikkate alınarak bu şekilde veya başka bir tarzda fakat gerçek ihtiyaçlarımıza uygun olarak çıkartılacağı ve her şeyden evvel bu mevzuu halledecek olan mesken politikasının aktif bir tutumla devlet, plân ve sermayesiyle gerçekleştirileceğini kuvvetle şüphe etmemekteyim. Aksi halde alınacak tedbirlerin etkililer gibi tatbikat sahası bulamayacağı en tabii bir gerçektir. % 70 i ile boş bulunan bu faaliyet sahasında devlet yatırımlarının faaliyete girmesini ve senelerden beri devam eden bu sosyal dâvanın giderilmesini birçok vatandaşlar gibi ben de ümitsiz beklemekteyim. Ve buna inanıyorum.

KABUKÇUOĞLULARIN CEVABI

Kabukçuoğlu mirasçılarının birinin gönderdiği cevabı ay-nen yayınlıyoruz. Fakat bu cevapda 15 bin dönüm arazinin bir ailenin elinde bulunduğunu, toprağı işliyen fakir çiftçilerin bu topraklardan kovulduğunu gösteriyor. Önemli olan bu. Yön de bunu belirtmek istedi.

Mecmuanızın 18/Nisan/1962 tarih Sayı: 18, Sahife: 9, Sütun: 5 de Kabukçuoğlu Ağaları Başlığını taşıyan yazınızı ibret ve hayretle okudum.

Mecmuanızın devamlı okuyucularındanım. İdeal ve fikirlerinizi memleket menfaatlerine uygun olarak gören vatan daşım. Sizin fikirleriniz memleketi menfi bir ideolojinin savunucusu değil, Sosyal Adaletin savunucusudur. Mecmuanızın müracaatçılar tarafından işgal edildiğini anlayarak hakikatleri umumî efkârâ arzelmeyi bir vazife bildim.

Mevzuu bahis arazi Kanlıca Köyü-nün Çöplü Çiftliği namı ile maruf bir asırdan önce bir zamanda ecdadımız tarafından kurulmuş ve bir asırdan fazla bir zamandan beri de tasarruf edilegelmiştir.

15 bin dekar yüzölçümü bulunan bu araziye ortakçı olarak yerleştirdikleri şahıslar müdahale etmişler ecdadımız mütevacizler aleyhine Boğazlıyan Asliye Hukuk Mahkemesine 1317 tarihinde dâva ikame etmişler, Mahkeme kararı ile Mütevacizler def olunmuş, arazi murislerimize icraen teslim olunmuş, 1938 senesinde aynı mütevacizlerin çocukları bu araziye tekrar tecavüzde bulunmuşlar, bu defa tarafsızdan mütevacizler aleyhine Boğazlıyan Asliye Hukuk Mahkemesine dâva ikame edilmiş, dâvayı rüiyet eden hâkim, dâvalılar tarafından redd olunmuş, dosya bu sebeple Yozgat Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmiş, Yozgat Asliye Hukuk Mahkemesinin

2/6/1960 tarih 946/766 esas, 960/350 karar sayılı ilâmi ile müdahalenin men'ine karar verilmiş, işbu karar Temyiz Mahkemesinin tasdikine iktiran etmekle kesinleşmiş, kesinleşen bu karar Fakül İcra Hâkimliğinin 17/4/1957 tarih 955/12 esas, 957/12 karar sayılı hüküm ile mahallen infaz olunmuş, Fakül İcra Hâkimliğince mütevacizler araziden çıkarılarak arazi icraen tarafımıza teslim olunmuştur. Bu defa mütevacizlerin akrabaları bu arazinin 725 dönümlük kısmına tekrar müdahale etmişler, Kozaklı Kaymakamlığının 5917 sayılı kanun hükümlerine göre verdiği 29/4/1958 tarih ve 38 numaralı men kararı ile mütevacizler men edilmiş, 1958 yılında vekâletin emri ile mahalline bir asayiş karakolu kurulmak suretiyle arazi bizlere teslim edilmiştir.

Bugüne kadar arazi üzerinde motorlu ziraatimiz devam etmekte iken gençliğin sosyal dâvalarını yanlış mânada anlayan Mehmet Ünal ve arkadaşları bu araziye 25/3/1962 tarihinde taksime kalkarak tecavüzde bulunmuşlar, bu tecavüz üzerine 26/3/1962 tarihinde tarafımızdan Kozaklı Kaymakamlığına yapılan vaki müracaata binaen kaymakamlık evvelce verilmiş karara rağmen mütevacizler lehine tahkikata girişmiş, bu yerlerde mütevacizlerin hiç bir suretle haklarının ve zilyetliklerinin bulunmadığı tahkikatla Hazine arazisinin ve köy merasının bulunmadığı Kanlıca köyü muhtar ve ihtiyar heyetininin 2/Nisan/1962 tarihli zabıt varakası ile anlaşılmış. Kaymakamlık da

10/4/1962 tarih 962/15 sayılı kararı ile mütevacizlerin müdahalelerinin men'ine karar vererek asayiş mahallen temin için de bir devriye karakolu ihdas etmiştir.

Şimdi hâdiseyi izahattan sonra sizlerin vicdanlarınıza hitap ediyorum. Mütegalibe kimdir, haksız kimdir, hakkını almak için kanun yollarına ve bağımsız Türk Mahkemelerine başvuran onların vereceği karara hürmetle boyun eğen bizler miyiz?

Yoksa bileğine güvenerek gasp fiilini irtikap edenler midir?

Mecmuanıza bu yazıyı yazdıranlar sakıt iktidar zamanında rozete göre hak almaya alışmış bulunan ve partizanlığı geçim vasıtası kılan, memleketi bugünkü akbete sürüklemek için sakıt iktidar büyüklüklerini sathımâil üzerinde süratle koşluran ve onları uçurumdan yuvarladıktan sonra kılık değiştiren ve rozet değiştiren kimselerdir.

Bunlar, iyi bilinsinler ki, bağımsız Türk Hâkimlerinin kararlarına Büyük Millet Meclisi Kürsüsünde münakaşa konusu yapıldığı ve kürsüden Hâkimlere direktif verildiği fikir empoze yapıldığı devir 27 Mayıs Beyaz İhtilâl ile tarihe karışmıştır.

Artık bu memleketi herkes mevki ve makamı ne olursa olsun Türk hâkimlerinin kararlarına hürmet etmeye mecburdur, 15 bin dekarlık araziye gelince 120 hisseye attır elimizde veraset ilâmi mevcuttur. Ben bu arazinin nısıfı olan 7500 dekarlık kısmından 520 sehim itibarıyla 48 sehimine ancak sahip bulunuyorum.

Mirasçılar arasında arazi taksim edildiği zaman 50-60 dekarlık pay düşer. Bu memleketi gençliğin temiz fikirleri hâkim olur, sosyal adalet bu yurttâ kurulursa hissemeye düşecek 500 dekarlık araziye seve seve istismar edenleri bir gün eliyle boğmaya kalkarsa ve beni bu suçlular arasında görürse seve seve can vermeye de hazırım.

Abdi Keçeli

KIBRIS

Cinayetler!

Fasirleri ne olursa olsun, iki Türk gazetecisinin öldürülmesi, Türkiye'de ve dünyada iyi karşılanmadı. Gazetecilerin, Rumlarla işbirliğine taraftar oldukları ve Camideki bomba olayının işyüzünü açıklayacaklarını ilân ettikleri için, öldürüldüğü sanılıyor.

Türk cemaatinin tam bir birlik içinde bulunması şart. Fakat bu birliğin ikna yoluyla değil de, terör ile sağlanmaya çalışılması uzun vadede dâvaya zarar vermektense başka bir şeye yarayacak. Türk liderleri, kendilerini demokratik metodlara alıştırma ve gözlerini artık ciddi şekilde cemaatin iktisadî ve sosyal meselelerine çevirmelidir.

NÜKLEER DENEMELER

Boşa giden çağrılar

Dünyamızın en fazla prestij sahibi liderlerinden olduğu noktada ittifak edilen Hindistan Başbakanı Nehru, insanî sorumluluğunun itisile Başkan Kennedy'ye son bir çağrıda bulundu ve Cenevre Konferansı çalışmalarını devam ettikçe atmosferde nükleer deneme yapmamasını istedi.

Nehru, bu denemelerin meydana getirdiği radyoaktif tehlikesini belirttiğinden sonra yeni denemeler için haklı bir sebep görmediğini ve bunun sade iki taraf arasındaki rekabetten ferî geldiğini söyledi.

Nehru'nun çağrısı ile aynı zamanda bir başka çağrı da Birleşmiş Milletler'den geldi. Bunun sahibi Budizm'in insanî ilkelere tamamen benimsemiş Genel Sekreter U Thant'tı. Thant hangi devlet tarafından yapılsa yapılsın bütün nükleer denemelere karşı olduğunu belirtti.

Bu arada Paskalya yortusu münasebetiyle Hristiyan dünyasında gelenek haline getirilmeğe çalışılan nükleer silah aleyhtarı yürüyüşler yapıldı. Batı Berlinde, Kopenhag'da, Kanadanın çeşitli yerlerinde, New York ve diğer Amerikan şehirlerinde yapılan yürüyüşler sorumlu yüksek yöneticilerin gözlerini yaşartacak ve vicdanlarını sızlatacak bir anlam taşıyordu.

Fakat ne Nehru ile Thant'ın çağrıları, ne de bu yürüyüşler henüz çağımızda insanî faktörler dışındaki mülahazaların hâkim durumda olmasını önleyecek kuvvette değildir. Silâhlı harcama milyarlarca doların, aç dünya insanların refahı için kullanılacağı günler henüz uzaktır.

Okyanusta bir infilâk

Başkan Kennedy'nin bütün bu çağrılara ve tepkilere rağmen, istemiyerek verdiği emri üzerine Pasifik Okyanusunda bir ada civarında bir atom bombası patlatıldı.

Amerika'nın atmosferdeki nükleer denemelerine yeniden başlaması dünyanın her yanında kuvvetli tepkilere yol açtı.

Japonya'da nümayişçiler Amerikan büyükelçiliğine saldırdılar. İskandinavya ülkeleri ve Japonya'nın sorumlu devlet adamları «derin üzüntülerini» ni belirttiler.

Amerika, Sovyetler'den altı ay sonra yeniden yeraltı ve atmosferdeki nükleer denemelerine başlamış bulunuyor. Bu hareketi Amerika içindeki muhalefet dahi durduramamıştır. Nüfuzlu senatör Humphrey denemeleri tasvip etmediğini açıkça belirtmiştir.

Amerika'nın yeniden nükleer denemelere başlaması halinde, Cenevre Konferansının terkedeceğini bildirmiş olan Sovyetler Birliği henüz böyle bir harekete başvuramamıştır. Fakat, zaten verimsiz olan konferans çalışmalarından artık herhangi bir şey beklemek de aşırı bir iyimserlik olacaktır. Sovyet temsilcisi Zoria geçen hafta verdiği bir demeçte ertik müzakere olmayacaktır, işte bu kadar diyerek kesip atmıştır.

Sovyetlerin, Amerika'nın denemelerine karşılık yakın bir gelecekte kendi denemelerine yeniden başlamaları kuvvetle muhtemeldir. Sovyet hükümetinin İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nin milletlerarası kontrol konusunda yaptıkları ikinci çağrısı da reddetmesi, bu meselede samimiyet unsurunun iki taraf içinde mevcut olmadığını göstermektedir. Çünkü Batılılar da bu çağrısı, reddedileceğini bilerek yapmışlar ve bu sırada Okyanus'taki adada faaliyet devam etmiştir.

CEZAYİR

Temel meseleler

Yakında bağımsızlığa kavuşacak olan Cezayir'in bugün için temel meselesi, ihtilâli yönetmiş olan Millî Kurtuluş Cephesi'nin (F. L. N.) bir siyasi parti haline gelmesi ve yönetici kadroları yetiştirmesidir.

Fakat yarın Cezayirli yöneticilerini bekleyen ana dâva siyasi olmaktan çok iktisadîdir. Her az gelişmiş ülke gibi Cezayir'in ana dâvası da kalkınma ve bu kalkınmayı nasıl gerçekleştireceği meselesidir.

Cezayirli liderler Evian anlaşmaları ile Fransa'nın mali ve teknik yardımına devam etmesini, ticaret hayatındaki tercihli durumların ve teşebbüs ve transfer serbestliğinin muhafaza edilmesini kabul ederek, mem-

leketin iktisadî müessese ve faaliyetlerinin birdenbire felce uğramasını önlemek istemişlerdir.

Fakat bu tedbirler yedi yıllık savaşın darmadağın ettiği bir iktisadî düzeni yeniden ayağa kaldırmak, durumu normale döndürmek hedeflerini gütmektedir.

Bugünkü Cezayir'in karşılaştığı ve ileride çözmek zorunda kalacağı sosyal ve iktisadî meseleler çeşitlidir. Binlerce insan kabilelerdeki yaşayışlarını bırakmış ve şehirlere hücum etmiştir. Böylece şehirler işsiz ordusunun istilasına uğramış ve geçeköndü mahalleleri gittikçe yayılmıştır. Sayıları iki milyona varan bu mülûmanları modern hayata kaynaştırmak için hazırlanmış olan Kostantin planı da savaş yüzünden uygulanamamıştır.

Savaş bir yandan işsizlik için zemin hazırlarken, bir yandan da kadroları dolduracak idarî ve teknik elemanları eksiltmiştir.

Fransa'nın Cezayir'deki eserleri yüz-yirmi yıl sömürülen bu memleketin «navata» ile olan münasebetleri açısından yapılmış, Cezayirîlerin mahallî ihtiyaçları göz-önlünde tutulmamıştır. Bunun en kolay örneklerinden biri, inşa edilmiş olan modern limanları içeriye taşıyacak yolların yapılmamış olmasıdır. Ayrıca Fransa'nın meydana getirdiği çeşitli tesislerin bakımı da, sefalet ve işsizlik gibi meselelerle uğraşacak olan genç Cezayir devletine altından kalkınması çok güç masraflar yükleyecektir.

Kalkınma

Cezayir'in yarınki yöneticileri bütün az gelişmiş memleketlerin ortak dâvalarını ele almak mecburiyeti ile karşı karşıya kalacaklardır. Bu meseleleri üç kısımda özetlemek mümkündür:

— Makul bir süre (meselâ 10 sene) zarfında hiç olmazsa şehirlerde tam çalışmaya başlamak.

— Siyasi şartlara bağlı olan kredi ve başlıca bel bağlamadan dış ticaret dengesini sağlamağa ve böylece bir dereceye kadar iktisadî bağımsızlık elde etmeğe çalışmak.

— Ortalama hayat seviyesini yükseltmek. Bunun için yılda % 2,5 olan nüfus artışından daha süratli bir iktisadî gelişme temposu takip etmek.

Temeldeki güçlük, hayat standardı düşük olan bu memlekette istihlak masraflarının azlığına rağmen, iş sahalarının meydana getirilmesi için ilüvanu teçhizat ve malzemeyi satın alma gücünü yükseltmek ve istihsalı arttırmaktır.

Cezayir'in % 7,5 gibi oldukça mütevazı bir gelişme hızına varabilmesi için yılda 300 — 400 milyar frank tutarında yatırım yapması gerekmektedir. Cezayirîlerin

bu miktarı temin edebilmeleri için vergi veya tasarruf olarak gelirlerinden en az dörtte bir ve en çok üçte bir oranında fedakârlık yapmaları lazımdır. Bu ise halen çok az sayıda memlekette başarılan bir iş-tir. Hiç bir demokratik mekanizmanın da bu hedefe ulaşması mümkün olmamaktadır.

Engeller ve avantajlar

Cezayir'in kalkınma dâvasında sahip olduğu avantaj ve karşılaştığı engelleri saymak, bu memleketin nasıl bir kalkınma yolu seçmesi gerektiği açısından faydalı olabilir.

Cezayir'in sahip olduğu avantajlar kısaca şunlardır:

— Maden cevherleri ve tarım imkânları.

— İntibak ve bakım masrafları gibi dezavantajlarına rağmen, ulaştırma, iskân ve eğitim, sosyal ve idarî müesseseler alanlarında meydana getirilmiş olan enfastrüktür yapıları.

— Eğitim seviyesinin yeni bağımsızlığa kavuşmuş diğer ülkelere nazaran yüksekliği, idarî ve teknik kadroları dolduracak personel yetiştirilmekte olması.

— Müslüman halkın disiplinli

— Fransa'dan alacağı teknik ve mali yardım.

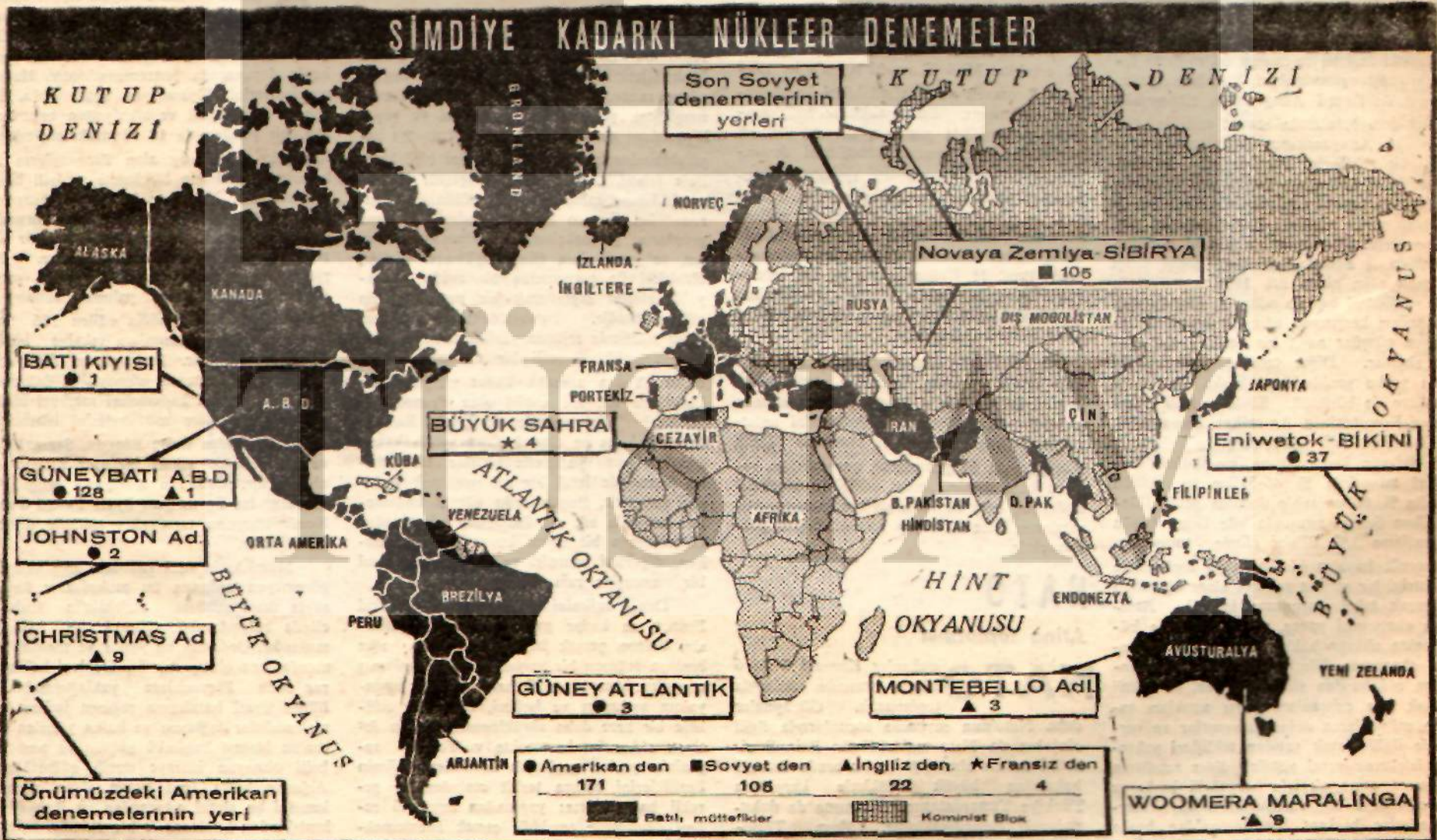
Bunlara karşılık şu engeller sayılabilir:

— Cezayir'in toprağı, çöl, dolu ve çekiğe gibi tehlikelerle tehdit edilmektedir. İyi şartları haiz topraklar enderdir ve hayat seviyesini süratle yükseltmek için tarıma pek güvenilemez. Aksine, ereznya karşı yapılacak mücadele, karşılığı olmayan sermayeleri yutacaktır.

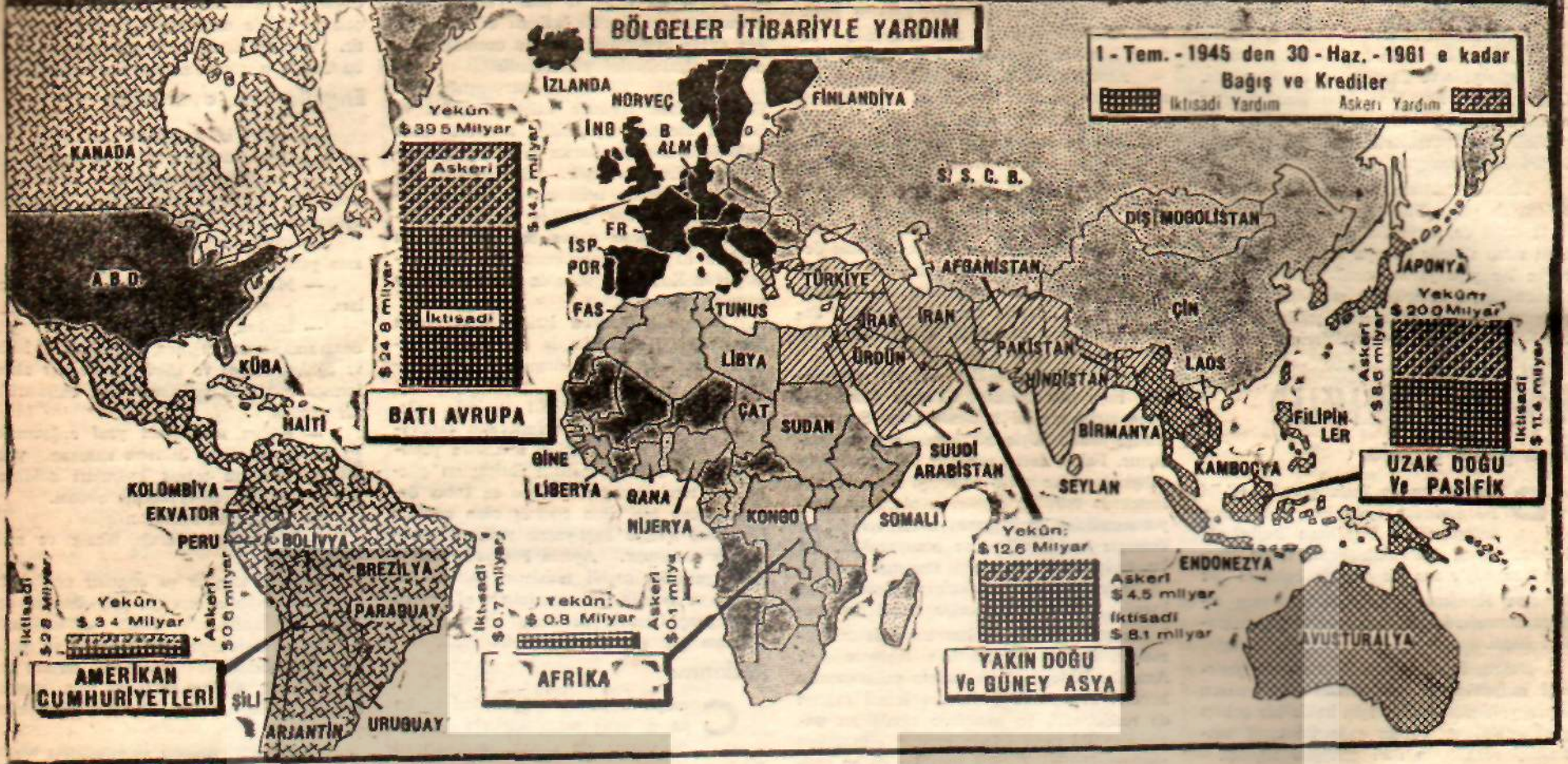
— Cezayir, iktisadî kalkınmasını süratle gerçekleştirmek için sanayi önem verecektir. Bunun için de iki yol vardır. Sanayileşmeyi ya Cezayirîler kendi yapar, ya da Avrupa şirketlerinin Cezayir'deki şubeleri. Birincî gıkta, Cezayir'in tesis ve malzeme için gerekli milyonları nereden temin edeceği sorusu ortaya çıkmaktadır. Bunun ihracatla karşılanması halinde, petrolünün, gazının madeninin, şarabının ve diğer tarım mahsullerinin başlıca alıcısı olan Fransa'ya bağlanmış olacaktır. Başka bir ifade ile iki yol da aynı neticede birleşmektedir.

Cezayir'li liderlerin Fransa'ya bu kadar sıkı bir şekilde bağlanmak istemeyecekleri tabiidir. Bu durumda yabancı sermayenin temini yoluna gidilebilecek, çelik, kimya, petrol, maden sanayileri özel teşebbüse bırakılacaktır ki bu da devletin hareket alanını daraltacaktır. Cezayir'li liderlerin sosyalist eğilimleri ise buna müsaade etmeyecektir.

Cezayir'in ileride karşılaştacağı temel meselenin böylece bir kalkınma dâvası olduğu ortaya çıkıyor. Cezayir'in bunu nasıl

İKİNCİ DÜNYA HARBI SONUNDANBERİ AMERİKAN YARDIMLARI

ve hangi sistemle gerçekleştireceği sorusu, bütün az gelişmiş memleketlerin yaptığı gibi, kendi bünyesine uygun bir sosyalizm ile cevaplandırılabilir.

A. B. D.

Çelik meselesi

Dünya çelik istihsalinin dörtte birini elinde tutan Amerikan Çelik Kumpanyasının Başkanı Roger Blough'un çelik fiyatını % 3,5 artıracığını ilân etmesi ve böylece «New York ve Pittsburgh iş adamlarının verdikleri kararlar Washington'u ilgilendirmez» gibi bir tavır takınması Başkan Kennedy'yi büyük kumpanyalarla çatışmaya götürecektir. Büyük sermayelerin teşkilât, kudret ve nüfuzlarıyla mücadele etmek kolay değilse de Kennedy'nin Amerikan ekonomik hayatına, toplumun genel menfaatlerini göz önüne alarak, daha fazla müdahale etmesini bekleyenler de az değildir.

Amerikan iş adamlarının Amerikan toplumundaki kudreti ve baskısı bu milletin tarihinin başlangıcındanberi hissedilmektedir. Charles A. Beard Anayasasının Ekonomik Tefsiri adlı kitabında servet sahiplerinin Amerikan Anayasasının hazırlanmasındaki büyük etkilerini incelemiştir. Miriam Beard de İş Adamlarının Tarihi adlı eserinde Amerikada servet sahiplerinin özellikle İç Savaşın sonra topluma hakimiyetlerini göz önüne serdi. Ekonomik ve siyasal nüfuzun kesinlikle iş adamlarının eline geçişi çiftçi kütlesini arka plana itti. 1896 seçimlerinde ileri sürdükleri başkan adayı iş adamlarının temsilcileri karşısında ağır bir hezimete uğrayınca çiftçiler zayıf bir baskı grubu olarak sınıflar. Diğer taraftan, iş-verenlerin baskı grubu genişledikten başka bir tekel niteliğine de büründü. Böylece, Millî Kaynaklar Komitesinin Amerikan Ekonomisinin Büyümesi adlı çalışmasında belirttiği gibi, iki-yüz kadar firma memleketin endüstriyel servetinin % 46-51'ine ve bütün mülkün % 60'ına sahip duruma geldi. İkinci Cihan Savaşı sırasında yüz firma-bütün kontratların % 67'sini elinde tutuyordu. Ekonomik hayatın bir kağıt elde toplanması endüstriyi bir serbest rekabet alanı olmaktan çıkararak tekel durumuna indirdi. Amerikan ekonomisi yavaş, yavaş niteliğine bürünmekte olduğu halde Amerikan iş adamları «kazanma hürriyetleri» nân sınırlanmakta olduğundan şikâyet ediyor, bu tekel kurmak için çalışanlara karşı açtıkları savaşta milyonlarca dolar harcıyorlar ve vergilerle ilgili olarak yapılan teklifleri yakından izleyerek vergi yükünü diğer sınıfların omuzuna oturtmak için her türlü baskı ve propagandaya baş vuruyorlardı. Büyük sermayedarlar başkent Washington'dan başka federe devlet meclislerindeki nüfuzlarını da

artırarak localarında yaslanıp gladyatörlerin kaderlerini tayin eden Roma İmparatorları gibi çıkarlarına hizmet eden kanunları kabul, diğerlerini reddettirmeyi âdet edindiler. Harvard Üniversitesi profesörlerinden V. O. Key, Jr.'un tanımıyla bu büyük firmaların ileri gelenleri o şekilde hareket etmektedirler ki başka bir düzende baron, kabile reisi ya da savaş lordu olmaları gerekirdi. Kongre ve federe devlet meclislerindeki temsilciler çok defa iş-verenlerin baskısıyla bir daha seçilememek korkusundan tutumlarını iş-verenlerinkine uydurmakta büyük gayret sarfetmektedirler.

Sermayedarlar çıkarlarını en etkili şekilde korumak için teşkilâtçıdır. Amerikan Ticaret Odası 3,000 bölgesel ticaret odasını birleştiren en kuvvetli baskı grubudur. İkinci teşekkül işçi sendikalarına çok açık cephe alan ve F. D. Roosevelt'in başkanlığı sırasındaki New Deal siyasetine karşı savaşan Millî İmalâtçılar Birliğidir. Üçüncüsü Başkan Roosevelt'in bazı demokratik tedbirlerden zarar gören milyonların kurup «Hürriyet Cemiyeti» adını verdikleri bir nevi milyonlar klübüdür. Dördüncü teşekkül Millî Ekonomi Kurulu ise 1930 larda Roosevelt ve etrafındaki komünistlikle suçlanmış. Bu teşekküller halk arasında propaganda yapmak, mevcut siyasal partilerin içine sızarak kendilerini destekleyecek kimseleri seçirmek, temsilcilerle senatörleri ikna ya da baskı yoluyla etkilemek ve yöneticilere tesir etmek gibi yollara başvurmaktalardır. Çok defa, meclislerde teklif edilen kanunlar dışında hazırlanmaktadır. Prof. H. Walker'ın yaptığı bir inceleme göre, bir aralık kanun tekliflerinin % 76'sı dışında hazırlanmış ve senatörlerin eline tutuşturulmuştur.

Tames Bryce Amerikan Devlet İdaresi adlı klasik eserinde Amerikan sermayedarlarının hükümetin iş hayatına karışmalarını engelleyecek başkanlar seçtiklerini anlatmıştır. Başkan Kennedy'nin Amerika Çelik Kumpanyası ile yer alacak çatışmasının sonucu hem tekelci servet sahibinin bugünkü kudretini, hem de Kennedy'nin zamanımızın şartlarını iyice kavrayıp kavramadığını gösterecektir.

NATO

Atina toplantısı

NATO Bakanlar Konseyi 3 ile 6 Mayıs arasında Atina'da toplanacak. Görüşmeler daha Nato'nun savunma sorunlarıyla ilgili olacağı da Nato taahhüdünün iktisadî cihetini de ele alınacağı ve bu arada iktisadî bakımdan büyük güçlüklerle karşılaşılan Türkiye Yunanistanın durumuna da dokunacağı anlaşılacaktır. Yalnız, Türkiye'deki siyasî istikrarsızlık, dış yardım me-

selesinde, ilk günlerin iyimserliğini azaltmıştır. Toplantı daha çok, Nato Genel Sekreteri Dirk Strikker'in teklifine uyarak Nato'nun siyasî birliği, silâhsızlanma, Berlin ve Doğu bloku ile münasebetler gibi meseleleri inceleme amacını gütmektedir. Bu konularda önemli sonuçlara varılması beklenmiyor.

İSPANYA

Denge rejimi!

Batı dünyasının kapalı rejimi ülkesi İspanya'nın içinde bulunduğu siyasî durum son günlerde Madrid'de çok anlatılan bir hikâyeden açıkça anlaşılacaktır:

- Bir Madridli karısına:
 — Franco intihar etmiş,
 — Allaha şükür yerine kim geçecekmiş?
 — Franco...
 — Allaha şükür!

Gerçekten bugün İspanya'daki siyasî rejim General Franco'nun şahsına bağlıdır. Muhafızlarını büyük bir ustalıklı tasfiye eden Franco, Kiliseyle Falanji, Falanjiyla monarşistleri, generallerle generalleri ve çeşitli menfaat gruplarını dengede tutmayı başarabilmektedir. Bu grupların her biri, özellikle falanji, kendi içinde de çeşitli görüş ayrılıklarına sahip gruplara bölünmüş durumdadır. Franco Falanji içindeki başka grupların, gelenekçilerin, korporasyoncuların, ve jonsista'nın (Katolik Ticaret Birliği) birbiri ile çatışmadan bir arada yaşayabilmelerini sağlayacak bir prestije sahip görünmektedir. İspanya'daki bu huzursuz fakat hâdisesiz rejimin yürütülmesinde ordu ileri gelenleri önemli bir rol oynamaktadırlar. Yakın zamana kadar İspanya'nın kaderinde tek söz sahibi olan Franco, bir yıldan beri üç generale (İç İşleri Bakanı, Ordu Bakanı ve Genel Kurmay Başkanı) oldukça geniş yetkilerle birlikte, memleketin idaresinde ısrak bir rol oynamak yetkisini vermiştir. Bugün ordu yüksek kademeleri arasında sık sık ihtilâflar olmaktadır. Generallerin bir kısmı kuvvetli rejim isterken, diğerleri mutedil ve nispeten liberal bir monarşiye razı olmaktadır.

Denge rejimini yürütmek için General Franco ne kadar gayret gösterirse gösterin, bilinen gerçek bugün İspanya'da ağır baskıya rağmen bir sosyal uyanışın başlamış olduğudur. Acı bir sivil harp geçiren İspanya'nın aydınları ve işçileri, böyle bir felâkete bir kere daha sürüklenmemek için ihtiyatlı eklelen bırakmamakta ve Franco rejiminin yerine geçirmek istedikleri rejimin özelliklerini açıkça tesbit etmeden ve gerekli hazırlıklarını yapmadan bugünkü rejimi devirmeye teşebbüs etmek istememektedirler. Bununla beraber son gelen haber-

ler İspanya'da sadece bir fikri uyanışın değil, aynı zamanda fiili bir kıpırdanışın da mevcut olduğunu göstermektedir. Dengeli hükümetin İspanyol basınına geçmesini önlediği ve bu yüzden İspanyol Kamu oyununun bilgisi dışında bırakılan haberlere göre, Asturia bölgesindeki kömür madenlerinde çalışan altmış bin işçi, asgari ücretlerin artırılması ve sosyal garantilerin islahı gayesi ile grev yapmışlardır. Grevi önlemek üzere bu bölgeye gönderilen beş bin asker duruma müdahale etmek istememektedir. Bu haberler Batı Avrupa'nın kapalı rejim memleketi olan İspanya'da siyasî ve iktisadî hakları hiçe sayan totaliter yöneticilere karşı bir sosyal mücadelenin başlamak üzere olduğunu bir belirtisi sayılabilir.

ARJANTİN

Ordu ve çıkmaz

Arjantin'de ordu, fiilen değilse bile perde arkasında siyasî rejimi elinde tutmaya devam etmektedir. Frondizi'nin yerine Cumhurbaşkanı görevine getirilen Guido da ordunun baskısına uzun boylu dayanacağına benzememektedir. Halkın menfaatlerini düşünmeyen saçır ordu, bir yandan demokrasi ve hürriyetten bahsederken, bir yandan da 18 Marttaki seçimlerde ikibuçuk milyon oy alan Peroncuların bu başarısını iptâl için hükümete şiddetli baskı yapmaktadır. Ordunun bu tutumu karşısında seçimle kazandıkları haklarını korumak isteyen Peron taraftarları 1 Mayıs'ta bir nümayiş yapmaya hazırlanmaktadır. Peroncuların bu mukavemeti karşısında ordu şiddet tedbirleri almak yolunu tutmuştur. Komünist oldukları iddia edilen 156 kişi tevkif edilmiş, garnizonlara takviye birlikleri gönderilmiştir. Peroncuların faaliyetini önlemek ve muhtemel nümayişleri dağıtmak için ordu yüksek kademeleri merkezî hükümetlerin eyaletlere müdahalesini istemektedirler. Şimdiden Entre Rios'da, Santa Fe'de ve Corrientes'de askerî birlikler idareyi ele almışlardır. Ordunun mücadele ettiği Peroncular ise üç milyon üyeli Tarım Genel Konfederasyonu tarafından şiddetle desteklenmektedir.

Memleketin uzak vadeli menfaatlerini göremeyen ordunun bu muhafazacı kadrosuyla uzun müddet Arjantin'in kaderini elinde bulundurabileceğine kimse inanmamaktadır. Ordunun bu yersiz ve memleketin menfaatına olumsuz müdahaleleri halkı biraz daha Peronculara yaklaştırmaktadır. Bütün siyasî hatalarına rağmen işçilere geniş imkânlar sağlayan ve halka yönelik Peron'un idaresi bugünkü güçsüz ve amaçları belli olmayan idareye tercih edilmektedir. Arjantin halkı, ismi Peron olsun olmasın, kendini bu siyasî çıkmazdan ve iktisadî sıkıntılardan kurtaracak bir liderin özlemini çekmektedir.

NASIL ÇILDIRILIR?

Boşa çıkan hükümet darbesi

Hitler, Münich Birahanesinde hükümet darbesini açıkladıktan, salondakilere kısa bir konuşma yaptıktan ve alkışlandıktan sonra, birahane'deki kalabalık dağılmağa başladı. Hess ile S.A. mensupları, kapıyı tutarak, kalabalığın arasına karışıp çıkmak isteyen Bavayora hükümet üyelerinden ve öbür ileri gelenlerden çoğunu durdurdular. Hitler, zorla hükümet darbesine karıştığı Kahr, Lossow ve Seisser'i göz hapsine almıştı. Tam o sırada yeni bir kargaşalık ortaya çıktı; S.A. lardan bir kısmı ile nizamî orda mensupları birbirlerine girmişlerdi. Hitler, kavgayı durdurmak için olay yerine, yani istihkâm kışlasına gitmek istedi, birahaneyi Ludendorff'a emanet etti.

Bu, büyük bir hataydı. Önce Lossow sıvıştı; Ludendorff'a, gerekli emirleri vermek için karargâhtaki bürosuna gitmesi gerektiğini söyledi Scheubner-Richter'in iltirazlarını Ludendorff «Bir Alman subayının sözüne inanamaktan sizi menederim» diyerek kesti. Biraz sonra Kahr ile Seisser de ortalıktan kayboldular.

Son derece memnun olarak birahane'ye dönen Hitler, kuşları elinden kaçırdığını öğrendi. Gece'nin bu ilk başarısızlığı çok acı oldu. Oysa ki Hitler, «bakanları mı» yeni görevleriyle meşgul, Ludendorff ile Lossow'u da Berlin üzerine yürüyüşünü hazırlarken bulacağından emindi. Aksine, hiçbir şey yapılmamıştı. Hatta Münich bile ihtilâli kuvvetlerce işgal edilmiş değildi. Roehm, S.A. lardan bir grup ile Harbiye Bakanlığı'nın bürolarını ele geçirmişti, ama öbür stratejik noktalar serbestti. Hatta telgrafhane bile. Nitekim Hitler'in birahanedeki hükümet darbesi teşebbüsü buradan Berlin'e bildirildi. Bunu duyan General von Seeckt, Bavaya'daki orduya, âsileri tamamiyle bertaraf etmek emrini verdi.

Hitler açıkta kalıyor

Hitler ile Roehm'e sempati besleyen birkaç küçük rütbeli subay ve bazı erlerin dışında yüksek rütbeli subaylar, Münich garnizon komutanı General von Danner'le birlikte sadece General Seeckt'ın emirlerini yerine getirmeğe hazır olmakla kalmıyorlar. Ayrıca Hitler'in General von Lossow'a yaptığı muameleden de büyük bir memnuniyetsizlik ve infial duyuyorlardı.

Ordunun gelenegine göre, bir generale silâh geçen her hangi bir sivil, her hangi bir subay tarafından özel tabancasıyla öldürülmeye layıktı. 19 uncu piyade alayının kışlasına nskledikten ve General Lossow'un da birazdan katıldığı karargâhta General Danner derhal öbür garnizonlara emir vererek Münich üzerine yürümelerini bildirdi. Gün doğmak üzereyken arda birlikleri, Harbiye Bakanlığında bulunan Roehm'ün birâklerini kuşatmıştı.

Hitler, daha önce Ludendorff'la birlikte durumu gözden geçirmiş, Lossow'la temas kurmak istemiş, 19 uncu piyade

alayına Ludendorff adına mesajlar gönderilmiş, fakat hiçbir cevap alınmamıştı. Hitler'den yana olan Poehner, binbaşı Hühnelein ve bir S.A. bölüğü ile, daha önce Münich polisini idare ederken çalıştığı kendi bürosunu işgale gitmiş ama, hepsi oracıkta tevkif edilmişlerdi.

Bavyera hükümet başkanı Gustav von Kahr'a gelince, birahaneyi terkeder etmez sağduyusuna ve cesaretine yeniden kavuşmakta gecikmemişti. Kahr, yeniden Hitler'in ve adamlarının eline düşmemek için, bakanlarına önce bütün Münich'e şu beyannameyi astırması:

«İhtirash arkadaşların iltirazları ve ihaneti, milli uyanış amacıyla yapılan bir gösteriyi çirkin bir şiddet hareketine çevirmiştir. General von Lossow, albay Seisser ve benden, silâh tehdidi altında kopartılan demecilerin hiçbir hükmü yoktur. Alman İşçi Nasyonal Sosyalist Partisi ile S.A. kitaları feshedilmiştir.

Von Kahr, Devlet Genel Komiseri.»

Akşamleyin Hitler'e o kadar yakın ve o kadar kolay gelen zafer, zaman ilerledikçe uzaklaşıyordu. Hitler, her ihtilâl için mutlaka gerekli saydığı temelini, yani ordu, polis, iktidar, daki siyasi grup gibi mevcut müesseselerin desteğinin yıkıldığını görüyordu. Artık görüyordu ki, Ludendorff'un saygı nyanırdan adı bile, devletin silâhli kuvvetlerine etki etmiyordu. Hitler, Münich yakınındaki Rosenheim eyaletine giderek, kendi silâhli çeteleri etrafına toplayacakları köylerle Münich üzerine hücum etmeği teklif etti, fakat Ludendorff bunu derhal reddetti.

Hitler bunun üzerine, hiç olmazsa bir felâketi önleyecek çare düşünmeğe başladı. Bavaya'nın velayet prensi Rupprecht — ki şahsen Ludendorff'un amansız düşmanıydı—, hükümet darbesini haber alır almaz verdiği bir demekte, bu hareketin durdurulmasını istemişti. Bunun üzerine, Hitler, durumun «şerefli bir şekilde» halledilmesi için prenten Lossow ve Kahr nezdinde müdahalede bulunmasını istemeğe karar verdi. Gün doğarken, Hitler ile prens Rupprecht'in dostu bir teğmen, Neunzert bu amaçla Wittelsbach şatosuna gönderildi. Teğmen Neunzert, otomobil bulamadığı için treni beklemek zorunda kaldı ve şatoya ancak öğleyin varabildi ki, o zamana kadar olaylar Hitler'in hiç tahmin etmediği, Ludendorff'un da aklından geçirmedeği bir şekil almıştı.

Hitler'in evvelce tasarladığı şey, bir iç savaş değil bir hükümet darbesiydi. Son derece heyecanlı olmasına rağmen, polis ile orduya boyun eğdirmenin kendi imkânlarının üstünde bir şey olduğunu anlayacak kadar kendine hâkimdi. Hitler, silâhli kuvvetlere «karşı» bir ihtilâl değil, silâhli kuvvetlerle «birlikte» bir ihtilâl yapmak istiyordu. Ludendorff da aynı şeyi düşünüyordu. Bundan dolayı, yaşlı General, kararsızlık içinde kıvranan genç

nazi zefine, kan dökülmesine yol açmaksızın zaferi hâlâ sağlayabilecek şahsi bir plân teklif etti: Ludendorff'a göre, Alman askerleri, hattâ çoğu eski asker olan polisler, onları bir zamanlar doğu ve batı cephelerinde büyük zaferlere ulaştıran efsanevi komutanı karşı ateş açmağa hiçbir vakit cesaret edemiyceklerdi. Ludendorff bundan emindi. Kendisi ile Hitler, adamlarıyla birlikte şehrin merkezine yürürler ve orayı ele geçirirlerdi. Polis ve ordu onlara yalnızca karşı koymaktan kaçınmayacak, hattâ onların yanında yer alıp emirleri altında çarpışacaklardı. Hitler, bu hususta biraz şüpheliyse de tasarımı kabul etti. Zira, bu, mümkün olabilecek tek çözüm şekli görünüyordu.

Hitler ve Ludendorff canlarını kurtarıyorlar

Alman Cumhuriyeti'nin kuruluşunun yıldönümü olan 9 Kasım günü sabahın onbirine doğru, Hitler ile Ludendorff, yanlarında üç bin kadar S.

de Hess ile öbür naziler, bütün gece, böyle bir durumu karşılamak üzere bazı ileri gelen şahsiyetleri, bu arada iki bakanı tevkif etmişlerdi. Goering belki de blöf yapıyordu, fakat polislerin şefi öyle düşünmedi ve kafiye yolu açtı.

Nazi kafilesi Marienplatz'ta Nürnberg'li Yahudi düşmanı Julius Streicher'in konuşmasını dinleyen kalabalık bir grupla karşılaştı. Streicher hükümet darbesiyle ilgili ilk haberleri duyar duymaz Nürnberg'ten Münich'e koşmuştu. İhtilâlin dışında kalmak istemediği için derhal Hitler'in peşine takıldı.

Öğleden biraz sonra, nazi kafilesi hedefine, yani, Reichswehr birliklerinin kuşatıldığı, Roehm ile birliklerinin içinde bulunduğu Harbiye Bakanlığı'na varmıştı. Ne kuşatanlar ne de kuşatılanlar henüz bir tek silâh bile atmamışlardı. Roehm ile yanındakiler de eski askerlerdi ve hepsinin, dikenli tellerin ötesinde bir çok cephe arkadaşı bulunuyordu. İki tarafın da silâh atmağa eli varmıyordu.

Bunun üzerine Hitler ile Ludendorff, Harbiye Bakanlığına ulaşmak ve Roehm'ü kurtarmak için, peşlerindeki kafileyi geniş Odeonsplatz'a açılan Feldherrnhalle'nin hemen arkasındaki daracık Residenstrasse'den geçirmek istediler. Bu dar sokağın ucunda, tüfekleri omuzunda yüz kadar polis yolun ağzını kapamıştı; stratejik bir noktayı tutfukları için yolu açmadılar. Naziler bir kere daha lâf ebeliğine baş vurdular. Hitler'in sadık muhafızı Ulrich Graf, polislerin zefine doğru ilerledi ve şöyle bağırdı: «Ateş etmeyin! Ekselâns Ludendorff geliyor!». Hitler de «Teslim olun! Teslim olun!» diye bağırmaktaydı. Fakat polisler-

yüzükoyun yere atmışlardı. Ya'nız bir istisna vardı ve eğer onun verdiği örnek takip edilseydi olayların gidişi belki de tamamiyle değişebilirdi: Ludendorff kendini yere atmamıştı; ayakta, dindirdi ve yanında emir subayı Binbaşı Streck olduğu halde, polislerin tüfeklerinin önünde sakin sakin ilerlemeğe devam ediyordu. Nazilerden hiç biri bu iki cesur silüeti takip etmediler, hiç biri, hattâ büyük şefleri Adolf Hitler bile.

Üçüncü Reich'in müstakbel başbakanı, kendisini tehlikeye kurtarmak için kimseyi beklememişti. Kafile polis kordonuna yaklaştıkça sırada Hitler sol koluna Scheubner-Richter'in sağ koluna cecirmişti (tuhaf oldukça münidar bir hareket). Scheubner-Richter vurulup devrilinece Hitler'i de birlikte yere düşürmüştü. Hitler'in o vakit yaralandığını sanması da mümkündür, zira büyük bir acı duyuyordu; sonradan anlaşılacağına göre bu acı, omuzunun çıkması olmasındandı. Bununla birlikte, kendi vakurlarından Doktor Walther Schulz'un ifadesine göre «ki baskaları da bunu doğrulamıştır» eyerden ilk kağan ve kaçan da Hitler oldu. Hitler, sokağa serilmiş ölü ve yaralı arkadaşlarını birskarak geri çekildi, kendisini alelacele bir otomobile soktular, Uffing'teki bir kır evine götürdüler. İki gün sonra da tevkif edildi.

Ludendorff ise daha olayın meydana çıktığı yerde tevkif edilmişti. Kendisini takibetmek cesaretini gösteremiyen âsileri istihkâm eden, öte yandan kendi safına geçmediği için orduya da kin bağlayan Ludendorff, bundan böyle Alman subayı diye birşey tanımayacağını ve artık üniforma taşımayacağını bildirdi. Goering'in ilk tedavisini, yara-

Hitler, hükûret'i ele geçirip Almanya'yı çirkinliğe sürüklediği günlerde

A. olduğu halde birahane'nin bahçesinden yola çıkıp Münich'in merkezine doğru ilerlemeğe başladılar. Hitler'le Ludendorff'un yanında ilk sırada Hücum Kitalarının komutanı Goering, Scheubner-Richter, Rosenberg, Hitler'in muhafızı Ulrich Graf ve daha yarım düzine nazi idareci ki bulunuyordu. Kafilenin önünde svastikalı bir bayrak dalgalanmaktaydı. İlk sıraların biraz gerisinde mitralyözleri bir kamyon kafileyi takip ediyordu. S.A. larin omuzlarında tüfek vardı, bazıları süngü de takmışlardı. Hitler tabancasını elinde tutuyordu.

Âsiler, birahane'nin yüz metre kadar kuzeyinde ilk engelle karşılaştılar. İsrar ırmağı üzerindeki Ludwig köprüsünde polisler yolu tıkamışlardı. Goering öne çıktı ve polislerin şefiyle konuşarak onu tehdit etti: Eger polisler ateş açarlarsa, kafilenin en gerisinde tutulan bazı rehinelere öldürülecekti. Gerçekten

rin şefi teslim olmadı. Hiç şüphesiz Ludendorff'un adının onun için saygıdeğer ya da sihirli yönü yoktu.

Önce hangi taraf ateş açtı? Bu hiçbir vakit anlaşılmadı ve iki taraf da ilk ateş açanın öbürü olduğunu iddia ettiler. Daha sonra bir tanık, önce Hitler'in tabancasıyla ateş ettiğini söyledi. Bir başkasına göre, ateş eden Streicher'di.

Her ne ise, bir kere ateş açılmıştı ve birdenbire her yerden kurşunlar vızıldamağa başladı ve Hitler'in beslediği bütün ümitler suya düştü. Scheubner Richter vurularak yere düştü; Goering de baldırından ağır surette yaralandı. Ateş bir dakika sonra kesildi, fakat sokak cesetlerle dolmuştu bile. Yerde 16 nazi ve 3 polis yatıyordu. Kimi ölmüştü kimi de can çekişmekteydi. Yaralıların sayısı daha çoktu. Öbürleri ise, Hitler de dahil olmak üzere, kurşunlara hedef olmamak için kendilerini

landıktan sonra götürüleceği yakındaki bir bankanın sahibi olan bir yahudi yaptı. Sonra karstının yardımıyla gizlice Avusturya'ya geçti ve Innsbruck'teki bir hastahane'ye yattı. Hess de Avusturya'ya kaçtı. Harbiye Bakanlığında bulunan Roehm, Feldherrnhalle'deki çarpışmadan iki saat sonra teslim oldu. Kısacası, birkaç gün içinde, Goering ile Hess hariç, bütün âsiler tevkif edilmişlerdi. Nazilerin hazırladığı hükümet darbesi fiyatıyla sonuçlanmıştı. Parti tesbedilmişti. Gönlüğe göre, Nasyonal Sosyalizm ölmüştü. Daha ilk kurşunlar atılırken kaçan müstebit şefi şöhretini kaybetmişti. Bir gökçismi hızıyla bteşnyan mesteği, aynı hızla sona ermiş gibi görünüyordu.

Gelecek sayıda
MAHKEME, HAPİS VE
«MEIN KAMP»

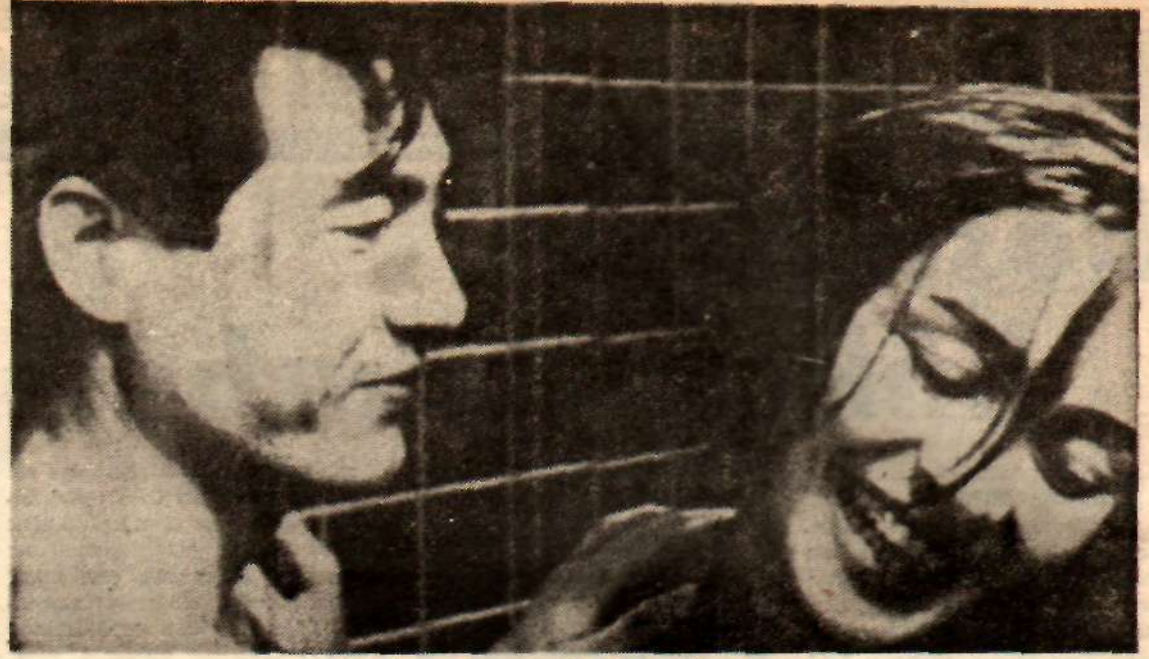
"Sevgilim Hiroshima,"

- Bir filmde bin film -

Nijat Özön

Karanlık, güçlülük seçilebi-
len bir görüntüde, ondan
daha güçlülük ayırdedile-
bilen iki çıplak vücut, daha doğ-
rusu iki çıplak vücudun parçaları.
Bir kadın eli bir erkek omzunu
okşuyor, sıkıyor, turnaklıyor. Ter-
liyen, ıslanan, buhar çıkaran, can-
lı, sıcak insan teni. Sonra sakın,
tane tane kontuşan bir erkek sesi:
«Hiroshima'da hiçbir şey görme-
din. Hiçbir şey». Aynı tonda ce-
vap veren bir kadın sesi: «Herşeyi
gördüm. Herşeyi». Sonra neleri
gördüğünü anlatan aynı kadın se-
sinin eşliğinde bambaşka görün-
tüler: Atom bombasından «kur-
tulanların» tedavi edildiği hasta-
hanenin çıplak, soğuk, ürperen ve-
ren apaydınlık koridorları. Hiro-
shima'daki atom bombası müze-
si: Fotoğraflar, maketler, man-
kenler, yanık eğri büğrü demir
parçaları, olduğu gibi döktülmüş
kadın saçları. Yine iki kenetlen-
miş omuz, yine birbirine karşı
aynı cümleler. Sonra yine bom-
balanmış Hiroshima'dan başka
görüntüler: 6 Ağustos 1945'te
Hiroshima'ya atılan atom bom-
basının hemen ardından Japon
sinemacılarının çektiği filmler:
Bir anda değişen coğrafya, yer-

yüzünde yeni bir çöl. İkinci gü-
nü, topraktan, küllerin arasından
çıkıveren yeni yaratıklar. Sonra
onbeşinci gün, Hiroshima'nın bağ-
tan başa çiçeklerle, o güne kadar
raslanmayan canlılık ve parlak-
lıkla doğan çiçeklerle örtüldüğü
gün. Sonra atom bombası kur-
banları: Prenslere çıkarılan bir
göz, bir gözü kör güzel bir çocuk,
yanıklarla dolu genç bir kız,
yıllardır uyumayan bir adam. A-
tom bulutları, atom külü taşıyan
yağmurlar. Radyoaktifiteli balık-
çılar, radyoaktifiteli balıklar, rad-
yoaktifiteli olduğu için atılan be-
sinler. Sakat çocuk doğurmaktan
korkan kadınlar, kısır erkekler.
Bir şehrin öfkesi, şehirlilerin öf-
kesi. Atom bombasına karşı
gösteriler. İkiyüzbün ölü... Seksen
bin yaralı... Hepsi dokuz sauiye-
de. Yeryüzünde onbin derece ısı...
Kadının konuşması ve görüntüler
birdenbire kesilir, sevişen çift ay-
dınlığa çıkar ve «anonim» vü-
cutlar birden kişilik kazanır: Ka-
dın, Hiroshima'ya barışçı bir film
çevirmek için gelen («Hiroshima'da
barış üzerine filmde başka
ne çevrilir?») otuz yaşlarında bir
Fransız oyuncusu, erkek yine ay-

Eiji Okada ve Emmanuelle Riva «Hiroshima» da

nı yaşlarda bir Japon mühendisidir. Bir otel odasında ilk defa se-
vişiyorlar. Kadın filmi tamamlay-
p 24 saat sonra yurduna dö-
necek.

Alain Resnais'in «Hiroshima
mon amour — Sevgilim Hiroşi-
ma» sı böyle başlıyor. Resnais
daha ilk görüntülerde, çevreyi de,
kahramanları da, «gerçeküstü» gö-
rünüş kazanan çevredeki bu
çumutsuz, sonu olmayan aşk»ı da
bir anda, seyircinin solgunu ke-
sen, seyirciyi çarpan, sarsan bir
ustalıkla veriyor. Ama yalnızca
bir başlangıç bu, «Hiroshima»
sonuna kadar böyle gidiyor.

Unutmak ve hatırlamak

Hiroshima, 12 yıl sonra, in-
sanların sevişirken bile
akıllarından çıkaramadık-
ları, unutamadıkları yeryüzü ce-
hennemi. Aynı zamanda unutmaya,
anılarından silmeğe çalıştık-
ları bir cehennem, unutulan bir
cehennem, çünkü akla gelmediği

zamanlar oluyor, çünkü Hiroshi-
ma'yı yaşamayan insanlar bütün o
kalıntılara, görüntülere rağmen o
cehennemi hiçbir vakit bütün ger-
çeğiyle göremiyorlar. («Hiroshi-
ma'da hiçbir şey görmedin. Hiç-
bir şey»). Bir de Hiroshima'nın
yeniden tekrarılanması ihtimali,
bunun verdiği korku ve sıkıntı
var. Nitekim, bütün olağanüstü
öğelerine rağmen (iki ayrı ulus-
tan, iki ayrı çevreden, bir sürü
engelin ayırdığı iki insan) eninde
sonunda her hangi bir aşkın anla-
tımından başka birşey olmayan
yüzeydeki öykünün yanı sıra Hi-
roshima'nın hayaliyeti, etkisi, sı-
kıntısı sürüp gidiyor. Gitmemesine
imkân yok zaten. Çünkü kadının
da ayrıca kendi «Hiroshima'sı»,
bu Hiroshima'dan artakalan ezik-
liği, acısı var. Resnais, birkaç gö-
rüntü sonra birden bire kadının
Hiroshima'sına geçiyor: Sevişme-
den sonraki yorgunluk içinde
uyuyan Japon'un çarşaf üzerinde
kendini kısıp kıpırdıyan parmak-
larını gören kadının hayalinde

birdenbire 14 yıl önceki başka bir
sevgilinin aynı şekilde kıpırdıyan
parmakları canlanıyor: Fransa'nın
bir köşesinde, Nervers'te, Al-
man ılgalından daha o gün kur-
tultmakta olan şehirdeki ırmağın
yanında can çekişen bir Alman
erinin parmakları. O vakit 18 ya-
şında olan kadının bir düşman
askeri olan 23 yaşındaki sevgilisi.
Bir «umutsuz, sonu olmayan aşk»
daha. Bir şehir halkının atom
bombasından sonraki ıstırapları
gibi, ilk aşkı yaşayan genç kızın
kendi Hiroshima'sından doğan
acıları: Sevgilinin can çekişen,
uzun uzun can çekişen, yavaş ya-
avaş soyunan cesedi üstünde geçen
bir gece. Sonra, alay eden, eziyet
eden, ceza olarak genç kızın baş-
ını traş eden şehir halkının öfke-
si. Genç kızın davranışından utanç
duyan, ailenin kızı bodruma hap-
sedisi. Soğuk, karanlık, çıplak
bodrumda deliligin sınırlarında
geçen günler. Genç kızın «ulan-
dıktan» sonra bodrumdan çıkarılıp
Paris'e uzaklaştırılması, yavaş
yavaş «normal» hayata uyumu...
Küllemeğe, unutulmağa başla-
nan, unutulan bir aşk.

Yeni bir anlatım

Resnais bütün bunları, Ja-
ponların Hiroshima'sı ile
genç kızın Hiroshima'sını,
kadınla erkeğin önlere kalan
son 24 saatleri içindeki konuşma-
ları, davranışları, sevişmeleri ara-
sında, birbirine karıştırarak, iş
içe geçirerek veriyor. İki şehir,
Nervers ile Hiroshima'nın görün-
tülere birbirine karışıyor. İki aşk,
Nervers'teki ve Hiroshima'daki aşk,
birbirine karışıyor. İki sevgili Al-
man ve Japon, birbirine karışıyor.
Nervers ile Hiroshima, Nervers'teki
aşk ile Hiroshima'daki aşk, Alman
ile Japon ayrı ayrı şeyler olmak-
tan çıkıp teklesiyor. Sonra
unutmaya faslı başlıyor. Nervers
gibi Hiroshima da unutulacak,
unutuluyor. Nervers'teki aşk gibi,
Hiroshima'daki aşk da unutul-
cak, Alman gibi Japon da unu-
tulacak, unutulmağa başlıyor bile.
Nitekim kadın, ilk sevgilisinin
ansısını anılatktan sonra onun
için söylediklerini, son görüntü-
lerde Japon'a da tekrarıyor:
«Unutacağım seni! Unuttum bile!
Bak, nasıl unuttum seni!».

Resnais, Nervers ile Hiroshi-
ma'yı Alman ile Japon'u, Ne-
vers'teki aşk ile Hiroshima'daki
aşkı birbirine karıştırırken, bun-
ları açığa vururken geriye dönüş-
lerden yararlanıyor. Ama, kul-
lanıla kullanıla eskitilmiş, «klâ-
sik» bir geriye dönüş değil bu.
Tarih dizisine dayanan, seyirciyi
aydınlatmak için başvurulan ge-
riye dönüş değil. Kadının anıla-
rıyla, hatırlamalarıyla, çağrışım-
larıyla ortaya çıkan, tarih sırası
izlemeyen, hatırladığı zaman ve
sırayla gerçekleşen bir geriye dö-
nüş. Böylelikle Resnais «klâsik»
geriye dönüşü değiştiriyor, ge-

Hiroshima'nın Sanatçıları

REJİSÖR

ALAIN RESNAIS: 3 Haziran
1922 de Vannes'de (Fransa)
doğdu. Genç yaşta sinemayla
ilgilendi, Fransız Sinema En-
stitüsü'ne (IDHEC) girdi. Bu-
rayı bitirmeden ayrıldı ve 16
mm. lik iki sanat üzerine film
«Goetz», «Malfray» çevirdi.
Nicole Védres'in montaj-filmli
«Paris 1900» filminde yardım-
cılığında bulundu. 1948 de ya-
pımcı Pierre Braunberger'in
istegiyle Robert Hessens'le bir-
likte sanat üzerine filmler-
meydana getirmeğe başladı:
«Van Gogh» (1948, CIDALC
armağanı), «A.B.D.nden Oscar
armağanı»), «Guernica» (Pic-
asso'nun ünlü tablosuna dayana-
rak, 1949, 1952 Punta Del Este
Festivali'nde armağan), «Gau-
guin» (1950), 1952-53 te Chris
Marker'le birlikte Afrika zenci
sanatı üzerine «Les statues
meurent aussi - Heykeller de
ölür» adlı belge-film çevirdi.
1954 Jean Vigo armağanını ka-
zanan film o vakitten beri san-
sürce yasak edildi. 1955 te Nazi
toplama kamplarıyla ilgili ola-
rak «Nuit et Brouillard - Gece
ve sis» belge-filmini çevirdi,
yine Jean Vigo armağanını ka-
zandı. Ertesi yıl Fransız Milli
Kütüphane üzerine «Toute la mé-
moire du monde - Dünyanın
bütün hafızası» yla Sinema

Yüksek Teknik Komisyonu-
nun armağanını aldı. Plastik
endüstrisi üzerine çevirdiği «Le
chant du styrène - Styrène şar-
kısı» (1958) Venedik Festiva-
linde kısa filmler armağanını
aldı. Resnais aynı yıl ilk uzun
filmli olan «Hiroshima mon
amour - Sevgilim Hiroshima» yı
çevirdi. Film 1959 Cannes Festi-
vali'nde yarışma dışı gösterildi
ve Milletlerarası Eleştirme-
ciler Armağanı ile Sineca ve
Televizyon Yazarları armağanı-
nı, ertesi yıl «New York Ele-
ştirme-ciler Armağanı» nı aldı.
Son filmi «L'année dernière à
Marienbad - Marienbad'ta ge-
çen yıl» (1961) 1961 Venedik
Festivali'nde büyük armağan
kazandı. Resnais, rejisörlük
dışında birçok filmlerin mon-
tajcılığını da yapmıştır.

SENARYOCU

MARGUERITE DURAS:
Fransa'nın yeni kuşak romancı-
larından olan Duras, Çin Hin-
di'nde doğdu; 17 yaşına kadar
orada yaşadı. Başca romanları
şunlardır: «La vie tranquille»
(1949), «Un barrage contre le
Pacifique» (1950), «Les petits
chevaux de Tarquinia» (1953),
«Le square» (1955), «Moderato
cantabile» (1958). Bunlar-
dan «Un barrage contre le
Pacifique», Irwin Shaw tara-
fından sinemaya uyarlanarak

1958 de René Clément tarafın-
dan «La diga sul Pasifico - Ok-
yanusa karşı» adıyla, «Moderato
cantabile» kendisi tarafından
uyarlanarak Peter Brook tara-
fından aynı adla beyazperdeye
aktarıldı. «Sevgilim Hiroshima»
Duras'ın ilk orijinal senaryo-
suydu. Bunu 1961 de Gérard
Jaydo ile yazdığı «Une aussi
longue absence» (H. Colpi) iz-
ledi.

OYUNCU

EMMANUELLE RIVA:
Voges'de (Fransada) doğdu. Taş-
rada terzilik yaptı. Paris'e gele-
rek «Centre d'Art Dramatique»
teki derslere devam etti. Ber-
nard Shaw, Bernstein, klâsik pi-
yerlerde oynayarak dikkati çek-
ti. Resnais'in isteği üzerine, si-
nemaya «Hiroshima» yla başladı.
Öbür filmleri arasında «Léon
Morin, prêtre» vardır.

EIJI OKADA: Japon ti-
yatro oyuncusu. Japon tiyatro
yazarlarından başka Çehof,
Gorki, Molière, Pagnol'un...
eserlerinde oynadı. Sinemada
Tadahşi Ime'nin «Mata Au Hi
made - Yeniden görüşünceye
kadar» (1950), Minoru Shibus-
n'n «Seido no Kirisuto - Tun-
çtan İsa» (1955) adlı filmde
oynadı. Resnais, Okada'yı bu
filmdeki rolüyle tanıdı.

MONTAJCI

HEBRI COLPI: 15 Tem-
muz 1921 de Brig'te (İsviçre)
doğdu. Montpellier Üniversite-
sinin Edebiyat bölümünde oku-
du. IDHEC'e girdi. 1946 da
burayı bitirdi. Gazeteciliğe
başladı. 1950 de montajcılığa
geçti. Önce kısa filmlerin mon-
tajında çalıştı, sonra uzun film-

lere başladı ve Fransa'nın ileri
gelen montajcılarında biri ol-
du. Montajcı olarak çalıştığı
filmler arasında Agnès Varda'
nın «La pointe courte» u, Re-
snais'in «Gece ve sis», «Sev-
gilim Hiroshima», «Geçen yıl
Marienbad'ta» sı, Henri-Geor-
Clouzot'un «Le mystère Pica-
so» su, Charles Chaplin'in «A
King in New York - New York'ta
bir kral» ı bulunmaktadır.
Colpi, 1961 de rejisörlüğe geçti
ve «Une aussi si longue ab-
sence - Bu kadar uzun bir ay-
rılık» la 1961 Cannes Festivali
büyük armağanını kazandı, ay-
rıca 1952 de «L'éléphant dans
le maison» adlı radyofonik bir
oyun yazmış, 1947 de sinemacı-
ların biyografi-filmografisından
meydana gelen «Le cinéma et
ses hommes» adlı bir kitap ya-
yımlamıştır. Bu ay içinde de
«Defense et illustration de la
musique dans le film» adında
bir kitabı yayımlanmıştır.

BESTECİ

GIOVANNI FUSCO: İtal-
yan bestecisi. 10 Ekim 1906 da
Benevento'da doğdu. Roma'da
Santa Cecilia Akademisinde
okudu. 1936 da «Il cammino
degli eroi - Kahramanlar yolu»
adlı uzun belge-filmle film mü-
ziğine başladı. En tanınmış çal-
ışmaları arasında şu filmlerin
besteleri yer almaktadır: 1950
de Antonioni'nin «Cronaca di
un amore» sı, 1952 de «I vinti»
sı, 1953 te «Le signore senza
camelle» sı, 1955 te «Le amé-
lie» sı, 1956 da Francesco Ma-
selli'nin «Gli shandati» sı, 1957
de Antonioni'nin «Il grido» su,
1960 da «L'avventura» sı, 1961
de «La notte» sı.

İstiyor, yeni bir değer kazandırıyor; bunu yaparken, sinemanın anlatım gücünü; romanın, «yeni», «öncü» romanın en çarpıcı anlatımının ulaştığı noktaya ulaştırıyor. «Hiroşima»nın hazırlıksız seyirciyi, ortalama seyirci şaşırtması, şafaklatması, çoğu için anlaşılmaz kılığa sokması da bundan zaten. Şüphesiz, birkaç yıl sonra «Hiroşima»nın anlatımı da ortalama seyircinin alıştığı bir anlatım olacak; tıpkı Orson Welles'in «Citizen Kane — Yurttaş Kane» inde olduğu gibi. Bundan başka «Hiroşima», sinemanın bütün büyük eserlerinde olduğu gibi, seyredildiği tadına daha çok varılan, zenginliği daha iyi anlaşılabilir bir film. Yalnız anlatımındaki yenilik bakımından değil, tutumundaki ilerlilik, kuruluşundaki sağlamlık, ele aldığı çeşitli temalarla (aşk, savaş, barış, ölüm, acı, unutmak, hatırlamak...); görüntü konuşmalar, müzik, oyun, montaj

öğelerini kullanıştaki ustalıklı; gerçek ile şiiri en orantılı yoldan birleştirebilmesiyle bir sürü zenginliği kendinde toplayan bir film. Erkek kahramanı, filmin bir yerinde kadına «Bin kadın bir kadında toplanmış sende» dediği gibi, «Sevgilim Hiroşima» da da bin film bir filmde toplanmış.

Alain Resnais ile konuşma

SORU: «Hiroşima» şimdiye kadar bütün basında uzun uzadıya yorumlandı. Film üzerine yapılan övgülerden en çok tekrarlananı, filmin kendinden öncekilere göre taşıdığı yenilikti. Bu şaşırtıcı filmi çevirmeye sizi yöneltten başlıca düşünce nedir?

CEVAP: Başlangıçta belirli bir düşünceden söz açmak iddialı olur. Bir sürü tesadüfler bir araya geldi. Film, tesadüflerden doğdu. Hatta denebilir ki, başlangıçta kimsenin bu filmi yapmak niyetinde değildi. Önce, «Argos» ve «Como Films» sahipleri Bay Halfon ile Dauman bana atom bombası üzerine uzun bir belge-film tasarısını incelemeyi teklif etmişlerdi. İki üç ay, atom meselesi üzerinde bilgi edinmeye çalıştım. Bir sürü kitap okudum, birkaç bilginle görüştüm; ama üç ay sonra pek fazla ilerlemediğim, bunun üzerine tasarıcan vazgeçmeye ve başka bir çalışmaya el atmağa karar verdim. Bu konu üzerine çevireceğim filmin, atom bombası konusunda daha önce çevrilen diğer belge-filmlerdeki düşünceleri, hem de ustalıklı belirtilmiş düşünceleri tekrarlamaktan başka bir şey olmayacağını anlamıştım. Bunun üzerine yapımcılara bu kararımı bildirirken, biraz da şaka olarak şöyle demiştim: «Marguerite Duras gibi biri böyle bir tasarımı benimle birlikte ele almak isterse, meseleyi yeniden gözden geçirebiliriz, fakat bambaşka bir açıdan...» Marguerite Duras'ı hiç tanııyordum, ama eserlerini iyi tanıyordum, hattâ son romanı «Moderato Cantabile»yi 16 mm.lik olarak çevirmeyi düşünmüştüm. Sermaye olmasa milletlerarası bir film meydana getirmek söz konusu olamazdı. Öte yandan, atom bombası gibi önemli bir konuyu ele alırken milletlerarası çanta sermayeyi bir araya getirmenin söz konusu olamayacağını da düşünmek gerekiyordu. Marguerite Duras'a atom bombası üzerine bir filmin niçin yapılmayacağını anlattım, fakat kendisine, kahramanlarının doğrudan doğruya bu meseleyle ilgilenmediği, atom bombasının doğurduğu sıkıntının geri planda yer alacağı bir aşk öyküsü yazmanın ilgi çekici olup olmadığını sordum.

SORU: Filminiz çeşitli yorumlara yol açtı. Bazıları «Hiroşima»yı savaşa karşı bir film olarak gördüler, bazıları ulusal önyargılardan ötürü aşkı kötü sonuçlanan bir kadının öyküsüdür dediler. Siz daha çok, faydasız bir savaşın kollektif korkunçluğu ile sınır tanımayan bir aşkın bireyselliğini yanyana vermek istemediniz mi?

CEVAP: Sorunuzdakilerin hepsi doğru. Filminizde bir çok gelişmeler bulunduğu için, saydığınız bütün yorumlar, kendi başlarına, doğrudur. Belirli ve sınırlı bir temanın derinliğine incelenmesi yerine, gidiş-geliş hareketlerini tercih ederek filmin bütüne çok yüzü bir özellik vermek istedik. Bir durumun ya da bir kişinin enine boyuna incelenmesinin her vakit gerekli olduğu düşüncesinde değildim. Sinemada olduğu gibi hayatta da bir kimse ne tamamiyle «sempatik» ne de tamamiyle «anti-patik» tir.

SORU: Kim olursa olsun her hangi bir insanın topluma karşı bireysel sorumluluğunun,

aynı mesele karşısında, bir ulusun kollektif sorumluluğu ile orantılı olduğu düşüncesinde mısınız?

CEVAP: Hayır. Burada açık bir karışıklık olduğu düşüncesindeyim. Biz «Hiroşima»da «en büyük» ile «en küçük» arasındaki açık orantısızlığı göstermeye çalıştık zaten. Hiroşima üzerinde bombanın patlaması, bu kadın ile sevgisine oranla ortak hiç bir ölçü taşımayan, bir dev olaydır. Bir bütün olarak «mesele» vardır, bir de bunun çevresinde dönen, tek tek alınca küçük kalan sonuçları. Dışarıdan gören seyirci için «önemli» olan, Hiroşima'dır. Tabii, insan kendisini kadın kahramanın yerine koyarsa, mesele değişir, ama bizim anlatmak istediğimiz bu değildi.

SORU: Bütün eserleriniz, özellikle «Hiroşima», unutmak, unutmak korkusu, insanda hafıza yokluğu... gibi evrensel bir temayla dolup taşıyor. Sizi böyle temayı ele almağa ve derinleştirmeye iten şeyin ne olduğunu anlatır mısınız?

CEVAP: Ben hiç bir vakit bu temayı özellikle ele almayı düşünmedim. Bu sadece edebî, hattâ plâstik her hangi bir eserde bulunabilecek bir temadır.

SORU: Şurası gerçek ki, Ingmar Bergman gibi siz de, cevaplandırmak niyeti taşımaksızın ortaya bir mesele koyuyorsunuz. «Bir gün savaş yeniden başlayacak.» Kesin olarak kötümser mısınız yoksa insanlardan şüphelenir mi var?

CEVAP: Tabii ki kötümserim, ama kötümserlikle yetinmeyi kabul etmiyorum. Bir çıkış yolu vardır mutlaka. Öte yandan kesin olarak kötümser olsaydım film çevirmezdim.

SORU: Belki de bu yüzden ki, az film çeviriyorsunuz?

CEVAP: Filminiz savasın söz açıyor, muhakkak ki, savaşa karşı. Asıl değeri burada değil. «Yeniden başlayacak» sözüne gelince, bunu bir yargı olarak değil, sadece seyircinin durabileceği bir sıra duygunun anlatımı olarak görmeli: Mesela, yeni bir savaşın sıkıntısı gibi. Başlangıçtaki görüntüler ve konuşmalar ancak duygusal tepkiler uyandırmak amaçını gütmektedir. bir tez ya da kehanet değildir.

SORU: Bir filmde görüntüler ile konuşmaların eşit olarak bu kadar önem kazanması hemen hemen ilk defa oluyor. Marguerite Duras ile çalışmamız işbirliğiniz ne şekilde oldu? Düşünceleriniz, «Hiroşima»nın edebî metniyle tamamiyle uyuyor mu?

CEVAP: Metnin bir filmde bu kadar önem kazanmasının ilk defa olduğundan emin değilim; hattâ «Le roman d'un tricheur» ya da «Lettre de Sibérie»yi ele alırsak, bunun karıştırdan eminim. Ben sadece Marguerite Duras'a bir öykü yazmasını söyledim. Konuşmaların çokluğu istiyerek meydana geldi, bunun bir sebebi de operaya tutkun olduğumdur. Hiç şüphesiz sinemada bir çeşit «Jyrisme» in peşindeyim. Amerikan müzikli komedilerine her vakit hayran kaldım, Busby Berkeley, Fred Astaire, Gene Kelly, Vincente Minnelli, Stanley Donen'in filmlerinin sadık seyircisiyim. Singülün ille «Rain - Yağmur altında» ya altı kere gitmekte tereddüt etmedim. Benim için, «Hiroşima»da kelimelerin müziği bunların anlamından daha önce geliyor. Bu kelimelerin «öte yandan» ne anlama geldiklerini öğrenmek daha sonra gelen bir iş. Bu, benim için gerçek-üstüçülüğe ve «écriture automatique» e bağlı kalmanın bir çeşidi.

SORU: Geriye dönüşlerdeki kolaylıkla olduğu kadar, geçmiş ile şimdiki zamanı yanyana getirerek, aynı zamanda konuşmalarla da, kadının iki aşkını aşık bir şekilde karşılatırıyorsunuz. Bununla her şeyden önce neyi anlatmak istediğinizi tam olarak söyler misiniz?

CEVAP: Herimizin davranışları, alışkanlıklarımızla belirlenmiştir. Hiç şüphe yok ki, bu kadın savastaki bu aşkın ilk cinsel aşkına ilerledi tasvir, bundan dolayı duygusal bir uyuma döneminden sonra bu aşkın bir devamını bulması normaldir. Bugünkü aşkı, saf öbür aşkından dolayı yasaklıdır. Aşkın her vakit köle olmaması gerekir, iyimserliğini ortaya koymak demektir.

VATAN 1 MİLYON DAGITIYOR

Tafsilât VATAN'da

Yön: 018

Emmanuelle Riva «Hiroşima»nın bir sahnesinde

planlama başlıyor

İLK PLANÇILARIMIZ

ÖYE BİR PLAN HAZIRLA KI, DOSTLARIMIZ
DAN İSTEDİĞİMİZ YARDIMI KOPARALIM...

Herkes plândan bahse-
diyor. Ama plânın zarur-
retini anlayan pek yok.
Hatta bakanlar bile plân
fikrini kavramış değil.
Her gün bakanların ağ-
zından plân fikri ile bağ-
daşamayacak sözler isti-
yoruz. «Çelebi, bizde
plân dediğin böyle olur»
deyip geçelim mi?

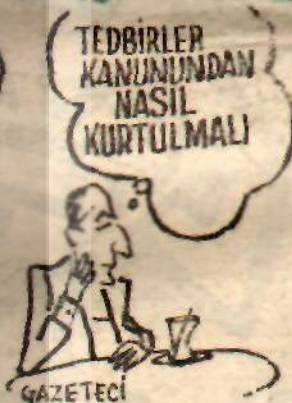
İLK BEŞ YILLIK PLAN
SAVESİNDE
KALKINMA
İŞYERİ

-GENE NE PLANLARI
VAR KİMBİLİR...

« HERYİĞİTİN BİR PLAN KURUŞU VARDIR »

PLANSIZ DEVRE

PLANLI DEVRE

Koç

- HADI SEVGİLİM, EVLİLİĞİMİZİN
İLK BEŞ YILLIK PLANINI HAZIR-
LIYALIM...

ÜLKEMİZDE DİLLERE DESTAN
OLAN ESKİ BİR PLAN:

BU NE
PERHİZ,

BU NE
LAHANA TURŞUSU..